

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ:
«ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ»**

Διπλωματική Εργασία

με τίτλο:

«Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ»

ΤΟΥ:

**Χούνδρη Γεωργίου
του Ηλία**

Πειραιάς, Φεβρουάριος 2009

ΠΑΝΕΓΧΕΙΜΟ ΠΕΡΑΙΑ

Αφιερώνεται στη μητέρα μου

Η ΡΩΣΙΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΑΣΙΑ

Χούνδρης Γεώργιος
του Ηλία

Σημαντικοί όροι: Ενέργεια, Ρωσική Στρατηγική & Γεωπολιτική, Ασία, Μεταφορά Ενέργειας, Πολυπολικός Κόσμος.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες, ο κόσμος έχει βιώσει συγκλονιστικές αλλαγές που ως επίκεντρο είχαν τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και την ανάδυση ανεξάρτητων κρατών στα εδάφη της, με κύριο και αδιαφιλονίκητο ισχυρό, το κράτος της Ρωσίας. Η διάδοχη κατάσταση της κατάρρευσης του Κομμουνισμού στη Ρωσία, είναι ένα καθεστώς διευθυνόμενης δημοκρατίας, το οποίο σε συνδυασμό με την προσωπική σφραγίδα του προέδρου Πούτιν, ανέδειξε με καθαρά γεωοικονομικά αλλά και γεωπολιτικά κριτήρια, την Ενεργειακή Στρατηγική ως τον μοχλό που θα επαναφέρει τη Ρωσία στο προσκήνιο ως παγκόσμιο πόλο λήψης αποφάσεων. Λόγω της γεωγραφικής κατανομής των ρωσικών ενεργειακών πόρων, αλλά και της ιλιγγιώδους ανάπτυξης του Ασιατικού Χώρου, η ανάλυση της ρωσικής Ενεργειακής Στρατηγικής στην Ασία θεωρείται καταλυτικής σημασίας για τις παγκόσμιες εξελίξεις.

Κάτω από αυτό το πρίσμα, στην παρούσα εργασία επιχειρείται η αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης στη Ρωσία καθώς και στον Ασιατικό Χώρο, με πολιτικές, οικονομικές και στρατηγικές παραμέτρους υπό την κοινή συνισταμένη της Ενέργειας. Ο στόχος είναι στην προικισμένη ενεργειακά Ρωσία, να αναδυθεί ο καταλυτικός ρόλος της διαχείρισης του ενεργειακού «εργαλείου» στην Ασία, η οποία θεωρείται το θέατρο σημαντικών εξελίξεων με παγκόσμιο αντίκτυπο καθ' όλη τη διάρκεια του 21^{ου} αιώνα.

Σε μια προσπάθεια διόρασης, εμφανίζεται ότι η Ρωσία θα κληθεί λόγω του γεωγραφικού, στρατιωτικού και ενεργειακού αναστήματός της, να παίξει νευραλγικό ρόλο ως προς την αλληλεπίδρασή της με τις χώρες της Ασίας, ανακτώντας με νέα κριτήρια το ρόλο του διεθνούς δρώντος στο υπό διαμόρφωση πολυπολικό διεθνές στερέωμα. Διαφαίνεται η τάση της ρωσικής στρατηγικής οξυδέρκειας, να θεωρεί την περιοχή της Ασίας εφιαλτήριο, όπου με όχημα την Ενέργεια θα οδεύσει προς την εξυπηρέτηση των οικουμενικών στόχων της Ρωσίας.

Ευχαριστίες

Ευχαριστίες απευθύνω προς τον επιβλέποντα Καθηγητή κ. Μάριο Ευρυβιάδη, για τις χρήσιμες παρατηρήσεις του καθώς και για την δυνατότητα αμεσότητας στην επικοινωνία που τον διέκρινε, η οποία αποτέλεσε πολύτιμη βοήθεια στην εκπόνηση της παρούσας εργασίας, κάτω από τους ολένα αυξανόμενους ρυθμούς απαιτήσεων της καθημερινότητάς μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	I
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ	II
Περίληψη	
Κεφάλαιο 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ	01
1.1.: Ορισμός και Ρόλος της Γεωπολιτικής και της Στρατηγικής	01
1.2.: Συμβολή των Ενεργειακών Θεμάτων στη Χάραξη Στρατηγικής	04
Κεφάλαιο 2: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ. ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΕ ΠΡΩΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ	06
Κεφάλαιο 3: ΡΩΣΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ	15
Κεφάλαιο 4: ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΤΑΣΕΙΣ	21
4.1.: Η Ενεργειακή Στρατηγική της Ρωσίας	21
4.2.: Η Ενέργεια ως Εργαλείο Ισχύος	22
4.3.: Περιοχή Καυκάσου	33
4.4.: Ιράν	37
4.5.: Κασπία & Κεντρική Ασία	45
4.6.: Η Ρωσική Πολιτική στην Κασπία	52
4.7.: Διπλωματία των Αγωγών	53
4.8.: Κίνα	62
4.9.: Η Γεωστρατηγική Σημασία της Σαχαλίνης	76
4.10.: Ινδία	80
Κεφάλαιο 5: Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ (THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION, SCO)	83
Κεφάλαιο 6: ΣΚΟΠΟΙ - ΣΤΟΧΟΙ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	91
Κεφάλαιο 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	98
Κεφάλαιο 8: ΕΠΙΛΟΓΟΣ	101
Βιβλιογραφία	107
Ελληνική	107
Ξενόγλωσση	107
Ακρωνύμια	111
Παράρτημα	113

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΕΙΚΟΝΩΝ

	Σελίδα
Εικόνα 01: Η γεωγραφική θέση της Ρωσίας στον κόσμο.	02
Εικόνα 02: Οι κυριότερες νυν και προσδοκώμενες περιοχές-παραγωγοί φυσικού αερίου της Ρωσίας και οι αγωγοί εξαγωγής του.	22
Εικόνα 03: Το ενεργειακό δυναμικό της Σιβηρίας και της ρωσικής Άπω Ανατολής.	25
Εικόνα 04: Οι κύριοι αγωγοί εξαγωγής πετρελαίου της Ρωσίας.	26
Εικόνα 05: Αγωγοί, ενεργειακά πεδία & προτεινόμενα σχέδια στην Ανατολική Σιβηρία.	29
Εικόνα 06: Οι κύριοι και οι υπό σχεδιασμό αγωγοί εξαγωγής φυσικού αερίου της Ρωσίας.	30
Εικόνα 07: Ιράν, ένα κράτος-κλειδί στη Μέση Ανατολή, συνδέοντας την Κασπία με τον Ινδικό Ωκεανό στην καρδιά της Ευρασίας.	39
Εικόνα 08: Προτεινόμενοι Αγωγοί φυσικού αερίου στην Κεντρική Ασία.	48
Εικόνα 09: Καύκασος και Κεντρική Ασία.	50
Εικόνα 10: Οι προτεινόμενοι από τη ρωσική κυβέρνηση αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Άπω Ανατολή.	67
Εικόνα 11: Οδεύσεις εισαγωγών πετρελαίου στην Κίνα.	69
Εικόνα 12: Έργα στην υφαλοκρηπίδα της Σαχαλίνης.	74
Εικόνα 13: Τα έργα στη Σαχαλίνη.	75
Εικόνα 14: Το έργο Σαχαλίνη-2.	78
Εικόνα 15: Οι δύο προτεινόμενοι ενεργειακοί αγωγοί προς την Ινδία.	82
Εικόνα 16: Κράτη-μέλη και παρατηρητές του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO).	84
Εικόνα 17: Το έμβλημα του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO).	91

РАНЕЕ НЕ СЕРПАН

Κεφάλαιο 1: ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΓΕΩΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η Γεωπολιτική, ως ένα σύστημα αντικειμενικών αρχών που προκαθορίζει τη βελτίωση και ανάπτυξη συγκεκριμένων παγκόσμιων δυνάμεων καθώς και του παγκόσμιου συστήματος ως σύνολο, επηρεάζοντας τόσο τις εσωτερικές, όσο και τις εξωτερικές πολιτικές τους, εξαρτώμενο από τη γεωγραφική τους κατάσταση, υπάρχει από τα αρχαία ακόμη χρόνια.¹

Στην προσπάθεια να καθοριστεί η έννοια της Γεωπολιτικής στις αρχές του 21^{ου} αιώνα καθώς και τα πρωτεύοντα συστατικά της, παρατίθεται η άποψη του V.A. Prants στο άρθρο του: “Geopolitics: its role and impact on the organizational development and employment of the RF Navy”, ότι η Γεωπολιτική είναι η πολιτική αντίληψη ενός κράτους που στοιχειοθετείται και συνίσταται από την εσωτερική και εξωτερική πολιτική του, το στρατιωτικό δόγμα του, την οικονομική ανάπτυξη, καθώς και την οργανική ανάπτυξη των ενόπλων δυνάμεών του εκ του πλεονεκτήματος του παραγωγικού δυναμικού του (συμπεριλαμβανομένης της επιστήμης), της ιδιοσυγκρασίας του λαού του, της κουλτούρας, του κοινωνικού συστήματος, της εθνικής και θρησκευτικής σύνθεσης του πληθυσμού του, της πολιτικής σταθερότητας καθώς και του χαρακτήρα των διακρατικών σχέσεων.²

Μιλώντας για θεμελιώδεις αρχές της Γεωπολιτικής ο V.A. Prants θεωρεί βασικό να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι κατά το δεύτερο μισό του περασμένου αιώνα, είχαμε την ανάπτυξη νέων θεμελιωδών προτάσεων οικουμενικού χαρακτήρα, εφαρμόσιμων σε κάθε αντικείμενο και φαινόμενο, εξαλείφοντας τα σύνορα μεταξύ φυσικών και κοινωνικών επιστημών. Αυτό, σύμφωνα με τον παραπάνω συγγραφέα στο ίδιο άρθρο, παραπέμπει στην εισαγωγή στη Γεωπολιτική, ως επιστήμη μεθοδολογιών και διαδικασιών δοκιμασμένων και αποδεδειγμένων στην Κυβερνητική, στη Συνέργεια (επιστήμη συνδυασμένης δράσης και συστημικής αυτο-οργάνωσης), στην κβαντομηχανική, στη θεωρία καταστροφών, στη θεωρία συστημάτων κλπ. Οι προτάσεις και οι παραδοχές αυτών των επιστημών, συνεχίζει, έχουν πιστοποιηθεί ως

---

¹ Vladimir A. Prants: “Geopolitics: its role and impact on the organizational development and employment of the RF Navy”, *Military Thought*, 7-9/2004, σελ.1.

http://findarticles.com/p/articles/mi_m0JAP/is_/ai_n15627732?tag=artBody;coll

² Vladimir A. Prants, ό.π., σελ.1-2.

τώρα από θεμελιώδεις νόμους των Μαθηματικών, της θεωρητικής Φυσικής, και έχουν δοκιμαστεί από τα οικονομικά και την εμπειρία των ενόπλων συγκρούσεων.³

Ο Prants παρατηρεί ότι η ανάλυση ενός πρωταρχικού συστατικού-παράγοντα της έννοιας Γεωστρατηγική - η γεωγραφική θέση στον κόσμο ενός κράτους (η έκταση των εδαφών του, το βάθος της ενδοχώρας του, τα θαλάσσια σύνορά του, οι έξοδοι προς τις θάλασσες και τους ωκεανούς, η πρόσβαση στους θαλάσσιους πόρους, η διαθεσιμότητα πρώτων υλών, και οι υδρο-μετεωρολογικές και κλιματικές συνθήκες) οι οποίες σε μεγάλη προέκταση διαμορφώνουν τις γεωπολιτικές θέσεις και απόψεις της χώρας - δείχνουν ότι η ραγδαία ανάπτυξη: των τεχνολογιών πληροφορικής, των δυνατοτήτων της επικοινωνίας, όλων των τύπων και τρόπων μεταφοράς καθώς και της επιστήμης και τεχνολογίας ως σύνολο, έχει σημαντικά περιορίσει τη σημασία του γεωγραφικού χώρου.

Η γεωγραφική θέση της Ρωσίας είναι μοναδική, και έγκειται στο ότι η χώρα είναι ένας συνδετικός κόμβος μεταξύ των χωρών της Ευρασίας, ευρισκόμενος στο κέντρο της διεθνούς κοινότητας. Δεν υπάρχουν άλλα τέτοια κράτη στον κόσμο.⁴

Εικόνα 01: Η γεωγραφική θέση της Ρωσίας στον κόσμο.

Πηγή: www.russiamap.org/zoom.php

³ Vladimir A. Prants, ό.π., σελ.2.

⁴ Vladimir A. Prants, ό.π., σελ.2.

Ένας περιεκτικότερος ορισμός (Stephen J. Young)⁵ διατείνεται ότι η Γεωπολιτική είναι η πρακτική διαχωρισμού και ελέγχου του χώρου «μας» από τον δικό «τους», στο όνομα της ασφάλειας και της ευημερίας.

Τέλος, λακωνικά θα μπορούσε να δοθεί ο ορισμός της Γεωπολιτικής ως: η πολιτική του Χώρου.

Η επίτευξη των γεωπολιτικών στόχων, προϋποθέτει εφαρμογή βέλτιστων τρόπων και χρήση πολυλειτουργικών «εργαλείων». Αυτές οι δύο προϋποθέσεις παραπέμπουν στην έννοια και σημασία της Στρατηγικής. Ως Στρατηγική, κατά τον Peter Paret, θα μπορούσε να οριστεί ένας ορθολογικός προσδιορισμός των ζωτικών συμφερόντων του έθνους σχετικά με τα ουσιώδη ζητήματα ασφάλειάς του, με τους θεμελιώδεις σκοπούς του, τις σχέσεις του με τα άλλα έθνη και με την προτεραιότητα ανάμεσα στους διάφορους στόχους του.⁶

Οι Θ. Ντόκος και Π. Τσάκωνας⁷ στο βιβλίο τους «Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας» παραθέτουν τον ορισμό της Στρατηγικής σύμφωνα με τον Edward Mead Earle: «Στρατηγική είναι η τέχνη του ελέγχου και της χρήσης των αποθεμάτων ενός έθνους-κράτους – ή μιας συμμαχίας κρατών – συμπεριλαμβανομένων των ενόπλων δυνάμεών του, στην κατεύθυνση της αποτελεσματικής προώθησης των ζωτικών συμφερόντων του και της προστασίας του από εχθρούς, πραγματικούς, δυνητικούς ή υποτιθέμενους».

Στο ίδιο βιβλίο, κατά τον Χ. Παπασωτηρίου: Η υψηλή Στρατηγική συμπεριλαμβάνει: α) τους στόχους της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής της χώρας και β) το σύνολο των μέσων που χρησιμοποιούνται για την εξασφάλιση των στόχων αυτών. Η έννοια της υψηλής Στρατηγικής αναφέρεται, επομένως, στο υψηλότερο και περιεκτικότερο επίπεδο των προσπαθειών ενός έθνους για την εξασφάλιση των συμφερόντων του στα πλαίσια της διεθνούς πολιτικής. Βασικό στοιχείο της υψηλής Στρατηγικής είναι η διεθνής νομιμοποίηση, ενώ κριτήρια αξιολόγησης αποτελούν η καταλληλότητα, η εσωτερική συνοχή, η αποδοτικότητα και η σχέση ικανοτήτων και στόχων.⁸

---

⁵ Stephen J. Young, Instructor Class Description. Geopolitics. Class description. Winter Quarter 2009 University of Washington. Σελ.1. <http://www.washington.edu/students/icd/S/intl/375sjy2.html>

⁶ Peter Paret: «Οι δημιουργοί της σύγχρονης Στρατηγικής. Από τον Μακιαβέλι στη Πυρηνική εποχή». Εκδόσεις: Κωνσταντίνου Τουρίκη, 2004, σελ.1028.

⁷ Θ. Ντόκος – Π. Τσάκωνας : «Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας». Εκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα 2005, σελ.55.

⁸ Θ. Ντόκος – Π. Τσάκωνας, ό.π., σελ.56, παραπομπή 82.

Περιεκτικότερα,⁹ λέγεται ότι: η Στρατηγική «κάνει σωστά τη δουλειά» (“doing the job right”), και η Υψηλή Στρατηγική ενδιαφέρεται «να κάνει τη σωστή δουλειά» (“doing the right job”).

1.2 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΣΤΗ ΧΑΡΑΞΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ

Η σχέση Ενέργειας και Στρατηγικής μπορεί να θεωρηθεί αμφίδρομη. Έτσι, αναγνωρίζουμε εύκολα τον προσανατολισμό: Στρατηγική για την Ενέργεια, αφού οι πιο σημαντικοί πόλεμοι στην ανθρωπότητα έγιναν για τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών του πλανήτη, αλλά και στην Ψυχροπολεμική Εποχή, όπως επίσης και στις μέρες μας της Μεταψυχροπολεμικής Εποχής, η Υψηλή Γεωστρατηγική βασιζόταν, αλλά συγχρόνως απαιτούσε τον έλεγχο των ενεργειακών πηγών και την ασφάλεια των ενεργειακών δρόμων. Μάρτυρες αυτής της Στρατηγικής των Μεγάλων Δυνάμεων, είναι οι πολύπαθες περιοχές της Μέσης Ανατολής, της Μεσοποταμίας και του Καυκάσου, όπου έχουμε εμπόλεμες ζώνες, αμφισβήτηση και δημιουργία ή αλλαγή συνόρων.

Επιπροσθέτως, επειδή ο τεχνολογικός πολιτισμός που μας διέπει είναι καθολικά εξαρτώμενος από την Ενέργεια, πέραν του ελέγχου των πηγών σημαντικό μέρος της τεχνολογίας αιχμής έχει αφιερωθεί σε παραγωγή Ενέργειας από μη-συμβατικές πηγές. Έτσι, αναπτύχθηκαν εναλλακτικές τεχνολογίες Ενέργειας από ανανεώσιμες και πανταχού παρούσες πηγές, όπως π.χ. το νερό για παραγωγή υδρογόνου, το αιολικό δυναμικό και η ηλιακή ακτινοβολία για ηλεκτρική και θερμική Ενέργεια αντίστοιχα, ώστε αφενός να αντιμετωπίσουν τόσο τη φυσική έλλειψη των συμβατικών πόρων Ενέργειας λόγω του πεπερασμένου του χαρακτήρα τους, όσο αφετέρου να αντιμετωπιστεί πιθανή τεχνητή έλλειψη και δυσχέρεια πρόσβασης στις πηγές, πιθανότατα από την υπεροχή αντίπαλων γεωστρατηγικών συμφερόντων.

Η Στρατηγική για την Ενέργεια έχει πολυδιάστατο προφίλ με συνιστώσες την Επιστήμη και την Τεχνολογία, την Οικονομική Διπλωματία, τη Στρατιωτική Ισχύ και ως επιστέγασμα όλων, την άσκηση της Πολιτικής. Δεν γνωρίζει σύνορα, αφού έχει τη δύναμη να τα διαμορφώνει αλλά και να ξεπερνά τα γήινα όρια αναζητώντας στο Διάστημα τρόπους και μεθόδους ενεργειακής αξιοποίησής του. Γίνεται φανερό λοιπόν, ότι η Ενέργεια αποτελεί στρατηγικό Στόχο Ισχύος.

---

⁹ Θ. Ντόκος – Π. Τσάκωνας, ό.π., Γλωσσάριο βασικών όρων: σελ.538-539.

Από την άλλη πλευρά, προσεγγίζοντας τον προσανατολισμό: Ενέργεια για τη Στρατηγική, εισαγόμεθα σε ένα χωρόχρονο επιρροών και αλληλεξαρτήσεων διεθνών δρώντων με ιδιότητες κατεχόντων-διαθετών και μη κατεχόντων-αγοραστών. Εδώ, η Ενέργεια πέραν της ιδιότητάς της ως εντατικού μεγέθους, αποκτά και εκτατική (δηλ. προσανατολισμένη) στρατηγικά υπόσταση, ως εμπορεύσιμο αγαθό.

Από αυτή την ιδιάζουσα σημασία συναλλαγή σε παγκόσμιο επίπεδο, προέκυψε η αναγκαιότητα ύπαρξης της Ενεργειακής διπλωματίας. Σε αυτά τα πλαίσια, με οικονομικούς, γεωπολιτικούς, ακόμα και στρατιωτικο-πολιτικούς όρους, καθορίζεται η Στρατηγική τόσο των χωρών-παραγωγών των ενεργειακών πόρων ως προς τη διάθεση των πόρων τους, τον τρόπο και το δρόμο διέλευσης του ενεργειακού αγαθού, καθώς και τη διαχείριση των αντίστροφων χρηματορροών προς αυτές από την εφαρμογή των ενεργειακών συμβολαίων με τις χώρες-αγοραστές. Τα εισρεόμενα ποσά είναι ως προς το μέγεθος και την τάξη τους ικανά να μεταβάλουν αποφασιστικά το επίπεδο ζωής των πολιτών της χώρας-παραγωγού αλλά κυρίως να τονώσουν τον προϋπολογισμό της με τέτοιο τρόπο ώστε, σε συνδυασμό και με άλλα γεωστρατηγικά χαρακτηριστικά της, να ανελιχθεί σε ηγεμονική στρατιωτική δύναμη (επενδύοντας σε αμυντική τεχνολογία και βιομηχανία), να εξελιχθεί σε παγκόσμιας εμβέλειας οικονομικό εταίρο (με επενδύσεις στην παγκόσμια αγορά) και τέλος να αναδυθεί ως ισχυρός πόλος επιρροής στη διεθνή σκακιέρα. Η οικονομική ακμή που προκύπτει από τη διάθεση ενεργειακών πόρων – που ως στρατηγικής σημασίας αγαθά – είναι απολύτως απαραίτητοι για την οικονομική, βιομηχανική και εντέλει κοινωνική ανάπτυξη των χωρών-αγοραστών (αφού παίζουν καθοριστικό ρόλο σε νευραλγικούς τομείς της υπόστασής τους), δίνει τις δυνατότητες και τον απαραίτητο πολιτικά ζωτικό χώρο για κατάστροψη και άσκηση υψηλής Στρατηγικής σε παγκόσμιο επίπεδο.

Στην ουσία, πρόκειται για ένα σύστημα διοχέτευσης ισχύος μέσω των κρουστών διάθεσης ενεργειακών πόρων, όπου με στρατηγικό τρόπο αποφασίζεται η διανομή και κατανομή τους, δημιουργώντας έτσι στρατηγικές συμμαχίες και αποδυναμώνοντας στρατηγικούς αντιπάλους. Προκύπτει αβίαστα, ότι εδώ η Ενέργεια είναι μοχλός άσκησης και εφαρμογής Στρατηγικής.

Κεφάλαιο 2: Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ. ΑΝΑΔΥΟΜΕΝΕΣ ΑΓΟΡΕΣ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΕΣ, ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ ΣΕ ΠΡΩΗΝ ΣΟΒΙΕΤΙΚΕΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΕΣ

Η αντιπροσωπευτικότερη περιοχή στον πλανήτη όπου λαμβάνουν χώρα οι προαναφερόμενες διεργασίες αλληλεπίδρασης Στρατηγικής και Ενέργειας, είναι η Ασία. Κατ' αρχήν, ως σύνολο, παρουσιάζεται ως η ηγέτιδα περιοχή στον κόσμο στην κατανάλωση Ενέργειας. Οι αναπτυσσόμενες οικονομίες αυτού του τεράστιου οικονομικού χώρου που περιλαμβάνει: χώρες-μέλη της Ένωσης Εθνών Νότιο-ανατολικής Ασίας (ASEAN) όπως το Μπρούναι, η Καμπότζη, η Ινδονησία, το Λάος, η Μαλαισία, η Μιανμάρ, οι Φιλιππίνες, η Σιγκαπούρη, η Ταϊλάνδη και το Βιετνάμ, οι τρεις από τις τέσσερις χώρες του BRIC (Brazil, Russia, India, China) δηλαδή η Ρωσία, η Ινδία και η Κίνα, ακόμα οι πρώην σοβιετικές δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας, σε συνδυασμό με τον αραβικό κόσμο της Μέσης Ανατολής, τη Μεσοποταμία και το Ιράν, όπως επίσης την αξιοσημείωτη Ιαπωνία και Νότιο Κορέα, συνθέτουν ένα πολύπλοκο αλλά και εξίσου πολύτιμο μωσαϊκό λαών, οικονομιών, πολιτισμών, πολιτικών συστημάτων, θρησκειών, που αλληλεπιδρούν μεταξύ τους με μερικές κρατικές οντότητες εξ' αυτών, να διαδραματίζουν καταλυτικά παγκόσμιο ρόλο.

Χαρακτηριστικό είναι ότι η παγκόσμια ενεργειακή κατανάλωση καθοδηγείται από την ολοένα αυξανόμενη ζήτηση της Ασίας για Ενέργεια. Όπως παραθέτουν οι W. J. Nuttal και D. L. Manz,¹⁰ το 1970 η Ασία αποσπούσε το 15% της συνολικής παγκόσμιας ενεργειακής κατανάλωσης, το 2000 η Ασία κατανάλωσε το 27% και αναμένεται το ποσοστό επί της παγκόσμιας ενεργειακής κατανάλωσης να αυξηθεί στο 35% το 2030.

Μέσα σε αυτό το πλούσιο μωσαϊκό της Ασίας, ιδιαίτερη περίπτωση αποτελεί η Ρωσία. Πρόκειται για τον δεύτερο μεγαλύτερο στον κόσμο εξαγωγέα αργού πετρελαίου, ενώ διαθέτει τα μεγαλύτερα αποθέματα φυσικού αερίου παγκοσμίως.¹¹ Κατά τους W. J. Nuttal και D. L. Manz, αυτές οι ιδιότητες, προσδίδουν στη Ρωσία τεράστια πολιτική επιρροή μέσω των κρατικής ιδιοκτησίας επιχειρήσεων και αγωγών μεταφοράς

¹⁰ William J.Nuttal, Devon L.Manz: A new energy security paradigm for the twenty-first century, *Technological Forecasting & Social Change* (2008), doi:10.1016/j.techfore.2008.02.007. Σελ.7.

¹¹ William J.Nuttal, Devon L.Manz, ό.π. Σελ.7.

πετρελαίου και φυσικού αερίου.¹² Άλλωστε, μεγάλο μέρος της διεθνούς γεωπολιτικής Ενεργειακής ασφάλειας εδράζεται στον ορθολογισμό σύμφωνα με τον οποίο οι προσπάθειες που καταβάλλονται στο εμπόριο, τη διπλωματία, τη στρατιωτική ισχύ, πρέπει να αφιερώνονται στη διαφύλαξη ανοικτής της παγκόσμιας αγοράς ορυκτών καυσίμων.¹³

Ο ανταγωνισμός για τις ρωσικές ενεργειακές παροχές είναι σφοδρότατος. Έμφαση από ρωσικής πλευράς, έχει δοθεί ιδιαίτερα στις ευκαιρίες που προσφέρουν οι οικονομίες της Κίνας και άλλων ασιατικών κρατών ως προς τις εξαγωγές φυσικού αερίου.¹⁴

Ταυτόχρονα, όπως σημειώνει ο Κωνσταντίνος Φίλης¹⁵, η Μόσχα παρουσιάζεται να επιθυμεί τη διαφοροποίηση των εξαγωγών της έπ' ωφελεία των ασιατικών αγορών με απώτερο στόχο να διχάσει τους βασικούς ενεργειακούς της εταίρους (Ε.Ε., Κίνα και Ινδία). Και αυτό διότι κατά τον Κ. Φίλη, επακόλουθο της πρόθεσής της στα επόμενα 15 χρόνια περίπου το 30% της Ενέργειάς της να κατευθυνθεί προς την Ασία θα είναι ο δραστικός περιορισμός των αντίστοιχων εξαγωγών προς τη Δύση.

Δεν πρέπει οπωσδήποτε να λησμονούμε και τις διαδραματιζόμενες πολιτικές αλλαγές όπως τη λεγόμενη «προεδρική μετάβαση» από τον Πούτιν στον Μεντβέντεφ, όπου πιστεύεται ότι σηματοδότησε την μεταβολή του ρωσικού πολιτικού συστήματος από προεδρικό σε πρωθυπουργικό. Η σύγχρονη ανάληψη πρωθυπουργικών καθηκόντων από τον Πούτιν με την αποκτηθείσα στόφα του ως κυρίαρχου ηγέτη δίνει αίγλη και ισχύ στη νέα του θεσμική θέση, ενώ παράλληλα περιορίζει τον θεσμό του Προέδρου σε συμβολικό καθαρά ρόλο, μέχρι νεωτέρας τουλάχιστον.

Είναι φανερό η προσπάθεια εκδυτικισμού του πολιτικού συστήματος μεταξύ άλλων και με τη συμβολή της οικονομικής ανάπτυξης που επετεύχθει από τις ενεργειακές εξαγωγές. Άλλωστε, τα ενεργειακά αποθέματα της Ρωσίας είναι τεράστια και το δυναμικό τους τόσο μεγάλο που η υιοθέτηση του χαρακτηρισμού αντίπαλος για τις ξένες εταιρίες που ενεργοποιούνται στον τομέα της Ενέργειας, δεν θα οδηγούσε κατ' ανάγκη σε βέλτιστες πολιτικές τόσο ενεργειακά, όσο και επιχειρηματικά.

---

¹² William J.Nuttal, Devon L.Manz, ό.π. Σελ.7.

¹³ William J.Nuttal, Devon L.Manz, ό.π. Σελ.3.

¹⁴ William J.Nuttal, Devon L.Manz, ό.π. Σελ.7.

¹⁵ Κωνσταντίνος Φίλης (Επικεφαλής Κέντρου Ρωσίας & Ευρασίας (www.cere.gr), Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο). «Τα ενεργειακά διλήμματα Ρωσίας-Δύσης», σελ.1.
<http://www.cere.gr/upload/ARTHRO%20GIA%EFIMERIDA.doc>

Επιπροσθέτως, η νέα γενιά ρώσων επιχειρηματιών και μάντζερ στον κυρίαρχο τομέα της Ενέργειας στην προσπάθειά της να προσφέρει τις πιο επικερδείς ευκαιρίες αλλά και τις υψηλότερες αποδόσεις στους μετόχους, θα πρέπει να προχωρήσει εγκαίρως σε διεθνείς επιχειρησιακές δραστηριότητες ίσως μέσω σύναψης διεθνών συμμαχιών εκτός Ρωσίας, που αποτελεί ένα σπουδαίο βήμα και προϋπόθεση για να γίνει η Ρωσία ένας οικουμενικός δρών.

Άλλος ένας παράγοντας-στοιχείο του οικουμενικού δρώντος, είναι οι συνεργασίες και συμμαχίες με άλλους υποψήφιους δρώντες σε παγκόσμιο επίπεδο. Ισχυρές υποψηφιότητες για τέτοιους ρόλους, θέτουν οι αναδυόμενες οικονομικά, στρατιωτικά και τεχνολογικά Κίνα και Ινδία. Η Ιαπωνία, αδιαφιλονίκητη οικονομική υπερδύναμη που παίζει ηγετικό ρόλο στο ασιατικό οικονομικό γίγνεσθαι, λογίζεται μαζί με τις ΗΠΑ και την Ε.Ε. στο Δυτικό Μέτωπο. Παρόλα αυτά, η Ρωσική Κυβέρνηση διερευνά να αναπτύξει προγράμματα διάθεσης μεγάλων ποσοτήτων φυσικού αερίου από τα κοιτάσματα της Ανατολικής Σιβηρίας και Σαχαλίνης προς την Ασία¹⁶. Στις ασιατικές αγορές όπου οι μερίδες του λέοντος ζήτησης Ενέργειας κατέχονται από τα προαναφερόμενα κράτη, τα εν λόγω προγράμματα δημιουργούν θεμέλια πολυποίκιλων συμμαχιών που εξυπηρετούν στρατηγικά και συγκροτούν το προφίλ του παγκόσμιου δρώντος για λογαριασμό της Ρωσίας.

Αν αυτά απασχολούν διεθνικά τη Ρωσία, ένα κεφάλαιο που έχει ιδιαίτερη βαρύτητα τόσο γεωγραφικά όσο και πολιτικά για το ρωσικό κράτος, είναι αυτό της Κεντρικής Ασίας επειδή αποτελείται από τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, οι οποίες ύστερα από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ βιώνουν ένα ιδιόμορφο καθεστώς διαπάλης της σοβιετικής κουλτούρας με τις εθνικιστικές τάσεις να αναδύονται μέσω δημοκρατικών προσωπειών σε μια προσπάθεια διαπραγματεύσιμης αυτοδιάθεσης και αναπτυξιακής πορείας με τον γνώριμο ως χθες σύντροφο και σήμερα γιγάντιο γείτονά τους, που δεν είναι άλλος από τη Ρωσία.

Ένας τομέας που αναζητείται ως σημαντική παράμετρος γεωπολιτικά από τους διεθνείς παίκτες, είναι αυτός της διαφάνειας ιδιαίτερα για τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες όπου η αλλαγή από την κατάρρευση του κομμουνισμού δημιούργησε συνθήκες καλλιέργειας και άνθισης προσωποπαγών, ολιγαρχικών και γενικά κατευθυνόμενων «δημοκρατικών» καθεστώτων. Για την ύπαρξη διαφάνειας ή μη στα καθεστώτα των κρατών της Κεντρικής Ασίας, το άρθρο: “Transparency in Russia and

---

¹⁶ Seminar Summary: Transparency in Russia and Eurasia and Energy Security in Europe. Chatham House. 5/6/2008. σελ.2. http://www.chathamhouse.org.uk/files/11842_050608rep.pdf

Eurasia and Energy Security in Europe”¹⁷ αναφέρει τα εξής όσον αφορά το Καζακστάν: Στην ουσία δεν υπάρχει ισχύς του Νόμου. Οι ελεγκτικοί μηχανισμοί είναι ανεπαρκείς και διαβρωμένοι. Πρόκειται για κυβέρνηση μιας οικογένειας. Ο πρόεδρος Ναζαρμπάγιεφ έχει ως πολιτική στρατηγική ούτε λίγο ούτε πολύ τον πλουτισμό του ίδιου και της οικογένειάς του. Το καθεστώς του δεν αλλάζει, αλλά μένει σε στασιμότητα. Σε σχέση με το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο που διαθέτει, η Ρωσία έχει τον έλεγχο των ενεργειακών του εξαγωγών. Η Καζακική Κυβέρνηση πάνω σε αυτό το θέμα, έχει δηλώσει ότι θα πρέπει να επικεντρωθεί στην εξαγωγή υδρογονανθράκων διαμέσου της Ρωσίας. Ως επιστέγασμα όλων αυτών, γίνεται πλήρως αντιληπτή η διαφθορά που επικρατεί σε αυτή τη μεγαλύτερη σε έκταση από τις νεοσύστατες δημοκρατίες καθώς και έλλειψη πίεσης από τη διεθνή κοινότητα για τον περιορισμό και την εξάλειψή της. Ένα πρόσφατο μνημόνιο μεταξύ του Καζακστάν και του Τουρκμενιστάν δεν μπορεί να θεωρηθεί βήμα προς τη διαφάνεια.

Τονίζεται¹⁸ πάντως ότι η ηγεσία του Καζακστάν από καιρό αναζητεί εναλλακτικές των ρωσικών εξαγωγικές οδούς, ιδίως μετά την πρόσφατη ανακάλυψη του γιγαντιαίου κοιτάσματος στο Kashagan (Ιούνιος 2000). Η σύνδεση της ανάγκης αυτής της Ασάνα με την ανάγκη αύξησης της ποσότητας του μεταφερόμενου μέσω του σχεδιαζόμενου αγωγού Baku-Ceyhan προϊόντος, ίσως δώσει λύση στο πρόβλημα βιωσιμότητας του αγωγού. Παράλληλα, ο Θρασύβουλος Μαρκέτος σημειώνει¹⁹ ότι το Καζακστάν παρότι τέρπεται από την προοπτική σύνδεσής του με τις αγορές της Ασίας, αντιμετωπίζει με σκεπτικισμό την πιθανότητα ευρείας εξάρτησής του από τον γιγαντιαίων διαστάσεων γείτονά του εξ ανατολών. Κατά συνέπεια, πέραν των όσων πλεονεκτημάτων που η Ρωσία διαθέτει στον μετα-σοβιετικό χώρο, η πολιτιστική, οικονομική και πολιτική εγγύτητα της Μόσχας μάλλον ωθεί τους Καζάκους επιτελείς να προτιμούν τη μερική εξάρτηση της χώρας τους από τη Ρωσία, παρά από την Κίνα. Ούτως ή άλλως, η Ρωσία, ιδίως μετά την άνοδο στην προεδρία του Vladimir Putin, έχει εδραιώσει την ηγεμονία της στηριζόμενη στον οικονομικό έλεγχο και τη βοήθεια σε θέματα ασφάλειας. Παρ’ όλη την ορμή των Κινέζων, η Μόσχα εξακολουθεί λοιπόν να έχει συγκριτικό πλεονέκτημα, υποχρεώνοντας έτσι το Πεκίνο να λαμβάνει σοβαρά τον ρωσικό παράγοντα πριν την όποια κίνησή του. Συνεχίζοντας ο Θ. Μαρκέτος επισημαίνει²⁰ και το γεγονός, ότι η συνεργασία Καζακστάν και Κίνας στον τομέα της ασφάλειας

---

¹⁷ Seminar Summary: Transparency in Russia and Eurasia and Energy Security in Europe. ό.π. σελ.3.

¹⁸ Θρασύβουλος Ν. Μαρκέτος, Διδακτορική Διατριβή: «Η γεωπολιτική πρακτική της Ρωσίας στη μετασοβιετική Κεντρική Ασία». Αθήνα 2008. Εκδόσεις: «Σύλλογος προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων». Σελ.137.

¹⁹ Θρασύβουλος Ν. Μαρκέτος, ό.π., σελ.135.

²⁰ Θρασύβουλος Ν. Μαρκέτος, ό.π., σελ.164-165.

ενεργειακών πόρων αντιμετωπίζει πρακτικά προβλήματα. Έτσι, το μεγαλύτερο μέρος των πετρελαϊκών κοιτασμάτων του Καζακστάν, των ορυκτών αποθεμάτων του και της κατασκευαστικής βιομηχανίας του απέχουν σημαντικά από τα σύνορα της χώρας με την Κίνα, ενώ αντίθετα ευρίσκονται κοντά στη Ρωσία και σε περιοχές με μεγάλο ρωσικό πληθυσμό. Η οικονομία του Καζακστάν παραμένει αλληλένδετη με αυτή της Ρωσίας. Συνεπώς ένα μεγάλο μέρος των οικονομικώς και στρατηγικώς σημαντικών για την Κίνα περιοχών του Καζακστάν ευρίσκονται πέραν από το βεληνεκές της οικονομικής επιρροής της. Θεωρείται²¹ λοιπόν ότι προς το παρόν, η ανεπάρκεια πόρων εκ μέρους του Πεκίνου ικανών να στηρίξουν ένα ευρύτερο σχέδιο ενεργειακής πολιτικής και η ταυτότητα συμφερόντων με τη Μόσχα για τη διατήρηση στο Καζακστάν του σημερινού πολιτικού και στρατιωτικού status quo (περιλαμβανομένης της απολυταρχικής, μετακομμουνιστικής και συνεπώς μη εθνικιστικής κυβέρνησης του προέδρου Nazarbaev) συντείνουν στην διατήρηση του φαινομένου «αμοιβαίας ανοχής» των εκατέρωθεν θέσεων στην πολιτική έναντι του Καζακστάν.

Τέλος, η Ρωσία και το Καζακστάν είναι μέλη του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης και του Οργανισμού Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας. Στενή είναι η συνεργασία και στον αμυντικό τομέα αφού, το Καζακστάν θα προμηθευτεί ρωσικά οπτικά συστήματα, και με τη βοήθεια της Ρωσίας θα συγκροτήσει καζακικό ναυτικό στην Κασπία. Επίσης, με οικονομικά ανταλλάγματα διαθέτει την διαστημική βάση του Μπαϊκονούρ στη Ρωσία με νέα συμφωνία ως το 2050.²²

Για το Τουρκμενιστάν, το ίδιο άρθρο²³ αναφέρει ότι, ο πρόεδρος Μπερντιμουκαμέντοφ δεν έχει πολιτικά επιχειρήσει δομικές μεταρρυθμίσεις, αλλά απλά την αντικατάσταση των πλαισίων. Υπάρχουν ενδείξεις αλλαγής αλλά καμιά πρόοδος δεν επετεύχθει ως προς τη διαμόρφωση πιο πλουραλιστικής κυβέρνησης. Σημειώθηκαν περιορισμένες αλλαγές στο τραπεζικό σύστημα και χαλάρωση των κανόνων περί επενδύσεων. Το Τουρκμενιστάν διατηρεί με τη Ρωσία την θεμελιώδη ενεργειακή σχέση, και τώρα έχει παρατηρηθεί στενή συνεργασία με το Καζακστάν με πολλά υποσχόμενες προοπτικές.

Το Τουρκμενιστάν στοχεύει να παράγει 250 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (billion cubic meters, bcm) φυσικού αερίου ετησίως και 2,2 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου

---

²¹ Θρασύβουλος Ν. Μαρκέτος, ό.π., σελ.165.

²² Roy Allison: “Strategic reassertion in Russia’s Central Asia Policy”. *International Affairs* 80, 2 (2004) 277-293. σελ.288-289.

²³ Seminar Summary: Transparency in Russia and Eurasia and Energy Security in Europe, ό.π. σελ.4.

ημερησίως. Η τωρινή παραγωγή φυσικού αερίου είναι 70 bcm ανά έτος. Η Κυβέρνησή του υπερεκτιμά τα αποθέματα φυσικού αερίου. Σημαντική είναι η ενεργειακή συνεργασία του Τουρκμενιστάν με την Ασιατική αγορά. Έτσι, η σχέση με την Κίνα μπορεί να χαρακτηριστεί κρίσιμη, αφού ο αγωγός πετρελαίου που θα τροφοδοτεί την κινεζική αγορά είναι μια πραγματικότητα και η Κίνα είναι η μόνη χώρα με την οποία έχει συνάψει Συμφωνίες Μερισμάτων Παραγωγής (Production Sharing Agreements, PSA) για το πετρέλαιο²⁴. Παρόλα αυτά οι νευραλγικής σημασίας συμφωνίες όσον αφορά το φυσικό αέριο είναι αυτές με τη Ρωσία. Αφού πέρασε ένα δύσκολο διάστημα για το Τουρκμενιστάν με ανταγωνιστή την πανίσχυρη κρατική ρωσική Gazprom, το 1999 επετεύχθη συμφωνία²⁵ με τη Ρωσία, και το 2000 η παραγωγή εκτοξεύθηκε στο 1,64 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (Trillion cubic feet, Tcf), πριν προσεγγίσει τα 2,3 Tcf το 2005. Έπειτα από διαφωνίες ως προς την τιμή, το 2003 επαναδιαπραγματεύτηκε για τις ποσότητες και τις τιμές του φυσικού αερίου που εξαγόταν στη Ρωσία και Ουκρανία, και τελικά το Σεπτέμβριο του 2006 επετεύχθη συμφωνία²⁶ με τη Ρωσία όπου εγγυάται αρχικό ύψος εξαγωγών φυσικού αερίου το 2005 στα 212 δισεκατομμύρια κυβικά πόδια (billion cubic feet, Bcf) το οποίο προβλέπεται να αυξηθεί σε 1,8 Tcf το 2007 και θα σταθεροποιηθεί σε 2,8 Tcf από το 2009-2028.

Στρατηγικής σημασίας είναι το άνοιγμα του Τουρκμενιστάν στην ασιατική ζήτηση φυσικού αερίου και πετρελαίου ιδιαίτερα στις αναπτυσσόμενες αγορές του Πακιστάν και της Ινδίας. Έτσι, στο άρθρο του John Foster με τίτλο: “A pipeline through a troubled land: Afghanistan, Canada, and the New Great Energy Game”, αναφέρεται ότι μέσω του προτεινόμενου αγωγού φυσικού αερίου Τουρκμενιστάν – Αφγανιστάν – Πακιστάν - Ινδία (TAPI) θα μεταφέρονται περίπου 33 bcm φυσικού αερίου ανά έτος σε μια απόσταση 1680 χλμ. με αφετηρία το κοίτασμα φυσικού αερίου Dauletabad στο νοτιοανατολικό Τουρκμενιστάν, θα διέρχεται από το νότιο Αφγανιστάν, το Πακιστάν και θα καταλήγει στη Fazilka στα σύνορα Πακιστάν-Ινδίας. Πακιστάν και Ινδία θα μοιράζονται εξίσου τις ποσότητες, με μια μικρή ποσότητα να πηγαίνει στο Αφγανιστάν.²⁷

Στο ίδιο άρθρο, ο John Foster παραθέτει την τελική θέση της Ινδίας για το Αφγανιστάν στο 2^ο Τοπικό Οικονομικό Συνέδριο Συνεργασίας στο Αφγανιστάν που έγινε 18-19

²⁴ Seminar Summary: Transparency in Russia and Eurasia and Energy Security in Europe, ό.π. σελ.4.

²⁵ Energy Information Administration. (EIA): Country Analysis Briefs: “Caspian Sea”. January 2007. Σελ.7. <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Caspian/pdf.pdf>

²⁶ EIA. Country Analysis Briefs: “Caspian Sea”, ό.π., σελ.7.

²⁷ John Foster: “A pipeline through a troubled land: Afghanistan, Canada, and the New Great Energy Game”, Foreign Policy Series, CCPA, Vol. 3, N^ο1, 19/6/ 2008. Σελ.1.

Νοεμβρίου 2006 στο Νέο Δελχί που ήταν: οι χώρες και οι Οργανισμοί θα βοηθήσουν το Αφγανιστάν να εξελιχθεί σε γέφυρα Ενέργειας στην περιοχή, καθώς και θα αναπτύξουν τοπικά εμπορικούς δεσμούς μέσω υποστήριξης πρωτοβουλιών σε διμερή / πολυμερή διασυννοριακά ενεργειακά πλάνα. Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να ενταχθεί η επιτάχυνση των εργασιών του αγωγού φυσικού αερίου TAPI ώστε να αναπτυχθεί ένα τεχνικά και εμπορικά βιώσιμο έργο.²⁸

Στην περίπτωση του Τουρκμενιστάν, η διαφθορά έχει πολύ εξειδικευμένη μορφή. Κυριαρχεί έτσι ο νεποτισμός και τα κλειστά κυκλώματα εξουσίας που όμως δεν απειλούν ξένες επιχειρήσεις. Δεν υπάρχει άρχουσα τάξη πλούσιας ολιγαρχίας και εντέλει η διαφθορά εστιάζεται σε επίπεδο κρατικής μηχανής.²⁹

Σχετικά με το Αζερμπαϊτζάν, η Energy Information Administration³⁰ (EIA) σημειώνει ότι από το 1991 που έγινε ανεξάρτητο κράτος, έχει προσελκύσει σημαντικό διεθνές ενδιαφέρον για τα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου που διαθέτει. Ξένοι επενδυτές βοήθησαν τη χώρα να αναπτύξει τα πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στη λεκάνη της Κασπίας Θάλασσας μετατρέποντας το Αζερμπαϊτζάν σε έναν σπουδαίο εξαγωγέα Ενέργειας για την επόμενη δεκαετία.

Στην ίδια ανάλυση, αναφέρεται ότι ο πόλεμος με την Αρμενία για το Ναγκόρνο-Καραμπάχ από το 1988–1994 κόστισε τη ζωή 22.000–25.000 ανθρώπων και από τις δύο πλευρές, και περίπου 16% αζέρικου εδάφους. Η συνέπεια του πολέμου όμως, επέφερε συνθήκες ασύμμετρης ανάπτυξης αφού, οι ανατολικές περιοχές πέριξ του Μπακού αναπτύχθηκαν οικονομικά λόγω του υψηλού επιπέδου ξένων άμεσων επενδύσεων, ενώ οι δυτικές περιοχές παρουσιάζουν χαμηλά επίπεδα εσόδων και περιήλθαν σε καθεστώς φτώχειας.³¹

Η παραπάνω ανάλυση της EIA για το Αζερμπαϊτζάν παρέχει σημαντικά στοιχεία για το ενεργειακό προφίλ της χώρας. Αναφέρει σχετικά: Η αύξηση της παραγωγής πετρελαίου στο Αζερμπαϊτζάν, προήλθε κατά κύριο λόγο από το κοιτάσμα Azeri Chirag Guneshli (ACG) και το 2007 υπολογίστηκε στα 860.000 βαρέλια την ημέρα³². Κινητήριο μοχλός ανάπτυξης του πετρελαϊκού τομέα στο Αζερμπαϊτζάν, υπήρξαν οι

---

²⁸ John Foster, ό.π. Σελ.6.

²⁹ Seminar Summary: Transparency in Russia and Eurasia and Energy Security in Europe. Chatham House. 5/6/2008 σελ.5. http://www.chathamhouse.org.uk/files/11842_050608rep.pdf

³⁰ Energy Information Administration. (EIA): Country Analysis Briefs: “Azerbaijan”. November 2007, σελ.1. <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Azerbaijan/pdf.pdf>

³¹ EIA. Country Analysis Briefs: “Azerbaijan”, ό.π., σελ.2.

³² EIA Country Analysis Briefs: “Azerbaijan”, ό.π., σελ.2.

άμεσες ξένες επενδύσεις από την ανεξαρτησία του κράτους και ύστερα. Χαρακτηριστικό είναι ότι έχουν συναφθεί πάνω από 20 συμφωνίες για τα μεγαλύτερα κοιτάσματα με 30 εταιρίες από 15 χώρες.³³ Στον τομέα του φυσικού αερίου, το Αζερμπαϊτζάν έχει αποδεδειγμένα κοιτάσματα της τάξης των 30 τρισεκατομμυρίων κυβικών ποδιών (Tcf), και σύμφωνα με την BP (British Petroleum) εκτιμώνται σε 48 Tcf. Το 60% της παραγωγής παράγεται από την Azneft (θυγατρική της SOCAR που είναι η κρατική αζέρικη εταιρία πετρελαίου) και το υπόλοιπο από κοινοπραξίες. Κυβερνητικές πηγές του Αζερμπαϊτζάν προσδοκούν ότι η χώρα θα παράγει πάνω από 1,1 Tcf ως το 2011³⁴.

Ως προς τις κατευθύνσεις εξαγωγής ενεργειακών πόρων του Αζερμπαϊτζάν³⁵: για μεν το πετρέλαιο μέσω του αγωγού Μπακού–Τιφλίδα–Τσεϊχάν (BTC) 1040 μιλίων, όπου τον Ιούλιο του 2007 διοχέτευε 905.000 βαρέλια ημερησίως (bl/d), και μικρές ποσότητες λιγότερες από 100.000 bl/d εξάγονται σιδηροδρομικά ως τις ακτές της Γεωργίας και από εκεί με αγωγό διοχετεύονται στο Νοβοροσίσκ της Ρωσίας. Από το σπουδαίας σημασίας κοίτασμα Shah Deniz, αναμένεται η αύξηση της παραγωγής φυσικού αερίου στο Αζερμπαϊτζάν. Ο σημαντικότερος εξαγωγικός δρόμος φυσικού αερίου του Αζερμπαϊτζάν είναι μέσω του «Αγωγού Νότιου Καυκάσου» ή αλλιώς «Μπακού–Τιφλίδα–Ερζερούμ» (BTE), όπου οι πρώτες ποσότητες διαχύθηκαν στο τουρκικό σύστημα φυσικού αερίου τον Ιούλιο του 2007.

Όπως αναφέρει ο Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος³⁶ στο βιβλίο του: «Οι Πολιτικοστρατηγικές Επιπτώσεις από την Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας»: Μολονότι το Μπακού αποδέχτηκε την παρουσία των ρωσικών επιχειρήσεων στη διαδικασία της εγκατάστασης των υλικών άντλησης και συμφωνήθηκε να μεταφερθούν αρκετές ποσότητες «πρώρου»³⁷ πετρελαίου μέσω του ρωσικού αγωγού, το Αζερμπαϊτζάν προχώρησε σταθερά στην ενίσχυση της ανεξαρτησίας του από τη Μόσχα, με το να επεκτείνει τους εξωτερικούς του δεσμούς, με το να αρνείται την παρουσία ρωσικών στρατιωτικών βάσεων στο έδαφός του και με το να αναζητά τέλος,

³³ EIA Country Analysis Briefs: “Azerbaijan”, ό.π., σελ.3.

³⁴ EIA Country Analysis Briefs: “Azerbaijan”, ό.π., σελ.6.

³⁵ EIA Country Analysis Briefs: “Azerbaijan”, ό.π., σελ.5.

³⁶ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος «Οι Πολιτικοστρατηγικές Επιπτώσεις από την Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας». Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ.456.

³⁷ Πρόκειται για το “early oil”: το πετρέλαιο που προέρχεται από καινούριες επενδύσεις. Βλέπε: Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος «Οι Πολιτικοστρατηγικές Επιπτώσεις από την Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας» σελ.152.

μακρόχρονες επιλογές εξαγωγής του πετρελαίου, που όμως να παρακάμπτουν τη Ρωσία.

Γίνεται εμφανής εδώ, η δυτική επιρροή ως προς τις εξαγωγές Ενέργειας από το Αζερμπαϊτζάν, που μπορεί να θεωρηθεί καρπός της έντονης πολιτικής που άσκησαν οι ΗΠΑ στην περιοχή μετά την ανεξαρτησία του, αφενός για να εκμεταλλευτούν μέσω κοινοπραξιών δυτικών εταιριών κοιτάσματα της Κασπίας σε μια προσπάθεια να αποτρέψουν το μονοπώλιο της Gazprom, και αφετέρου μαζί με την επιρροή τους στη γειτονική Γεωργία, να αποκόψουν το δρόμο πιθανής συνεργασίας με το Ιράν μέσω Καυκάσου.

Στον αντίποδα, επειδή το Αζερμπαϊτζάν σύμφωνα με τον Ηλία Αλεξόπουλο³⁸ δεν διαθέτει βιώσιμο πολιτικό σύστημα, ούτε εύρυθμη αστική κοινωνία, θα αντιμετωπίσει σοβαρά προβλήματα στη διαδικασία για την ομαλή και ειρηνική πολιτική διαδοχή. Η αντικατάσταση του Heidar Aliyev από ένα ηγέτη που τάσσεται υπέρ των ρωσικών θέσεων ή που τουλάχιστον δεν είναι τόσο κάθετα αντίθετος προς αυτές, μπορεί να θεωρηθεί θετική εξέλιξη από τη Μόσχα. Σε έναν ενδεχόμενο νέο γύρο στρατιωτικής αντιπαράθεσης Αζερμπαϊτζάν-Αρμενίας στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ, η Μόσχα επιθυμεί³⁹ να κληθεί για να επιβάλει μια "Pax Rus" [δηλαδή μια ειρήνη ρωσικών συμφερόντων] στο Ναγκόρνο-Καραμπάχ ειδικά στην περίπτωση που το Αζερμπαϊτζάν πρόκειται να χάσει και επιπλέον εδάφη σε όφελος των υποστηριζόμενων από τη Ρωσία Αρμενίων. Είναι σαφές⁴⁰, ότι το ενδεχόμενο νέας έκρηξης βίας θα προκαλέσει αβεβαιότητα στους διεθνείς επενδυτές με αποτέλεσμα την καθυστέρηση της εξέλιξης των ενεργειακών θεμάτων της χώρας και άρα η πόρτα για να προχωρήσει η Ρωσία σε άμεσο οικονομικό έλεγχο των κοιτασμάτων της Κασπίας, θα είναι ανοικτή.

Ο Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος θεωρεί⁴¹ ότι: «Ο Καύκασος αποτελεί για τη Μόσχα το «μαλακό υπογάστριο» της αυτοκρατορίας της. Όποιος ελέγχει τον Καύκασο, δύναται να ελέγξει και τη Ρωσία. Αυτό είναι που θέλει να αποφύγει η Μόσχα. Γιατί δεν είναι μόνο τη Ρωσία που ελέγχει ο Καύκασος. Η θέση του είναι υψίστης στρατηγικής σημασίας, γιατί βρίσκεται στο σταυροδρόμι μεταξύ της Ασίας και της Ευρώπης, μεταξύ του Περσικού Κόλπου και της Μεσογείου».

---

³⁸ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος «Οι Πολιτικοστρατηγικές Επιπτώσεις από την Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας». Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001, σελ.456.

³⁹ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, *ό.π.*, σελ.457.

⁴⁰ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, *ό.π.*, σελ.457.

⁴¹ Ηλίας Κ. Αλεξόπουλος, *ό.π.*, σελ.470.

Με άλλα λόγια, ενώνει δύο κλειστές θάλασσες: τη Μαύρη Θάλασσα και την Κασπία, οι οποίες έχουν γίνει φορείς του άκρως σημαντικού διαμετακομιστικού εμπορίου πετρελαίου και φυσικού αερίου.

Κεφάλαιο 3: ΡΩΣΙΚΟΣ ΜΕΤΑΣΧΗΜΑΤΙΣΜΟΣ

Είναι γενικά παραδεκτό, ότι η εφαρμογή της Γεωστρατηγικής ενός κράτους περνάει μέσα από την έκφραση της εξωτερικής πολιτικής του. Ισχύει και εδώ η μοναδικότητα στην περίπτωση της Ρωσίας, αφού ο τρόπος και η διαδικασία λήψης αποφάσεων σε σχέση με την εξωτερική πολιτική δεν έχει ομοιότητες με τα αντίστοιχα των δυτικών κρατών. Αυτή η μοναδικότητα εδράζεται σε τρεις αιτίες: α) Το βάρος αιώνων απολυταρχικής και δεσποτικής διακυβέρνησης που είχε ως συνέπεια την ανυπαρξία εμπειρίας σε δημοκρατικές και διαφανείς διαδικασίες, β) Στο ότι για περισσότερο από χίλια χρόνια, η εξωτερική πολιτική ασκούνταν προσωποπαγώς και όχι μέσω θεσμών. Συνεπώς, η πολιτική ελίτ που διαχειρίζονταν την εξουσία, δεν είχε υποχρέωση να λογοδοτεί στο λαό. Έτσι, είτε επρόκειτο για το τσαρικό «θεϊκό» πρότυπο, είτε για τον γενικό γραμματέα του κομμουνιστικού κόμματος, οι όποιες επιλογές και πρακτικές εφαρμόζαν υπόκειντο σε σιδηρά περιφρουρημένη αποδοχή και φυσικά, ήταν υπεράνω κάθε ελέγχου, κριτικής και εναλλακτικής άποψης. γ) Στο γεγονός ότι εντέλει η θεσμική αυτή καχεξία και η συστημική ανεπάρκεια, κληρονομιά της τσαρικής και κομμουνιστικής περιόδου, επέβαλαν την μυστικοπάθεια σε οποιονδήποτε εμπλεκόταν στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων.

Η πτώση του κομμουνισμού έδωσε τη θέση της σε καθεστώς «δημοκρατικοποίησης» που όμως, όσον αφορά τις σχέσεις Κράτους – πολιτών και τη ρωσική κοινωνία σε συνάρτηση του τρόπου λήψης αποφάσεων, παραμένει αρκετά συγκεχυμένο.

Εδώ, κρίνεται σκόπιμο να γίνουν κάποιες επισημάνσεις. Ο Eric Lohr στο άρθρο του: “Russian Transformation in Historical Perspective” αναφέρει, ότι κατά κάποιο τρόπο, η θρησκεία και η πολιτιστική κουλτούρα είναι τα σημεία αναφοράς για τη μέτρηση του Ρωσικού Μετασχηματισμού⁴². Επισημαίνει επίσης, ότι η Ρωσία ποτέ δεν

---

⁴² Eric Lohr: “Russian Transformation in Historical Perspective”, Johnson’s Russia List (JRL), 2/2/2004, σελ.6. <http://www.cdi.org/russia/johnson/8046-19.cfm>

έγινε γνωστή για θέματα οικονομίας και πολιτικής και υπό αυτό το πρίσμα, μπορεί να θεωρηθεί ότι ο κομμουνισμός για τη Ρωσία ήταν μια παροδική εκτροπή και ότι η τρέχουσα μετατροπή είναι μια επιστροφή της Ρωσίας στο παραδοσιακό ή φυσικό της μονοπάτι.⁴³ Τονίζει ακόμη, ότι πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη ότι η Ρωσία ποτέ δεν είχε δημοκρατία ή ιδιοκτησία γης, καθώς και ότι υπήρξε πλήρως συμμετέχουσα στο παγκόσμιο σύστημα λίγες δεκαετίες πριν το 1914.⁴⁴

Ο Eric Lohr στο ίδιο άρθρο, μνημονεύει τη θέση του Burke σύμφωνα με την οποία: οι επαναστάσεις δεν μπορούν ακαριαία να μετασχηματίσουν τη μακρά πορεία της εθνικής ιστορίας, καθώς και ότι το κόστος της βιαιότητάς τους δεν μπορεί να νομιμοποιηθεί. Το κύριο πρόβλημα είναι η υπερβολική αυτοπεποίθηση των επαναστατών, ότι οι Νόμοι και οι Αρχές είναι οικουμενικές και ότι οι θεσμοί είναι μεταγίσιμοι. Επιπροσθέτως, κατά τον Burke, μόνο οι τροποποιήσεις που εκπηγάζουν από θεσμούς και νόμους ως συνέπεια της ιστορικής εξέλιξης μιας χώρας, μπορούν να επιφέρουν πραγματικούς μετασχηματισμούς με διάρκεια στο χρόνο.⁴⁵

Πηγαίνοντας από το γενικό στο ειδικό, ο Lohr στέκεται σε δύο διαπιστώσεις⁴⁶:

1) Η ιστορία των επαναστάσεων μας διδάσκει ότι οι χώρες γυρίζουν στις γηγενείς ιστορικά-αναπτυσσόμενες παραδόσεις και θεσμούς και 2) Η Ρωσία έχει λίγες ελκυστικές παραδόσεις και θεσμούς ιστορικά αναπτυσσόμενους όπου πάνω σε αυτούς να χτίσει μια βαθμωτή μετάβαση στη δημοκρατία και σε μια οικονομία ανοικτής αγοράς.

Ο πρόεδρος Πούτιν, άσκησε μια πολιτική στην ολιγαρχία, που φάνηκε ότι η υψηλή ρωσική πολιτική επιστρέφει σε παλιές ατραπούς οι οποίες είναι αξιότιμα μοναδικές στη Ρωσία. Συγκεκριμένα, στην αρχή της προεδρίας του συγκέντρωσε τους ολιγάρχες και στη διάσημη συνάντησή τους κατέστησε σαφές ότι αν η ολιγαρχία παρέμενε εκτός πολιτικής, θα διατηρούσε τις ανορθόδοξα αποκτηθείσες οικονομικές αυτοκρατορίες της. Οι περιπτώσεις Berezonskii, Gusinskii και Khodorkovskii επιβεβαίωσαν την ισχύ της συμφωνίας δια της παραβιάσεώς της.⁴⁷

Ο Lohr στο ίδιο άρθρο θίγει και το ζήτημα της ανόδου του ρωσικού έθνους, λέγοντας ότι μια από τις εξέχουσες προτεραιότητες τόσο του προέδρου Γέλτσιν όσο και του προέδρου Πούτιν, ήταν η προσπάθεια αναδόμησης του ρωσικού έθνους, και είναι

---

⁴³ Eric Lohr, ό.π., σελ.1.

⁴⁴ Eric Lohr, ό.π., σελ.1.

⁴⁵ Eric Lohr, ό.π., σελ.1-2.

⁴⁶ Eric Lohr, ό.π., σελ.2.

⁴⁷ Eric Lohr, ό.π., σελ.3,4.

γεγονός ότι για πρώτη φορά στην ιστορία της η Ρωσία γίνεται όλο και περισσότερο ένα έθνος-κράτος. Παρατηρεί, ότι στη Σοβιετική Ένωση κάθε δημοκρατία είχε το δικό της κομμουνιστικό κόμμα εκτός από τους Ρώσους. Επίσης προσθέτει, ότι η ορθόδοξη πίστη –πάντα αλληλένδετη με την Ρωσική εθνική ταυτότητα- είχε κατασταλεί, και η Ρωσική ταυτότητα είχε υπαχθεί κάτω από την διευρυμένη Σοβιετική ταυτότητα υποστηριζόμενη από το καθεστώς. Παραθέτει την άποψη του αείμνηστου Αλέξανδρου Σολζενίτσιν καθώς και άλλων που διατείνονταν ότι οι Ρώσοι ασφυκτιούσαν από την Σοβιετική Αυτοκρατορία. Η Ρωσία δείχνει να αποποιείται το ιμπεριαλιστικό παρελθόν της, αποκρούοντας προτάσεις της Λευκορωσίας για επανένωση με το Ρωσικό κράτος.⁴⁸ Αυτό φυσικά δεν σημαίνει ότι απεμπολεί τον ηγεμονικό ρόλο της σε παγκόσμιο επίπεδο, ως Ρωσία όμως αυτή τη φορά.

Ενδιαφέρουσα είναι η άποψη του Θρασύβουλου Ν. Μαρκέτου⁴⁹ ως προς το θέμα της ρωσικής ταυτότητας: «Η βασικότερη συνέπεια της εφαρμογής των μοντέλων της μετακίνησης των συνόρων και των στρατηγικών συνόρων από το ρωσικό κράτος κατά τον ρου της ιστορίας του, είναι το γεγονός ότι η Ρωσία δεν εξελίχθηκε σε έθνος-κράτος». «Ήδη από νωρίς η έννοια της εθνικότητας στη Ρωσία ήταν υποδεέστερη του αυτοκρατορικού κράτους. Το αντίστοιχο της εθνικής συνείδησης της Δύσης εδώ δεν υπήρχε ποτέ, απλώς η ρωσική νοοτροπία διαμορφώθηκε γύρω από την ιδέα μιας παγκόσμιας ευρασιατικής αυτοκρατορίας. Και αυτό γιατί ήταν το κράτος που προσδιόρισε την ρωσική συλλογική συνείδηση, όχι η εθνική συνείδηση ή η Ορθοδοξία». «Η έλλειψη έθνους στη Ρωσία δεν οφείλετο μόνο στη χρήση της έννοιας των συνόρων ή μόνο στην έλλειψη εθνικής ταυτότητας. Γιατί το πατρογονικό κράτος δεν επέτρεψε επιπλέον την ανάπτυξη ζωντανής κοινωνίας των πολιτών, ευρείας πολιτικής δομής, η οποία θα εκπροσωπούσε το έθνος και θα διαμόρφωνε τις απόψεις του». «Ήδη από τις αρχές του 17^{ου} αιώνα, η Ρωσία χαρακτηρίζεται από τη δυσκολία γέννησης στην τεράστια γεωγραφική έκταση που καλύπτει ενός πραγματικού έθνους, κάτι που θα έχει σημαντικότερες συνέπειες για τη μελλοντική της εξέλιξη. Η σύγχρονη πολιτική σκέψη θέλει το κράτος να προϋπάρχει του έθνους, δημιουργώντας τις κατάλληλες συνθήκες για την ανάδυσή του και την πρόοδό του. Παρ' όλες τις αντιξοότητες στις οποίες υποβλήθηκε το ρωσικό κράτος στον ρου της ιστορίας, υπάρχει από πολύ παλαιά, γεγονός που επέτρεψε την αναγέννηση του έθνους μετά τη μακράιωνη κατάλυσή του από τους Μογγόλους. Ταυτόχρονα, όμως, αναγεννήθηκε και

---

⁴⁸ Eric Lohr, ό.π., σελ.5.

⁴⁹ Θρασύβουλος Ν. Μαρκέτος. Διδακτορική Διατριβή: «Η γεωπολιτική πρακτική της Ρωσίας στη μετασοβιετική Κεντρική Ασία». Αθήνα 2008. Εκδόσεις: «Σύλλογος προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων». Σελ.30-31.

το κράτος, με το έθνος να παραμένει επί μακρόν απόν από το ρωσικό πολιτικό τοπίο. Αυτό είχε ως συνέπεια, όταν ήλθε η ώρα της σύγχρονης Ρωσίας, την μη διαμόρφωση ενός έθνους κατά τα δυτικά πολιτικά πρότυπα της εποχής μέσα από τα σπάργανα της ρωσικής κοινωνίας».

Η υπόθεση της παγκόσμιας ηγεμονίας, είναι ένας στόχος υψηλών απαιτήσεων και δύσβατης διαδρομής. Απαιτείται άριστη γνώση του κειμένου status quo, των τάσεων, των λεπτών ισορροπιών, αλλά πάνω από όλα είναι ζήτημα ταχύτατης αντίληψης, οξυδερκούς εκτίμησης και έγκαιρης διορατικότητας. Η δυσκολία βρίσκεται κυρίως στον προσδιορισμό του ορθού δρόμου προς το στόχο. Γιατί είναι φυσικό για ένα τέτοιο θέμα πλανητικής εμβέλειας, να υπάρχουν περισσότερες της μιας προτάσεις προς την επίτευξη του στόχου.

Σύμφωνα με την ανάλυση του Yury E. Fedorov στο άρθρο του ““Boffins” and “Buffoons”: Different Strains of Thought in Russia’s Strategic Thinking”, το τρίπτυχο εθνικά συμφέροντα, ικανότητες, απειλές για την ασφάλεια, εξετάζεται πρισματικά μέσα από τρία ρεύματα αντίληψης: Αρχικά, είναι οι σκληροί παραδοσιακοί (“hard traditionalists”)⁵⁰ που προήλθαν από τις τάξεις των κληρονόμων της διανοήσης του Σοβιετικού συντηρητισμού το ιδεολογικό οπλοστάσιο της οποίας αντιτάχθηκε στις μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσόφ και στις δημοκρατικές αλλαγές της πρώην ΕΣΣΔ. Προσβλέπουν στην αναγέννηση μιας «οιονεί Σοβιετικής Ένωσης» ως τη μέγιστη ιστορική αποστολή και ευθύνη της Ρωσίας και αναπαράγουν βασικές αντιλήψεις της σοβιετικής εποχής σε άλλη θεωρητική βάση που εκπηγάει από τη παραδοσιακή γεωπολιτική θεωρία του 19^{ου} αιώνα με τη βοήθεια της οποίας οι συγκρούσεις μετά τον Ψυχρό Πόλεμο έχουν τα αίτιά τους στην επιθυμία των κρατών για τοπική και παγκόσμια ηγεμονία. Ο πολιτικός και στρατιωτικός επεκτατισμός υπό την οπτική γωνία της κατοχής του ελέγχου πάνω στους φυσικούς πόρους, τις διεθνείς επικοινωνίες και άλλα σημεία στρατηγικής σημασίας, πιστεύεται ότι αποτελεί δεσπόζον χαρακτηριστικό και κίνητρο της διεθνούς συμπεριφοράς.

Εν κατακλείδι, στρατηγικώς η φιλοσοφία τους προϋποθέτει ότι η βασική απειλή για τη Ρωσία έρχεται από τη Δύση, ιδίως από τις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ που θεωρείται όργανο χειραγώγησης της Ευρώπης από τις ΗΠΑ. Θεωρείται πιθανός ένας πόλεμος στην

---

⁵⁰ Yury E Fedorov.: ““Boffins” and “Buffoons”: Different Strains of Thought in Russia’s Strategic Thinking”. Chatham House, March 2006. Σελ.2.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/3316_bp0306russia.pdf

Ευρώπη ως αποτέλεσμα της αδιάλλακτης πορείας των ΗΠΑ και κάποιων ευρωπαϊκών κρατών, ώστε να ελαχιστοποιήσουν το διεθνές προφίλ της Ρωσίας, να καταστρέψουν την πολιτική της ακεραιότητα και να εγκαθιδρύσουν ένα καθεστώς μαριονέτων ώστε να αποκτήσουν τον έλεγχο των φυσικών πόρων της Ρωσίας. Για να αποφύγει αυτές τις απειλές η Ρωσία, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της παραπάνω φιλοσοφίας, προτείνονται: η επεξεργασία μαζικής πυρηνικής αποτροπής, η επανεγκατάσταση των συμβατικών δυνάμεων ώστε να είναι σε θέση να διεξάγουν μεγάλης κλίμακας πόλεμο στην Ευρώπη, η οικοδόμηση μιας πολύ ολοκληρωμένης στρατιωτικής και πολιτικής συμμαχίας με τα προσφάτως ανεξάρτητα κράτη της πρώην ΕΣΣΔ. Στο πλαίσιο αυτό, η Κίνα θεωρείται ως εν δυνάμει σύμμαχος, αν και μερικές φορές διαμορφώνεται μια προοπτική αντιπάλου, σφετεριζόμενη τις ρωσικές επαρχίες της Άπω Ανατολής. Για τις μουσουλμανικές χώρες υπάρχει η αντίληψη ότι πρόκειται για συμμάχους στον αγώνα με τη Δύση, αλλά ταυτόχρονα θεωρούνται πηγές τρομοκρατίας, διακίνησης ναρκωτικών και οργανωμένου εγκλήματος, τα οποία είναι στοιχεία που απειλούν την ασφάλεια της Ρωσίας. Οι εκπρόσωποι του ρεύματος αυτού, έχοντας ισχυρές θέσεις στη γραφειοκρατία και τον τομέα ασφάλειας, χρησιμοποιούν ως πρόσχημα την απειλή της Δύσης ώστε να σταματήσουν τις φιλελεύθερες μεταρρυθμίσεις. Εξαιτίας αυτής της στάσης τους, ονομάζονται και κρατιστές.

Το δεύτερο ρεύμα που εμφανίστηκε στην αρχή της δεκαετίας του '90, μπορεί, σύμφωνα με τον Fedorov, να ονομαστεί ρεαλιστικό ή πραγματιστικό και άρα οι υποστηρικτές του πραγματιστές ("pragmatists")⁵¹. Η φιλοσοφία τους βασίζεται στην προϋπόθεση ότι οι συγχωνευόμενες αναπτυσσόμενες δημοκρατίες, εμφανίζονται ως ο οικονομικός και στρατιωτικός πυρήνας ενός παγκοσμιοποιημένου κόσμου και ως η κύρια πηγή τεχνολογικών και κοινωνικών καινοτομιών. Σύμφωνα με αυτή την αντίληψη, η Ρωσία ανεξάρτητα από όλα τα ιδιαίτερα προτερήματά της, έχει μόνο δύο εκδοχές: ή να συνεργαστεί με τη δημοκρατική κοινότητα, ή να απορριφθεί στο περιθώριο του παγκόσμιου συστήματος. Με άλλα λόγια, είναι αυτό που αναφέρεται ως «Ευρωπαϊκή επιλογή της Ρωσίας». Βασίζεται στην αντίληψη ότι η στρατιωτική ισχύς (και ιδιαίτερα η πυρηνική) που επί σοβιετικής εποχής αποτελούσε το κύριο εργαλείο διεθνούς επιρροής, δεν μπορεί να παίζει άλλο αυτό τον ρόλο, και η πρωταρχική πηγή της εθνικής ισχύος, συμπεριλαμβανομένης και της αναδομημένης στρατιωτικής, είναι η ικανότητα του έθνους να δημιουργεί και να προάγει υψηλή τεχνολογία, να αναπτύσσει το ανθρώπινο κεφάλαιο και να προωθεί κοινωνικές καινοτομίες. Όσον αφορά το κρίσιμο από κάθε ρεύμα θέμα της Κίνας και την μελλοντική του εξέλιξη, εκφράζεται η

---

⁵¹ Yury E Fedorov, ό.π., σελ.3.

άποψη ότι ύστερα από ειρηνική ή μη διευθέτηση του θέματος της Ταϊβάν, η Κίνα πιθανώς να στραφεί σε κατεύθυνση απειλών για τις ρωσικές επαρχίες της Άπω Ανατολής, καθώς και εναντίον των ρωσικών συμφερόντων στην Κεντρική Ασία. Η άλλη εναλλακτική για την Κίνα, θα είναι η μέσω της ολοκλήρωσής της σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία, αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος και μετασχηματισμού της από πηγή αβεβαιότητας που είναι σήμερα, σε πηγή διεθνούς σταθερότητας.

Τέλος, το τρίτο ρεύμα, πάντα κατά τον Fedorov, είναι αυτό των νέο-ιμπεριαλιστών (“neo-imperialists”)⁵², όπου με βάση έναν πολυπολικό κόσμο ορίζονται μέσω εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας οι δύο αποστολές της Ρωσίας: η εξασφάλιση της απόλυτης κυριαρχίας της και η επανεγκαθίδρυση του διεθνούς της κύρους ως μεγάλης παγκόσμιας δύναμης. Για την επίτευξη αυτών των στόχων, η Ρωσία απαιτείται να συντηρεί μια ισχυρή πυρηνική ισχύ, να εκμεταλλευθεί την μοναδική της θέση ως μεγάλη χώρα-εξαγωγέας Ενέργειας, να εγκαθιδρύσει ένα στρατηγικό συνεταιρισμό με την Κίνα σχηματίζοντας εν συνεχεία το «Μεγάλο Τρίγωνο» και με την είσοδο της Ινδίας στον συνεταιρισμό αυτό, καθώς και να ανακτήσει την κυριαρχία της πάνω στα νέο-ανεξάρτητα κράτη που προέκυψαν από τη διάλυση της ΕΣΣΔ (με μόνη εξαίρεση τα κράτη της Βαλτικής), σημείο που αποτελεί αναγκαία συνθήκη για επίτευξη του στόχου της παγκόσμιας επιρροής. Από τα παραπάνω, συνάγεται: α) η σύγκλιση των τριών ρευμάτων στο ρόλο της Ρωσίας ως παγκόσμιος δρώντος και β) η απόκλισή τους ως προς τον τρόπο που η Ρωσία θα το πετύχει.

Επίσης, διαφαίνεται⁵³ ότι η οικονομική ανάπτυξη που τροφοδοτείται από τα εξαιρετικά υψηλά έσοδα από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου καθώς και την περιθωριοποίηση της πολιτικής αντιπαράθεσης τόσο από τα αριστερά όσο και από τα δεξιά, έχουν προσδώσει στα υψηλά κλιμάκια της Ρωσίας την αίσθηση ότι η περίοδος φθοράς, δυστυχίας και κακοδαιμονίας έχει λήξει. Κατά την άποψή τους, η ανάρρωση από την ασθένεια και η για άλλη μια φορά εμφάνιση της Ρωσίας ως μεγάλης δύναμης, σημαίνει ότι η Ρωσία πρέπει να συμπεριφέρεται ως μεγάλη δύναμη, ιδιαίτερα όταν οι εξαγωγές της σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο της το επιτρέπουν, παίρνοντας τη μορφή ενός πανίσχυρου πολιτικού εργαλείου.

---

⁵² Yury E Fedorov, ό.π., σελ.4.

⁵³ Yury E.Fedorov, ό.π., σελ.5.

Κεφάλαιο 4: ΠΑΡΟΥΣΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ & ΤΑΣΕΙΣ

4.1. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΡΩΣΙΑΣ

Για να κατανοήσει κανείς τη ρωσική άποψη για τις παγκόσμιες ενεργειακές πηγές, σύμφωνα με τον Michael Fredholm⁵⁴ πρέπει πρώτα να αντιληφθεί την Ρωσική Ενεργειακή Στρατηγική. Η Στρατηγική αυτή, βασίζεται στον τρόπο που η Ρωσία αντιλαμβάνεται τη δική της αλλά και την παγκόσμια ανάγκη για Ενέργεια.

Η ρωσική ενεργειακή στρατηγική, αποκρυσταλλώνεται στο ότι οι στόχοι της ρωσικής ενεργειακής πολιτικής σε σχέση με το εξωτερικό, περιλαμβάνουν την ανάγκη ενίσχυσης της θέσης της Ρωσίας στην παγκόσμια ενεργειακή αγορά και την μεγιστοποίηση της δυναμικότητας των εξαγωγικών δυνατοτήτων του ρωσικού ενεργειακού τομέα καθώς και την εξασφάλιση, ότι οι ρωσικές εταιρίες θα έχουν ίση πρόσβαση στις ξένες αγορές, τεχνολογία και χρηματοδότηση. Κάτω από αυτό το πρίσμα, η εξαγωγική υποδομή πρέπει να διαφοροποιηθεί επαρκώς για να επιτρέψει εξαγωγές προς όλες τις κατευθύνσεις. Η Ρωσία πρέπει να εκμεταλλευθεί την μοναδική γεωγραφική και γεωπολιτική της θέση. Ο ενεργειακός τομέας, είναι ένα βασικό στοιχείο που εμπεριέχεται στη Ρωσική Διπλωματία για την υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής στην Στρατηγική της Ενέργειας, τη διπλωματική υποστήριξη των συμφερόντων των ρωσικών ενεργειακών εταιριών στο εξωτερικό, και ενός ενεργού διαλόγου στο ενεργειακό πεδίο με μέλη της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ), της Ευρασιατικής Οικονομικής Κοινότητας, της Βορειοανατολικής Ασίας, της Ε.Ε. των ΗΠΑ και άλλων κρατών και διεθνών Οργανισμών.⁵⁵

Ο Fredholm επικεντρώνει⁵⁶ τις διεθνείς δραστηριότητες της Ρωσίας στον ενεργειακό τομέα, σύμφωνα με την Ενεργειακή Στρατηγική στα παρακάτω σημεία:

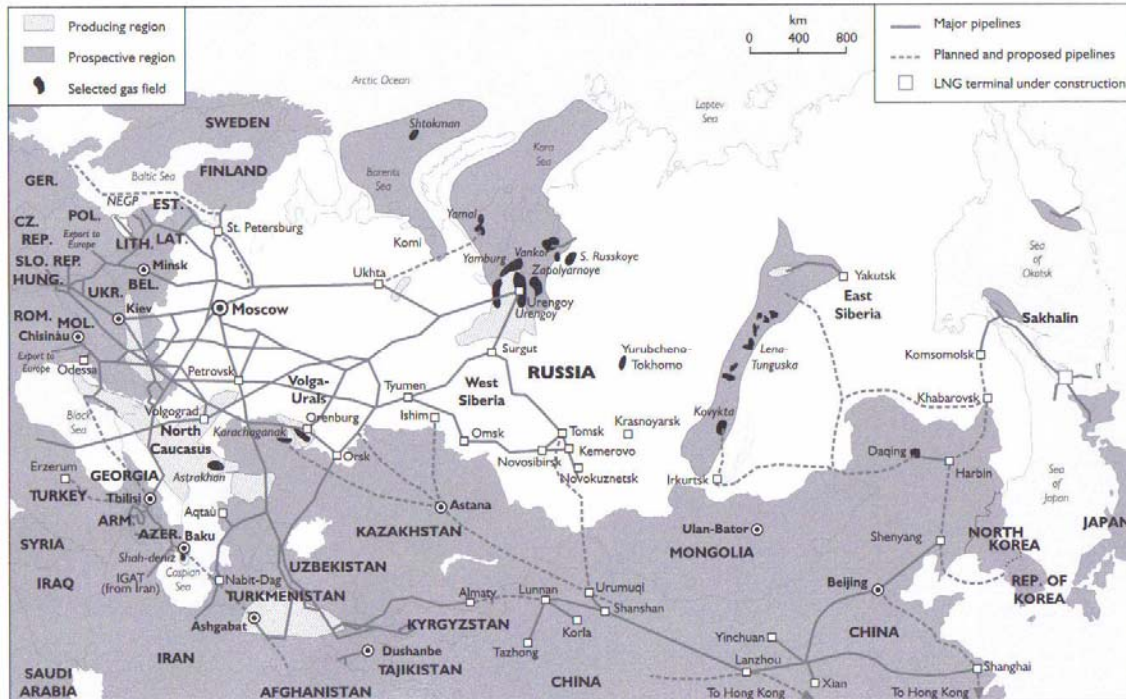
1. Η εξαγωγή ενεργειακών πόρων.
2. Η εκμετάλλευση ενεργειακών πόρων σε άλλα κράτη.
3. Η αύξηση συμμετοχής στις εσωτερικές ενεργειακές αγορές κρατών του εξωτερικού, με παράλληλη κατοχή του ελέγχου των ενεργειακών πόρων και της ενεργειακής υποδομής στα κράτη αυτά.

⁵⁴ Michael Fredholm: “The Russian Energy Strategy & Energy Policy: Pipeline Diplomacy or Mutual Dependence?”. Conflict Studies Research Centre. September 2005. Published By: Defence Academy of the United Kingdom. [http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/russian/05\(41\)-MF.pdf/view](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/russian/05(41)-MF.pdf/view) Σελ.2.

⁵⁵ Michael Fredholm, ό.π., σελ.3.

⁵⁶ Michael Fredholm, ό.π., σελ.4.

4. Η προσέλκυση ξένων επενδύσεων στον Ρωσικό Ενεργειακό Τομέα.
5. Η συνεργασία με ενεργειακές εταιρίες γειτονικών κρατών.
6. Ο έλεγχος της διαμετακόμισης των εξαγομένων ενεργειακών πόρων.
7. Η τεχνική και νομική συνεργασία σε διεθνές επίπεδο.

Εικόνα 02: Οι κυριότερες νυν και προσδοκώμενες περιοχές-παραγωγοί φυσικού αερίου της Ρωσίας και οι αγωγοί εξαγωγής του.

Πηγή: International Energy Agency: “Optimizing Russian Natural Gas”. OECD / IEA, 2006. <http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2006/russianguas2006.pdf> σελ. 30.

4.2. Η ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΩΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΙΣΧΥΟΣ

Στις αρχές του 1990, η Ρωσία είχε προσπαθήσει να εξαναγκάσει τα άλλα κράτη-μέλη της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ) όπως η Ουκρανία και οι Βαλτικές Χώρες, να ενώσουν τις πολιτικές τους με αυτή της Ρωσίας για περικοπές στις ενεργειακές παροχές. Από τα τέλη της δεκαετίας του '90, εξαιτίας της ανόδου των τιμών της Ενέργειας καθώς και της αύξησης της ενεργειακής ζήτησης ιδιαίτερα από την Κίνα και την Ινδία, η Ρωσία ανακάλυψε πάλι την Ενέργεια ως εργαλείο άσκησης πολιτικής. Ως αντιπροσωπευτικότερο παράδειγμα, αναφέρεται η διακοπή της ενεργειακής παροχής στην Ουκρανία τον Δεκέμβριο του 2005, ως μέτρο εξαναγκασμού αποδοχής υψηλότερης τιμής αγοράς Ενέργειας.⁵⁷

⁵⁷ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen: “Geo-strategy in the South Caucasus” Power Play and Energy Security of States and Organizations. November 2006. The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Σελ. 51. http://www.clingendael.nl/publications/2006/20061100_cscp_haas.pdf

Οι: De Haas, Tibold, και Cillessen στο άρθρο τους “Geo-strategy in the South Caucasus” επισημαίνουν το ρόλο της Ενέργειας ως εργαλείου ισχύος παραθέτοντας δηλώσεις και γεγονότα που συνηγορούν στην ερμηνεία αυτή. Θεωρούν ότι το ανανεωμένο ενδιαφέρον του ενεργειακού εργαλείου προκύπτει ως μέρος μιας συντονισμένης πολιτικής προσπάθειας που χρησιμοποιεί παράλληλα και την πολεμική μηχανή. Οι Αρχές της Ρωσίας, δεν κρύβουν αυτή τους την πεποίθηση η οποία παρουσιάστηκε το 2003 όταν ο πρόεδρος Πούτιν χαρακτήρισε τη ρωσική εταιρία Gazprom ένα πολιτικώς πανίσχυρο και οικονομικό μοχλό επιρροής πάνω στον υπόλοιπο κόσμο. Επιπροσθέτως, ο ρώσος υπουργός Άμυνας Ιβανόφ ισχυρίστηκε ότι η Ρωσία τώρα χρειάζεται να σκέπτεται όχι μόνο πάνω σε διπλωματικά, αλλά κυρίως, σε μέσα επιβολής για να περιφρουρήσει τα οικονομικά της συμφέροντα. Άλλη μια ένδειξη ότι το Κρεμλίνο δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον για τη σημασία της συνέργειας στρατιωτικών και ενεργειακών εργαλείων ισχύος, αποτελεί το γεγονός ότι το Νοέμβριο του 2005 ο πρόεδρος Πούτιν έχρισε τον υπουργό Άμυνας Ιβανόφ και τον πρόεδρο της Gazprom Μεντβέντεφ ως αντιπροέδρους της Ρωσίας. Ήταν προφανές, ότι οι δύο αντιπρόσωποι της στρατιωτικής και ενεργειακής ισχύος ήταν οι «εστεμμένοι πρίγκιπες» για τη διαδοχή στην προεδρία της Ρωσίας. Τα γεγονότα που εκτυλίχθηκαν, επιβεβαίωσαν με τρόπο πανηγυρικό έπειτα από την ανάληψη της προεδρίας της Ρωσίας από τον Μεντβέντεφ την συμβολή της Ενέργειας ως πανίσχυρου εργαλείου χάραξης στρατηγικής και πολιτικής με επιρροή στον διεθνή στίβο.⁵⁸

Το ρωσικό ενδιαφέρον και η εγρήγορση στην σημαντικότητα των ενεργειακών πηγών, δεν περιορίζεται στην αξία τους ως εργαλεία ισχύος. Τα τελευταία χρόνια η πολιτική και στρατιωτική ηγεσία της Ρωσίας έχει αντιληφθεί ότι η προστασία των ενεργειακών πηγών της είναι ζωτικού ενδιαφέροντος ως προς την εθνική ασφάλεια. Προς αυτή την κατεύθυνση σκεπτόμενος ο στρατηγός Μπαλουγιέφσκι⁵⁹ (Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Στρατού της Ρωσίας), στη λίστα των στρατιωτικών καθηκόντων, πρόσθεσε την προστασία των ορυκτών πόρων της Ρωσίας. Επιπροσθέτως, η επιβαλλόμενη ανάγκη για προστασία των ενεργειακών πόρων επεκτείνεται και για υπεράκτιες περιοχές της Ρωσίας. Σχετική ήταν η δήλωση του ρώσου υπουργού Άμυνας της Ρωσίας Ιβανόφ⁶⁰ σε Κλειστή Συνάντηση για τη Ναυτιλία τον Οκτώβριο του 2005, όπου ανέφερε ότι η θωράκιση των υπεράκτιων κοιτασμάτων πετρελαίου και

⁵⁸ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.51-52.

⁵⁹ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.52.

⁶⁰ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.52.

φυσικού αερίου, συμπεριλαμβανομένων των διεργασιών εξόρυξης, βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη. Επίσης, δήλωσε ότι το Υπουργείο Άμυνας πρέπει να είναι σε θέση να εξασφαλίσει με στρατιωτικά μέσα την ασφάλεια των υπερράκτιων διεργασιών, παρέχοντας ειδικές υπηρεσίες κατά την αξιοποίηση και εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υπερράκτιας υφαλοκρηπίδας.

Φυσικά, είναι προφανές να συμπεράνουμε ότι μια τόσο υπεύθυνη, αξιόπιστη και αυστηρή πολιτική για θέματα ασφαλείας των ενεργειακών πηγών και πόρων στο εσωτερικό μιας χώρας-παραγωγού όπως είναι η Ρωσία, θα επεκτείνεται με τα ίδια χαρακτηριστικά και μέσω της ιδιότητας της Ρωσίας ως χώρας-εξαγωγέα Ενέργειας. Εδώ όμως, εμπλέκονται και άλλοι πόλοι υλοποίησης των μέτρων αυτών όπως η εξωτερική πολιτική, οι εν δυνάμει ή εφικτές συμμαχίες και η οικονομική στρατηγική, αφού η μεταφορά και παροχή ενεργειακών πόρων ως εξαγωγίμο προϊόν περνά και καταλήγει σε ξένα μη ρωσικά εδάφη συμπεριλαμβανομένων και των εδαφών του «Εγγύς Εξωτερικού» (“Near Abroad”). Το «Εγγύς Εξωτερικό» για τη Ρωσία ως προς την Ασία, είναι ο διπλός όρος που χαρακτηρίζει τις περιοχές του Νότιου Καυκάσου και της Κεντρικής Ασίας, όπου ως «Εξωτερικό» αναγνωρίζεται η ανεξαρτησία κυρίαρχων κρατών (μη υπαγομένων στη δικαιοδοσία της Ρωσικής Ομοσπονδίας) και ως «Εγγύς» υπενθυμίζεται υποβόσκουσα η έννοια του ρωσικού ζωτικού χώρου (ως κεκτημένο δικαίωμα μιας μακρόχρονης ρωσικής κυριαρχίας ηγεμονικού χαρακτήρα).

Η Ρωσία κατέχει τα μεγαλύτερα στον κόσμο κοιτάσματα φυσικού αερίου, τα δεύτερα μεγαλύτερα κοιτάσματα στον κόσμο άνθρακα και την όγδοη θέση παγκοσμίως ως προς τα κοιτάσματα πετρελαίου (Παράρτημα: Χάρτες 1,2). Είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας του κόσμου σε φυσικό αέριο και ο δεύτερος μεγαλύτερος εξαγωγέας πετρελαίου παγκοσμίως αλλά, και ο κατά σειρά τρίτος μεγαλύτερος καταναλωτής Ενέργειας του κόσμου.

Ενδεικτικά, παρακάτω παρατίθενται στοιχεία από την Energy Information Administration (EIA) για τη Ρωσία.⁶¹ Το 2007 το ακαθάριστο εθνικό προϊόν της Ρωσίας αυξήθηκε σε περίπου 8,1% ξεπερνώντας το μέσο όρο αύξησης σε όλες τις υπόλοιπες χώρες του G8, σημειώνοντας τον έβδομο κατά σειρά χρόνο οικονομικής ανάπτυξης. Η ρωσική οικονομία είναι βαθύτατα εξαρτώμενη από τις εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Σύμφωνα με εκτιμήσεις του ΔΝΤ (Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου) και της Παγκόσμιας Τράπεζας, ο τομέας πετρελαίου και φυσικού αερίου συμμετείχε με

---

⁶¹ Energy Information Administration (EIA), Country Analysis Briefs: “Russia”. May 2008. σελ.1.
<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/pdf.pdf>

ποσοστό άνω του 64% επί των εσόδων από τις εξαγωγές της Ρωσίας το 2007, και υπολογίζεται ότι ένα 30% επί των ξένων άμεσων επενδύσεων στη χώρα αφορούν επενδύσεις στον ενεργειακό τομέα. Το Κρεμλίνο προωθεί την τάση ανάπτυξης της επιρροής στον ενεργειακό τομέα. Οι φόροι επί των εξαγωγών και της εξορύξεως πετρελαίου είναι υψηλοί, οι ελεγχόμενες από το Κράτος εταιρίες πετρελαίου και φυσικού αερίου αποκτούν μερίδια ελέγχου σε έργα που είχαν ανατεθεί σε ξένες εταιρίες. Οι κρατικές διευκολύνσεις εξαγωγών εκτινάχθηκαν, όταν τα αντίστοιχα ιδιωτικά έργα προωθούνταν με βραδύτερους ρυθμούς ή συναντούσαν εμπόδια από κρατικές εταιρίες ή από διάφορες κυβερνητικές υπηρεσίες και γραφειοκρατία.

Εικόνα 03: Το ενεργειακό δυναμικό της Σιβηρίας και της ρωσικής Άπω Ανατολής.
 Πηγή: Russian Analytical Digest: "Russia's new energy frontiers", N° 33, 22/1/2008. Σελ. 16.
<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=46479>

Η Ρωσία διαθέτει αποδεδειγμένα πετρελαιικά κοιτάσματα της τάξης των 60 δισεκατομμυρίων βαρελιών (billion barrels, bbl) το μεγαλύτερο μέρος των οποίων βρίσκεται στη Δυτική Σιβηρία, μεταξύ των Ουραλίων και της περιοχής της Κεντρικής Σιβηρίας. Η Ανατολική Σιβηρία είναι μια περιοχή με πολύ μικρής εμβέλειας ερευνητική ενεργειακά δραστηριότητα. Στην ουσία, σε μια ανεξερεύνητη περιοχή όπως αυτή, μόνο εκτιμήσεις μπορούν να γίνουν. Έτσι, το 2005 το ρωσικό Υπουργείο Φυσικών Πόρων

εκτιμούσε συνολικά τα κοιτάσματα πετρελαίου (δηλαδή τα προσεγγιστικά ισοδύναμα των αποδεδειγμένων συν τα πιθανά) στην Ανατολική Σιβηρία σε 4,7 bbl. Πρόκειται για ποσότητες οι οποίες εκτός των άλλων, αποτελούν την εγγύηση συνέπειας της Ρωσίας διεθνώς, ως προς τις συμφωνηθείσες αποστολές εξαγωγής πετρελαίου. Άλλωστε, πάνω από το 70% του ρωσικού αργού πετρελαίου εξάγεται, και το υπόλοιπο 30% διυλίζεται στο εσωτερικό. Το εξαγόμενο αργό πετρέλαιο, μέσω αγωγών υπόκειται στην αποκλειστική δικαιοδοσία του κρατικού ρωσικού μονοπωλίου επί της ιδιοκτησίας των αγωγών, δηλαδή της Transneft.⁶²

Ως προς τους προορισμούς των εξαγωγών ρωσικού πετρελαίου σύμφωνα με την ΕΙΑ⁶³ ισχύουν τα παρακάτω: Κατά τη διάρκεια του 2007 η Ρωσία εξήγαγε περίπου 4,4 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως (million bl/d) αργού πετρελαίου και πάνω από 2 million bl/d πετρελαιοειδών προϊόντων. Περίπου 1,3 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως εξήχθησαν από τον αγωγό Druzhba προς Λευκορωσία, Ουκρανία, Πολωνία, Γερμανία καθώς και σε άλλους προορισμούς στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη (συμπεριλαμβανομένης της Ουγγαρίας, Σλοβακίας και Τσεχίας), γύρω στα 1,3 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως μέσω του λιμανιού Primorsk (κοντά στην Αγία Πετρούπολη) και 900.000 βαρέλια ημερησίως (bl/d) δια της Μαύρης Θάλασσας.

Εικόνα 04: Οι κύριοι αγωγοί εξαγωγής πετρελαίου της Ρωσίας.

Πηγή: Russian Analytical Digest, Russia and Central Asia. N° 29, 16 October 2007. Σελ.5.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=43854>

⁶² EIA. Country Analysis Briefs: "Russia", ό.π., σελ.2.

⁶³ EIA. Country Analysis Briefs: "Russia", ό.π., σελ.4.

Η πλειονότητα των ρωσικών εξαγωγών πετρελαίου μεταφέρεται μέσω των ελεγχόμενων από την Transneft αγωγών, αλλά περίπου 300.000 βαρέλια ημερησίως (bl/d) μεταφέρονται μέσω θαλάσσιων ή σιδηροδρομικών οδών μη ελεγχόμενων από την Transneft. Τέλος, περίπου 170.000 βαρέλια ημερησίως (bl/d) εξαιτίας των υψηλών τιμών του πετρελαίου μεταφέρθηκαν με σιδηρόδρομο.

Σχετικά με τα προγραμματισμένα σχέδια επέκτασης των αγωγών πετρελαίου προς την Ασία, αναφέρεται⁶⁴ ο αγωγός Ανατολικής Σιβηρίας – Ειρηνικού Ωκεανού: Taishet – Skovorodino – Kozmino Bay (Eastern Siberia Pacific Ocean Pipeline, (ESPO)). Ο πρόεδρος Πούτιν ανακοίνωσε ότι η Ρωσία θα κατασκευάσει έναν αγωγό 2.500 μιλίων από την ρωσική πόλη Taishet στο Kozmino Bay νοτιοανατολικά της Nakhodka σε δύο στάδια. Η απόληξη του αγωγού μεταφέρθηκε από τον Perevoznyaya Bay προκειμένου να προστατευθούν απειλούμενα είδη με εξαφάνιση. Τα 1.200 μίλια της πρώτης φάσης του αγωγού θα μεταφέρουν 600.000 βαρέλια ημερησίως (bl/d), από Taishet στο Skovorodino και εν συνεχεία στο λιμάνι του Kozmino Bay. Η Transneft προσδοκά την πρώτη αποστολή μέσω του αγωγού τον Δεκέμβριο του 2009, αφού τον Δεκέμβριο του 2007 περίπου το 28% του πρώτου σταδίου του αγωγού δεν ήταν μονταρισμένο και εγκατεστημένο. Το πετρέλαιο θα μεταφερθεί σιδηροδρομικώς στις ακτές του Ειρηνικού, ώσπου να αποπερατωθεί και το δεύτερο στάδιο του αγωγού. Η Κίνα έχει συμφωνήσει να χρηματοδοτήσει την 43 μιλίων διακλάδωση παροχής 300.000 βαρελιών ημερησίως (bl/d) από το Skovorodino ως τα κινεζικά σύνορα.

Η εκτίμηση κόστους για το πρώτο στάδιο ανέρχεται στα 12,5 δισεκατομμύρια δολάρια. Τον Απρίλιο του 2008 περίπου 1,5 εκατομμύρια βαρέλια (million bl) πέρασαν μέσω του αγωγού του πρώτου σταδίου, με αντίστροφη πορεία από την Ανατολική Σιβηρία προς τη Δυτική Σιβηρία σε εγκαταστάσεις διύλισης. Η δυναμικότητα του αγωγού του δεύτερου σταδίου από Skovorodino προς ακτές Ειρηνικού ανέρχεται σε 1,6 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως (million bl/d). Η οδός προς τον Kozmino Bay είναι αρκετά ακριβότερη από μια εναλλακτική οδό στο Daqing για την Κίνα, που καλύπτει μεγαλύτερη απόσταση και εμπλέκεται σε επιπλέον επενδύσεις. Παρόλα αυτά, ο νέος αυτός ενεργειακός δρόμος θα ανοίξει ένα νέο λιμάνι στον Ειρηνικό, από το οποίο το ρωσικό πετρέλαιο θα μεταφέρεται δια θαλάσσης στις άλλες αγορές της Ασίας. Ανοίγει δηλαδή μια θαλάσσια ανατολική οδός τροφοδοσίας πετρελαίου προς τις αδηφάγες ασιατικές αγορές.

---

⁶⁴ EIA. Country Analysis Briefs: “Russia”, ό.π., σελ.6-7.

Το αρχικό στάδιο του αγωγού ESPO θα μεταφέρει μεγάλες ποσότητες αργού πετρελαίου από το κοιτάσμα της Ανατολικής Σιβηρίας Verkhnechonsk εκμετάλλευσης TNK-BP στο οποίο η Rosneft είναι μέτοχος, καθώς και από το κοιτάσμα Surgutneftegas Talakan. Επίσης σπουδαίες ποσότητες (πάνω από 270.000 bl/d ως το 2010) θα προέλθουν από το κοιτάσμα Vankor της Rosneft. Η παραγωγή μόνο από τα τρία κοιτάσματα, είναι ικανή να εξασφαλίσει την πληρότητα του αγωγού ως το 2011. Υπάρχουν οπωσδήποτε και εμπόδια στο πλάνο του Ανατολικού Αγωγού. Κατ' αρχήν, η χρηματοδότηση του έργου είναι μια πρόκληση. Η Ρωσία πήρε ιαπωνικές υποσχέσεις για 7 δισεκατομμύρια δολάρια για το έργο, αλλά η πρώτη φάση θα χρηματοδοτηθεί με πίστωση 2,4 δισεκατομμύρια δολάρια από την κρατική τράπεζα Sberbank. Άλλη μια παράμετρος που πρέπει να εξεταστεί, είναι η οικολογική, αφού ο δρόμος περνά από ευαίσθητες περιβαλλοντικά περιοχές που μπορούν να καθυστερήσουν το έργο. Τέλος σύμφωνα με κυβερνητικές πηγές, η μεταφορική επιβάρυνση εκτιμάται σε 6 δολάρια το βαρέλι, αλλά άλλοι αναλυτές την εκτιμούν σε 10 δολάρια το βαρέλι, κάτι που θα βοηθήσει ενδεχομένως το αυξημένο κόστος κεφαλαίου.

Σύμφωνα πάντα με στοιχεία της EIA⁶⁵, σημαντική συμβολή στη μεταφορά του πετρελαίου αποτελεί ο σιδηρόδρομος, μέσω του οποίου διακινείται το 5% των ρωσικών εξαγωγών. Παρόλο που σοβαρές επενδύσεις γίνονται για την κατασκευή αγωγών, προβλέπεται η διακίνηση μέσω άλλων μεταφορικών τρόπων να αυξηθεί τα ερχόμενα χρόνια. Καθώς η ανάπτυξη της Κίνας συνεχίζεται, οι σιδηρόδρομοι είναι οι μόνες οδοί παροχής αργού πετρελαίου από τη Ρωσία στην Άπω Ανατολή. Εξαιτίας της απουσίας όδευσης αγωγού, το ρωσικό αργό πετρέλαιο εξάγεται σιδηροδρομικά στις βορειοανατολικές πόλεις του Harbin και Daqing καθώς και στην Κεντρική Κίνα μέσω Μογγολίας. Σύμφωνα με το Υπουργείο Σιδηροδρόμων της Κίνας, οι εξαγωγές μέσω σιδηροδρόμων αυξήθηκαν από 200.000 bl/d το 2005, σε 300.000 bl/d το 2006.

---

⁶⁵ EIA. Country Analysis Briefs: "Russia", ό.π., σελ.8.

Εικόνα 05: Αγωγοί, ενεργειακά πεδία & προτεινόμενα σχέδια στην Ανατολική Σιβηρία.

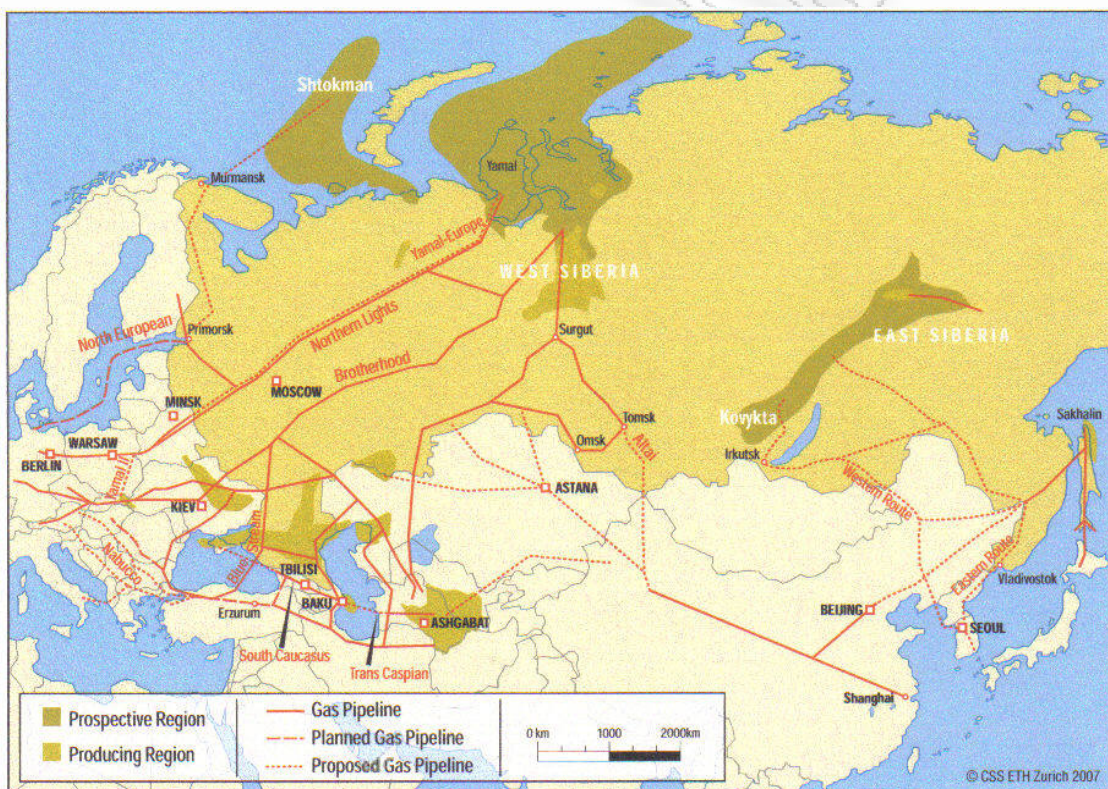
Πηγή: Lo Bobo, Rothman Andy: "China and Russia": Common Interests, Contrasting Perceptions, CLSA, Asian Geopolitics – Special Report, May 2006. Σελ.17.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/6619_russiachinamay06.pdf

Όσον αφορά το φυσικό αέριο, σύμφωνα με την έκθεση της ΕΙΑ⁶⁶ τα στοιχεία για τη Ρωσία έχουν ως εξής: Η Ρωσία έχει τα μεγαλύτερα κοιτάσματα φυσικού αερίου στον κόσμο που ανέρχονται σε 1680 Tcf (τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια) σύμφωνα με το Oil and Gas Journal (2008), ποσό διπλάσιο σε σχέση με τα κοιτάσματα του δεύτερου παγκοσμίως παραγωγού φυσικού αερίου που είναι το Ιράν. Το 2006 η Ρωσία ήταν η μεγαλύτερη χώρα-παραγωγός του κόσμου (23,2 Tcf). Η παραγωγή του 2007 συνολικά έφθανε γύρω στα 23,1 Tcf από τα οποία το 85% (19,4 Tcf) έχει παραχθεί από την Gazprom. Η πρόβλεψη της ρωσικής κυβέρνησης ως προς την παραγωγή φυσικού αερίου είναι συνολικά 31,1 Tcf ως το 2030. Η πρόβλεψη της Gazprom για την παραγωγή φυσικού αερίου αναφέρεται σε μέτρια άνοδο 1-2% το χρόνο ως το 2010. Η παραγωγή φυσικού αερίου της Ρωσίας αντανακλά επί: α) των παλιών κοιτασμάτων, β) των κρατικών ρυθμίσεων, γ) του μονοπωλιακού καθεστώτος ελέγχου από την Gazprom επί της βιομηχανίας παραγωγής, δ) της ανεπάρκειας ύπαρξης αγωγών εξαγωγής. Παρότι τα σχέδια της Gazprom τείνουν σε αύξηση παροχής φυσικού αερίου μεταξύ 2008 και 2030, πιστεύεται ότι η μεγαλύτερη ανάπτυξη στην παραγωγή φυσικού αερίου θα έλθει από ανεξάρτητες εταιρίες φυσικού αερίου όπως οι Novatek, Itera, και Northgaz.

⁶⁶ EIA. Country Analysis Briefs: "Russia", ό.π., σελ.8.

Ειδικότερα για την Gazprom, η EIA παραθέτει τα ακόλουθα στοιχεία⁶⁷: Για να ικανοποιήσει τους μακροπρόθεσμους στόχους της η Gazprom, πρέπει να αυξήσει την παραγωγή φυσικού αερίου καθώς και να εξασφαλίσει αξιόπιστους δρόμους μεταφοράς. Η παραγωγή φυσικού αερίου από τα τέσσερα μεγαλύτερα κοιτάσματα (εκτός του νεοεισερχόμενου Zarolyanoye) μειώθηκε 4% ή 430 Bcf (δισεκατομμύρια κυβικά πόδια) ή 12 bcm (δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα) από το 2005 στο 2006. Το νέο κοιτάσμα Zarolyanoye είναι υπεύθυνο για την ανάπτυξη της βιομηχανίας φυσικού αερίου στη Ρωσία, αλλά η αύξηση παραγωγής για το 2006 ήταν 170 Bcf (5 bcm). Σύμφωνα με ανάλυση της EIA, την τετραετία 2008-2011, η παραγωγή από τα παλιά κοιτάσματα θα μειωθεί κατά 1800 Bcf. Αυτό σημαίνει ότι η Gazprom θα πρέπει να αυξήσει την παραγωγή της περίπου κατά 2000 Bcf, ή αλλιώς σε ετήσια βάση κατά 500 Bcf (14 bcm) ως το 2011, για να εκπληρώσει τους στόχους της.

Εικόνα 06: Οι κύριοι και οι υπό σχεδιασμό αγωγοί εξαγωγής φυσικού αερίου της Ρωσίας.

Πηγή: Russian Analytical Digest, Russia and Central Asia. N° 29, 16 October 2007. Σελ.6.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=43854>

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, εταιρίες πετρελαίου που είδαν στο φυσικό αέριο πεδίο διεύρυνσής τους, καθώς και ανεξάρτητες εταιρίες φυσικού αερίου, θα παίξουν έναν σημαντικό ρόλο αυξάνοντας τα μερίδιά τους επί της συνολικής ρωσικής παραγωγής από 11% το 2007, σε περίπου 17% το 2010. Η επιτυχία τους πάντως εξαρτάται κατά

⁶⁷ EIA. Country Analysis Briefs: “Russia”, ό.π., σελ.9,11.

μεγάλο βαθμό από την απόκτηση πρόσβασης στο σύστημα μεταφοράς της Gazprom. Τα ποσοτικά στοιχεία εξαγωγής ως προς τους παραλήπτες-αγοραστές, σύμφωνα με το ρωσικό Υπουργείο Βιομηχανίας και Ενέργειας, για το 2007 δίνουν συνολικές εξαγωγές 6,75 Tcf (191 bcm) εκ των οποίων 1,3 Tcf στα κράτη της ΚΑΚ και 5,4 Tcf στον υπόλοιπο κόσμο. Οι αποστολές φυσικού αερίου προς κράτη της ΚΑΚ, συνοδεύονταν με αναμειγμένες ποσότητες από φυσικό αέριο Κεντρικής Ασίας. Τέλος, σύμφωνα με τον πρόεδρο της Gazprom Alexei Miller, αναμένεται η αύξηση των εξαγωγών στα κράτη εκτός ΚΑΚ για το 2008 να είναι 4-5%.

Όσον αφορά τα σχέδια για τους αγωγούς μεταφοράς φυσικού αερίου εκτός των: Yamal-Europe II, South Stream, Blue stream Expansion and Interconnection, Nord Stream Pipeline (North European Gas Pipeline) που έχουν ευρωπαϊκό προσανατολισμό, ως προς την αποστολή φυσικού αερίου, ιδιαίτερης σημασίας αποτελεί η παράθεση στοιχείων από την ΕΙΑ για την προσπάθεια ανάπτυξης δικτύου αγωγών στην περιοχή της Ανατολικής Σιβηρίας για παροχή φυσικού αερίου στην Κίνα⁶⁸: Η Ανατολική Σιβηρία περιέχει γύρω στα 135 Tcf διαπιστωμένα και πιθανά κοιτάσματα φυσικού αερίου. Το κοιτάσμα φυσικού αερίου Κονγκτα που μπορεί να προμηθεύει την Κίνα με φυσικό αέριο την επόμενη δεκαετία μέσω του σχετικά προτεινόμενου αγωγού, έχει δυναμικότητα περίπου 81 Tcf. Το εν λόγω έργο, προβλέπει την παραγωγή μικρών ποσοτήτων φυσικού αερίου για τις τοπικές αγορές μετά την αποπεράτωση ενός αγωγού 80 μιλίων προς το Ιρκούτσκ. Η Κίνα ισχυρίζεται ότι είναι έτοιμη να εισάγει 700 Bcf ετησίως από το πρόγραμμα, αλλά αν δεν φθάσει το φυσικό αέριο ως το 2012 το νωρίτερο, με δεδομένη την αναζήτηση άλλων τρόπων και πλάνων εισαγωγής φυσικού αερίου στο μεταξύ από πλευράς Κίνας, επικρέμεται η απειλή απουσίας αγοραστή για το φυσικό αέριο της Κονγκτα. Ίσως και γι' αυτό, η Gazprom πρόκειται εντός του 2008 να αγοράσει με 700-900 εκατομμύρια δολάρια το μερίδιο της TNK-BP (63%) στην Russia Petroleum η οποία εκμεταλλεύεται το εν λόγω κοιτάσμα με απώτερο στόχο να ενταχθεί στο δίκτυο των υπό χρηματοδότηση αγωγών, αλλά κυρίως στο πλάνο της πολιτικής της για εξαγωγή φυσικού αερίου στην Ασία.

Άλλωστε, όπως αναφέρεται στην ανακοίνωση του 2003 που εξέδωσε το Υπουργείο Ενέργειας της Ρωσικής Ομοσπονδίας σχετικά με την «Ενεργειακή Στρατηγική της Ρωσίας για την περίοδο ως το 2020»⁶⁹, η Ρωσία θεωρεί κύριους συνεταίρους της στην

⁶⁸ EIA. Country Analysis Briefs: "Russia", ό.π., σελ.13.

⁶⁹ Ministry of Energy of Russian Federation: "The Summary of the Energy Strategy of Russia for the period of up to 2020", Moscow 2003. Σελ.12.
http://ec.europa.eu/energy/russia/events/doc/2003_strategy_2020_en.pdf

οικονομική συνεργασία της με την περιοχή Ασίας-Ειρηνικού τις εξής χώρες: Κίνα, Ν. Κορέα, Ιαπωνία, Ινδία. Αυτές οι χώρες συνθέτουν το κύριο πλαίσιο προοπτικών ενεργειακής αγοράς (φυσικό αέριο, πετρέλαιο, ατομική τεχνολογία, πυρηνικά). Το μέρος των εξαγωγών ρωσικού πετρελαίου που αφορά τις χώρες Ασίας-Ειρηνικού θα ανέλθει από το 3% το 2003, στο 30% το 2020. Ως προς το φυσικό αέριο, η εν λόγω αύξηση θα φθάσει το 25%.

Η πρόθεση της Ρωσίας για ενεργειακό άνοιγμα στην Ασία – Άπω Ανατολή, απαιτεί την δημιουργία θαλάσσιας ενεργειακής οδού στον Ειρηνικό. Αυτή η στάση ενισχύεται και από το γεγονός ότι η γεωστρατηγική θέση της Ρωσικής Ομοσπονδίας σήμερα, μοιάζει με εκείνη της Ρωσίας στα τέλη του 17^{ου} αιώνα. Αυτή, εγείρει την παραδοσιακή ερώτηση εξωτερικής πολιτικής σχετικά με την ελεύθερη πρόσβαση στη Βαλτική και Μαύρη Θάλασσα, χωρίς βέβαια αυτό να σημαίνει απαραίτητα ότι η νέα Ρωσία θα πρέπει να χρησιμοποιήσει τους παραδοσιακούς τρόπους επίλυσης-απάντησης στην παραπάνω ερώτηση, δηλαδή μέσω αιματηρών πολέμων και προσαρτήσεων.⁷⁰ Όπως κάθε ισχυρός κανόνας όμως επαληθεύεται από τις εξαιρέσεις του, έτσι και στην περίπτωση αυτή, η πρόσφατη επιχείρηση στη Γεωργία και ειδικότερα στην περιοχή της Νότιας Οσετίας, έρχεται δραματικά να συνδέσει τον έλεγχο των εδαφών ως καταλυτικό παράγοντα εφαρμογής Γεωστρατηγικής.

Από μια άλλη –χρήσιμη πάντως– οπτική γωνία, θεωρείται⁷¹ ότι όπως η συμπεριφορά ενός ατόμου προς τους άλλους ανθρώπους καθορίζεται από το ποιόν του χαρακτήρα του, όμοια, η εξωτερική πολιτική ενός κράτους καθορίζεται από το τι είδους κράτος είναι αυτό. Η φύση μιας συγκεκριμένης κοινωνίας, εκδηλώνεται και αποτυπώνεται στην εξωτερική πολιτική της. Συνεπώς, εμφανίζεται ότι η εξωτερική πολιτική ως εργαλείο της Γεωστρατηγικής έχει και μια κοινωνιολογική χροιά που δεν πρέπει να υποτιμάται. Πάνω σε αυτή την πλατφόρμα, εδράζεται η άποψη⁷² ότι το κομμουνιστικό σύστημα ήταν βιώσιμο σε ένα ορισμένο στάδιο της ανάπτυξης του και για συγκεκριμένες χώρες, για παράδειγμα, αυτές με ένα σχετικά χαμηλό επίπεδο ανάπτυξης και πολιτισμικού τύπου, τα οποία απωθούν την εγκαθίδρυση της δημοκρατίας και της οικονομίας της αγοράς. Όταν όμως επέρχονται αλλαγές στη διεθνή

---

⁷⁰ Andrei Kortunov. Russia and the “Near Abroad”: Looking for a Model Relationship. Σελ.3.

<http://www.ndu.edu/inss/books/books%20-%201999/US%20Russian%20Partnership%20July%2009/usrp7.html>

⁷¹ Dmitry Furman: “A Silent Cold War”, Russia in Global Affairs, Vol.4, N°2, April-June 2006. Σελ.69.

http://eng.globalaffairs.ru/docs/2006_english2.pdf

⁷² Dmitry Furman, ό.π., σελ.73.

πραγματικότητα, το σύστημα λόγω του δόγματός του είναι ανίκανο να προσαρμοστεί στις αλλαγές αυτές.

Τώρα η Ρωσία φαίνεται για άλλη μια φορά να αρχίζει να «στοιβάζει εδάφη στη σειρά», δημιουργώντας στην περιφέρειά της ένα κατάλληλο περιβάλλον, που προσομοιάζει σε μικρότερη κλίμακα το Κομμουνιστικό Μπλοκ. Έτσι ερμηνεύεται η ίδρυση της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών (ΚΑΚ), καθώς και του Οργανισμού Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization – CSTO). Συνεκτιμώντας τα παραπάνω, η άποψη του Furman⁷³ είναι ότι: ο Ψυχρός Πόλεμος, ο οποίος συνεχίζεται με συγκαλυμμένη μορφή, θα σταματήσει όταν η Ρωσία μετακινηθεί από το καθεστώς της Διευθυνόμενης Δημοκρατίας (Managed Democracy) στο καθεστώς της γνήσιας Δημοκρατίας (Democracy proper), αφού αν αλλάξει η δομή της ρωσικής κοινωνίας, τότε όλο το σύστημα των εθνικών συμφερόντων θα αλλάξει.

4.3. ΠΕΡΙΟΧΗ ΚΑΥΚΑΣΟΥ

Μιλώντας για την περιοχή του Καυκάσου, θεωρείται⁷⁴ ιστορικά γνωστό ότι υπήρξε σταυροδρόμι εμπορικών δρόμων από τη Μεσόγειο στην Κίνα και από τη Βαλτική στον αραβικό κόσμο. Εξαιτίας της στρατηγικής του θέσης επιπλέον, ο Καύκασος έγινε το θέατρο εδαφικών διεκδικήσεων και συγκρούσεων μεταξύ της Περσικής, Οθωμανικής και Ρωσικής Αυτοκρατορίας. Εκτός της μεγάλης εθνοτικής και γλωσσικής ποικιλομορφίας, η περιοχή περιλαμβάνει μια πληθώρα χριστιανικών και μουσουλμανικών θρησκευτικών πεποιθήσεων. Τελευταίο αλλά εξίσου σημαντικό, είναι το γεγονός ότι η περιοχή είναι προικισμένη σε φυσικούς πόρους όπως πετρέλαιο, φυσικό αέριο, μέταλλα, ορυκτά και άνθρακα. Οι De Haas, Tibold, και Cillessen⁷⁵ σημειώνουν ότι σε επίπεδο Γεωστρατηγικής, θα πρέπει να εστιαστεί η περιοχή του Νότιου Καυκάσου, αφού η περιοχή του Βόρειου Καυκάσου ανήκει στη Ρωσική Ομοσπονδία και αυτό υπονοεί ότι εκτός από τις ρωσικές Αρχές που έχουν απόλυτη επιρροή στην περιοχή ως προς την ασφάλεια και την πολιτική της Ενέργειας, δεν υπάρχουν άλλοι δρώντες. Συνεπώς, η περιοχή του Νότιου Καυκάσου που απαρτίζεται από τα ανεξάρτητα κράτη της Γεωργίας, της Αρμενίας και του Αζερμπαϊτζάν, είναι αυτή

---

⁷³ Dmitry Furman, *ό.π.*, σελ.74.

⁷⁴ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen: “Geo-strategy in the South Caucasus” Power Play and Energy Security of States and Organizations. November 2006. The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael. σελ.6.

http://www.clingendael.nl/publications/2006/20061100_cscp_haas.pdf

⁷⁵ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, *ό.π.*, σελ.5.

που συγκεντρώνει το ενδιαφέρον γεωστρατηγικά και ενεργειακά. Δεν πρόκειται μόνο για τα κράτη της περιοχής όπως η Τουρκία και το Ιράν, αλλά και παγκόσμιες δυνάμεις όπως οι ΗΠΑ, η Κίνα και φυσικά η γειτνιάζουσα Ρωσία, που ασκούν επιρροή στην περιοχή αυτή, που είναι ισχυρά συσχετισμένη γεωστρατηγικά με την Ενεργειακή Ασφάλεια, η οποία επικεντρώνεται στην ασφαλή παραγωγή, μεταφορά και χρήση των ενεργειακών πόρων. Επιπροσθέτως, στο άρθρο τους⁷⁶ αναφέρουν ότι εκτός από τα κράτη έχουν εμπλακεί στο παιχνίδι ισχύος και αρκετοί Διεθνείς Οργανισμοί. Έτσι, στην περιοχή βρίσκουμε την Οικονομική Συνεργασία για τη Μαύρη Θάλασσα (Black Sea Economic Cooperation, BSEC), την Δύναμη Μαύρης Θάλασσας (Black Sea Force, BLACKSEAFOR), τη Δύναμη της Κασπίας Θάλασσας (Caspian Sea Force, CASFOR), τη Συνεργασία μεταξύ Γεωργίας, Ουκρανίας, Αζερμπαϊτζάν και Μολδαβίας (Regional organization of Georgia, Ukraine, Azerbaijan and Moldova, GUAM), τον Οργανισμό Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization, CSTO) και φυσικά την Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών (Commonwealth of Independent States, CIS). Σε παγκόσμιο επίπεδο, ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organization, SCO), το NATO (North Atlantic Treaty Organization) και η Ε.Ε. (European Union, EU) προσπαθούν να ασκήσουν πολιτικό βάρος στην περιοχή.

Η Ρωσία θεωρεί το Νότιο Καύκασο, ως παραδοσιακή περιοχή επιρροής της και αντιτίθεται στην αυξανόμενη εμπλοκή της Δύσης στην περιοχή, ύστερα και από την ισχυρή στρατιωτική παρουσία των ΗΠΑ στο Ιράκ και Αφγανιστάν, ιδιαίτερος δε μετά από την προσχώρηση του Ουζμπεκιστάν στο ρωσικό στρατόπεδο, και την παράλληλη υιοθέτηση από τον Οργανισμό για τη Συνεργασία της Σαγκάης, μιας αντιδυτικής στάσης από το καλοκαίρι του 2006. Προφανώς, η γεωπολιτική σημασία του Νότιου Καυκάσου βασίζεται επίσης στην διαμετακόμιση των ενεργειακών πόρων, ιδιαίτερα του Αζερμπαϊτζάν, της Κασπίας Θάλασσας και των κρατών της Κεντρικής Ασίας όπως το Καζακστάν και το Τουρκμενιστάν. Οι ενεργειακοί αυτοί πόροι πήραν μεγαλύτερη σημασία ως αντικείμενο Γεωστρατηγικής σε μια εποχή αύξησης της ζήτησης Ενέργειας. Η σπουδαιότητα της περιοχής αυξάνεται και από το γεγονός ότι προωθείται από τα κράτη – ενεργειακούς καταναλωτές της Δύσης, μια στρατηγική μείωσης της εξάρτησης των ενεργειακών πόρων κυρίως από τη Ρωσία και από τη Μέση Ανατολή.

Εντάσεις και διαμάχες μεταξύ τοπικών, περιφερειακών και παγκόσμιων δυνάμεων, ηγεμονία σε περιοχές με αποσχιστικές τάσεις, οργανωμένο έγκλημα, είναι συνέπειες

---

⁷⁶ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.6.

της συνέχισης αστάθειας στην περιοχή του Νότιου Καυκάσου με αποτέλεσμα να επιδρούν στο γεωπολιτικό καθεστώς των τοπικών (Αρμενία, Αζερμπαϊτζάν, Γεωργία) και περιφερειακών (Τουρκία, Ιράν) δρώντων. Έτσι, κάποιος ή όλοι οι παράγοντες αυτοί, μπορούν να επιφέρουν αστάθεια μεγαλύτερης κλίμακας στην περιοχή. Μια τέτοια εξέλιξη, θα θέσει σε κίνδυνο τη σταθερότητα στον νότιο Καύκασο, που είναι ζωτικής σημασίας προαπαιτήση για την αδιάλειπτη μεταφορά πετρελαίου και φυσικού αερίου από την Κασπία. Η περιοχή της Κασπίας (Καύκασος και Κεντρική Ασία) διαθέτει περίπου 3-4% των παγκόσμιων αποθεμάτων πετρελαίου (έναντι 65% της Μέσης Ανατολής) και 4-6% των παγκόσμιων αποθεμάτων φυσικού αερίου (έναντι 34% της Μέσης Ανατολής). Οι ίδιοι πόροι του Καυκάσου σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο δεν είναι τόσο σημαντικοί.⁷⁷

Συνεπώς, όπως επισημαίνεται στο ίδιο άρθρο,⁷⁸ υπό το πρίσμα της αβεβαιότητας ως προς την αξιοπιστία των δυνατοτήτων του Περσικού Κόλπου, καθώς και την πιθανότητα η Ρωσία να χρησιμοποιήσει τη διανομή Ενέργειας ως εργαλείο ισχύος, η μεταφορά των ενεργειακών πόρων της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας (Καζακστάν και Τουρκμενιστάν) στη Δύση μέσω Καυκάσου, αποκτά ζωτική σημασία που μετατρέπει το Νότιο Καύκασο σε κρίσιμη περιοχή Γεωστρατηγικής και Ενεργειακής Ασφάλειας. Πάνω σε αυτό το πλαίσιο, ένας αριθμός τοπικών (Γεωργία, Αζερμπαϊτζάν), περιφερειακών (Τουρκία, Καζακστάν) και παγκόσμιων (Κίνα, ΗΠΑ, Ε.Ε.) δρώντων κάνει προσπάθειες να τερματίσει το σχεδόν ρωσικό μονοπώλιο της μεταφοράς ενεργειακών πόρων στην περιοχή της Ευρασίας. Επιχειρούν να δημιουργήσουν εναλλακτικές οδούς μεταφοράς Ενέργειας. Αυτή η προσπάθεια εντάθηκε ύστερα από τη διαμάχη μεταξύ Ρωσίας-Ουκρανίας στις αρχές του 2006, ωθώντας ΗΠΑ και Ε.Ε. να στραφούν στον ενεργειακό χάρτη στις περιοχές Καυκάσου, Κασπίας, Κεντρικής Ασίας. Παρόλα αυτά υπάρχουν και άλλοι δρώντες, κυρίως η Κίνα και η Ινδία με τις ταχέως αναπτυσσόμενες οικονομίες τους, που βρίσκονται σε ανταγωνισμό με τη Δύση για την απόκτηση νέων ενεργειακών πόρων.

Χαρακτηριστικά αναφέρεται⁷⁹ ο αγωγός πετρελαίου Atasu-Alashankou μεταξύ Κίνας και Καζακστάν. Παρόλο που οι σχέσεις Κίνας-Ρωσίας είναι πολύ ισχυρές στον ενεργειακό τομέα (μέσω: διμερών οικονομικών δεσμών, συνεργασίας ρωσικών ενεργειακών εταιριών στην Κίνα πάνω σε κοινά έργα διανομής Ενέργειας σε τρίτα κράτη, συμφωνίας το 2005 της Ρωσίας για διπλασιασμό της ενεργειακής παροχής στην

⁷⁷ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.12.

⁷⁸ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.12.

⁷⁹ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.12-13.

Κίνα), η Κίνα εστίασε και στο Καζακστάν για τις ενεργειακές της ανάγκες. Ως αποτέλεσμα, το Δεκέμβριο του 2005 άνοιξε ο αγωγός Atasu-Alashankou και τον Μάιο του 2006 πετρέλαιο του Καζακστάν έφθασε στην Κίνα. Ο αγωγός θα επεκταθεί από τα 1.000 χλμ. στα 3.000 χλμ. και θα παρέχει στην Κίνα πετρέλαιο που θα καλύπτει το 15% των αναγκών της σε αργό πετρέλαιο. Η κινεζική πρόταση για κατασκευή παράλληλου αγωγού προς τον Atasu-Alashankou που θα μεταφέρει καζακικό φυσικό αέριο στην Κίνα εξετάζεται σοβαρά. Οι κινήσεις αυτές της Κίνας προς το Καζακστάν δεν ερμηνεύονται μόνο από την πρόθεσή της να μειώσει την ενεργειακή της εξάρτηση από τη Ρωσία, αλλά υποκρύπτουν και την επιδίωξη της Κίνας για αύξηση της επιρροής της στο Καζακστάν και την Κεντρική Ασία, εις βάρος οπωσδήποτε της Ρωσίας.

Στην εξυπηρέτηση του ίδιου πλαισίου πολιτικής, περιλαμβάνεται η υλοποίηση των αγωγών: α) Μπακού – Τιφλίδας – Τσεϊχάν (BTC) και Μπακού – Τιφλίδας – Ερζερούμ (BTE) που προέκυψαν από την ανάγκη τροφοδοσίας Ενέργειας της Δύσης από αζέρικους πόρους με παράκαμψη τόσο της Ρωσίας όσο και του Ιράν, β) Ναμπούκο (Nabucco), με τροφοδοσία της Ε.Ε. από αζέρικο, καζακικό, και πιθανόν τουρκμενικό φυσικό αέριο από την Κασπία ως τον τερματικό σταθμό στο Baumgarten της Αυστρίας.

Ως προς την στάση της Μόσχας απέναντι στα παραπάνω, οι συγγραφείς⁸⁰ παρατηρούν ότι: Φυσικά η Ρωσία δεν αναμένεται να μείνει παθητικός θεατής αυτών των εξελίξεων. Ο αγωγός BTC περνά κοντά από τους δύο θύλακες απόσχισης από την Γεωργία, δηλαδή την Αμπχαζία και τη Νότια Οσετία, οι ηγέτες των οποίων είναι φιλορωσικής κατεύθυνσης, και στο έδαφος των οποίων σταθμεύουν ρωσικές ειρηνευτικές δυνάμεις. Έτσι, οι εκρήξεις τον Ιανουάριο του 2006 στους αγωγούς προς τη Γεωργία σε ρωσικό έδαφος, εκλήφθηκαν ως προειδοποίηση – επίδειξη ισχύος στη Γεωργία για την πολιτική της που την απομακρύνει από τη Ρωσία και τη μετατοπίζει προς τη Δύση μειώνοντας την εξάρτησή της από το ρωσικό φυσικό αέριο. Τέλος, τα πρόσφατα γεγονότα του Αυγούστου 2008 με την εισβολή ρωσικών στρατευμάτων στο έδαφος της Γεωργίας, έπειτα από στρατιωτική επέμβαση του γεωργιανού στρατού στο έδαφος του θύλακα της Νότιας Οσετίας, καθώς και η από μέρους της Ρωσίας αναγνώριση της ανεξαρτησίας των περιοχών της Νότιας Οσετίας και της Αμπχαζίας, δίνει με τον πιο ανάγλυφο τρόπο την αποφασιστικότητα της Ρωσίας για ανάσχεση της όποιας δυτικής επιρροής στην περιοχή. Παράλληλα, οι αγωγοί μέσω της Μαύρης Θάλασσας προς Τουρκία (Blue Stream) και προς Βουλγαρία (South Stream) για την τροφοδοσία της Δύσης, καθώς και ο ισχυρισμός ότι οι υποβρύχιοι αγωγοί της Κασπίας

---

⁸⁰ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.15.

είναι απαράδεκτοι περιβαλλοντικά, συνθέτουν το πάζλ της ρωσικής Ενεργειακής Στρατηγικής για επιρροή τόσο στον Καύκασο, όσο και στην Κασπία.

4.4. IPAN

Σύμφωνα με τον Jacques Lévesque⁸¹ μια εξήγηση για την αναζήτηση από τη Ρωσία μιας ιδιαίτερης πολιτικής σχέσης με τον μουσουλμανικό κόσμο, έχει να κάνει με τον επίσημα διατυπωμένο γενικό στόχο της Ρωσικής Εξωτερικής Πολιτικής προς «ενδυνάμωση της πολυπολικότητας στον κόσμο», ένα δόγμα που αναπτύχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του '90 από τον τότε πρωθυπουργό Γιεβγκένι Πριμακόφ. Η πολυπολικότητα στην ουσία, σημαίνει τη δημιουργία πόλων αντίστασης στην ηγεμονία των ΗΠΑ στις παγκόσμιες υποθέσεις. Ιδιαίτερα ενδιαφέρον, όπως τονίζεται στο άρθρο του ιδίου⁸², είναι το γεγονός ότι η Ρωσία εστίασε στην Ενέργεια, η οποία είναι η κινητήρια δύναμη για τη σημαντική επάνοδο της Ρωσίας στο παγκόσμιο γίγνεσθαι. Δεν εμπλέκεται μόνο με πετρέλαιο και φυσικό αέριο, αλλά και με την πυρηνική Ενέργεια την οποία οι Πούτιν και Μεντβέντεφ θεωρούν ως τομέα-κλειδί για το μέλλον. Για την ώρα, η Ρωσία υποστηρίζει το Ιράν μόνο τόσο, ώστε να μην θέτει σε κίνδυνο τη σχέση της με τη Δύση. Δεν είναι για αυτό τυχαίο, ότι το Ιράν έχει καθεστώς παρατηρητή στον Οργανισμό για την Συνεργασία της Σαγκάης, παρόλο που η Τχεράνη επιθυμεί να γίνει πλήρες μέλος.

Όπως διατείνεται ο Lévesque⁸³, το Ιράν αποτελεί ένα σημαντικό συνεταιίρο για τη Ρωσία στην περιοχή, έτσι ώστε η Μόσχα να επιθυμεί να το προστατεύει. Εξάλλου το Ιράν είναι ο τρίτος σπουδαιότερος πελάτης της Ρωσίας ως προς την προμήθεια βαρέως στρατιωτικού εξοπλισμού και ενδεικτική περίπτωση ελεγχόμενης εξαγωγής ρωσικής πυρηνικής τεχνογνωσίας (η Μόσχα διατείνεται υπερηφανευόμενη ότι έχει συνάψει με την Τχεράνη συμφωνία επιστροφής στη Ρωσία –που υπόκειται σε επιθεώρηση– όλου του καταναλισκόμενου πυρηνικού καυσίμου στις ενεργειακές εγκαταστάσεις του Bushehr).

Η Ρωσία ασκεί με διπλωματικό τρόπο πιέσεις στο Ιράν για την ευθυγράμμισή του με τις απαιτήσεις της International Atomic Energy Agency (IAEA), δίνοντας εγγυήσεις στη

---

⁸¹ Jacques Lévesque: “Russia and the Muslim World: The Chechnya Factor and Beyond”. Montréal. Russian Analytical Digest, N°44: Russia and Islam. 2 July 2008. Σελ.7.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=56894>

⁸² Jacques Lévesque, ό.π., σελ.7.

⁸³ Jacques Lévesque, ό.π., σελ.8.

διεθνή κοινότητα για την μη πρόθεσή του να κατασκευάσει πυρηνικά όπλα. Πάνω σε αυτό το θέμα, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η Ρωσία δεν επιθυμεί ένα πυρηνικό Ιράν στα σύνορά της. Παρόλα αυτά, είναι σαφές ότι σίγουρα θα προτιμούσε τη συμβίωση με ένα πυρηνικό Ιράν, από τις συνέπειες μιας πάσης φύσεως στρατιωτικής επέμβασης των ΗΠΑ που θα οδηγούσαν στην αποσταθεροποίηση της περιοχής.⁸⁴

Όμως, και στην περίπτωση ισχυροποίησης του Ιράν μέσω ανάπτυξης πυρηνικού οπλοστασίου και διαμόρφωσής του σε ανερχόμενη περιφερειακή δύναμη στην περιοχή, θα άρχιζε να ασκεί αυξημένη επιρροή πάνω στις μουσουλμανικές περιοχές των πρώην σοβιετικών δημοκρατιών. Στο άρθρο του Magomedov⁸⁵ προσδιορίζεται ότι το Ιράν πάντα ήταν ένα κράτος-κλειδί στη Μέση Ανατολή, συνδέοντας την Κασπία με τον Ινδικό Ωκεανό στην καρδιά της Ευρασίας. Τονίζεται επίσης, ότι βρίσκεται πάνω στον ενεργειακό δρόμο Βορρά–Νότου ενώνοντας την Ινδία με την Σκανδιναβία μέσω ενός εκτεινόμενου σιδηροδρομικού δικτύου και λιμενικών υποδομών.

Η έκθεση της ΕΙΑ για το Ιράν⁸⁶ αναφέρει πως το Ιράν αποτελεί έναν ενεργειακό γίγαντα με τεράστια αποθέματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, που το τοποθετούν στην τρίτη θέση παγκοσμίως με 136,3 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου ως αποδεδειγμένα αποθέματα ή περίπου 10% των συνολικών παγκόσμιων αποδεδειγμένων αποθεμάτων πετρελαίου, και στη δεύτερη θέση παγκοσμίως (μετά τη Ρωσία) με 974 τρισεκατομμύρια κυβικά πόδια (Tcf) αποδεδειγμένων αποθεμάτων φυσικού αερίου. Το Ιράν διαθέτει 40 κοιτάσματα πετρελαίου εκ των οποίων τα 27 είναι χερσαία και τα 13 υπεράκτια. Η πλειοψηφία τους βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο της χώρας στα σύνορα με το Ιράκ στην περιοχή Khuzestan.

---

⁸⁴ Jacques Lévesque, *ό.π.*, σελ.8.

⁸⁵ Arbakhan Magomedov: “Russia’s Policy Toward the Caspian Sea Region and Relations with Iran”. Trends in Russian Energy Policy. Russia and Iran. Russian Analytical Digest. N°6. 19 September 2006. σελ.16. <http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=23103>

⁸⁶ Energy Information Administration, Country Analysis Briefs: “Iran”. October 2007. Σελ.2,7. <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Iran/pdf.pdf>

Εικόνα 07: Ιράν, ένα κράτος-κλειδί στη Μέση Ανατολή, συνδέοντας την Κασπία με τον Ινδικό Ωκεανό στην καρδιά της Ευρασίας.

Πηγή: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Iran/Background.html> Σελ.2.

Όσον αφορά το δίκτυο μεταφοράς πετρελαίου, στην ως άνω έκθεση της ΕΙΑ αναφέρεται⁸⁷ ότι είναι ένα εκτεταμένο εσωτερικά δίκτυο που περιλαμβάνει πέντε αγωγούς και πολλά σχέδια ανάπτυξης διεθνών δικτύων υπό εξέταση. Πρόσφατα η επέκταση κατά 150 μίλια του αγωγού από το λιμάνι Neka της Κασπίας στην Tabriz και Τεχεράνη για διύλιση, αύξησε τη δυναμικότητα κατά 300.000 bl/d. Το Ιράν έχει επενδύσει στην εισαγωγική του ικανότητα στο λιμάνι του στην Κασπία για να αντιμετωπίσει τις αυξημένες εισαγωγές από Ρωσία και Αζερμπαϊτζάν και να επιτρέψει τις ανταλλαγές αργού πετρελαίου με το Τουρκμενιστάν και το Καζακστάν.

Ο Bahgat αναφέρει,⁸⁸ ότι η διαδικασία ανταλλαγών αργού πετρελαίου (swap), τηρείται εξαιτίας των οικονομικών κυρώσεων⁸⁹ των ΗΠΑ στο Ιράν από το 1979, και έχουν μπλοκάρει την κατασκευή κάθε αγωγού που έρχεται στο Ιράν από την Κασπία.

⁸⁷ EIA. Country Analysis Briefs: “Iran”, ό.π., Σελ.6.

⁸⁸ Gawdat Bahgat: “Prospects for energy cooperation in the Caspian Sea”. Science Direct, Communist and Post-Communist Studies 40 (2007), 157-168. www.elsevier.com/locate/postcomstud. Σελ.167.

⁸⁹ Οι κυρώσεις των ΗΠΑ στο Ιράν εξαιτίας της ιστορικής υποστήριξης της διεθνούς τρομοκρατίας και των ενεργειών της εναντίον της μη-εμπόλεμης ναυτιλίας στον Περσικό Κόλπο έχουν επιπτώσεις στην ανάπτυξη του πετρελαϊκού τομέα του Ιράν. Σύμφωνα με τους κανονισμούς για το Ιράν: πολίτες των ΗΠΑ δεν μπορούν άμεσα ή έμμεσα να επιχειρούν εμπόριο, χρηματοδοτήσεις ή να διευκολύνουν αγαθά, υπηρεσίες ή τεχνολογία προς ή από το Ιράν, συμπεριλαμβανομένων αγαθών, υπηρεσιών ή τεχνολογίας που θα μπορούσε να ωφελήσει την ιρανική πετρελαϊκή βιομηχανία. Οι πολίτες των ΗΠΑ απαγορεύεται να συμπράξουν ή να εγκρίνουν κάθε σύμβαση που περιλαμβάνει την επίβλεψη, διαχείριση ή χρηματοδότηση ανάπτυξης των πετρελαϊκών πόρων που βρίσκονται στο Ιράν.

[Από: Energy Information Administration, Country Analysis Briefs: “Iran”. October 2007. Σελ.4. <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Iran/pdf.pdf>]

Έτσι, το πετρέλαιο της Κασπίας μεταφέρεται στα μεγάλα αστικά κέντρα του βόρειου Ιράν, και ως αντάλλαγμα εκτελείται η ανταλλαγή με την προαναφερόμενη εξαγωγή ισοδύναμης ποσότητας πετρελαίου μέσω των τερματικών σταθμών του Περσικού Κόλπου. Έτσι, μέσω των ανταλλαγών, διακινείται το πετρέλαιο της Κασπίας δια θαλάσσης από τον Περσικό Κόλπο.

Από την πλευρά του φυσικού αερίου, τα μεγαλύτερα κοιτάσματα βρίσκονται στις περιοχές: South and North Pars, Tabnak, και Kangan-Nar. Σχετικά με το δίκτυο αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου, θεωρείται στο εσωτερικό αρκετά ανεπτυγμένο. Σε διεθνές επίπεδο, έχουμε: Τον αγωγό των 745 μιλίων Ιράν–Τουρκίας που αποπερατώθηκε το 2001, μεταφορικής ικανότητας 1,4 Bcf/d. Το Μάρτιο 2007, ο αγωγός μήκους 87 μιλίων μεταξύ Ιράν–Αρμενίας ολοκληρώθηκε στο Agarak και θα μεταφέρει 200 εκατομμύρια κυβικά πόδια ημερησίως στην Αρμενία ως αντάλλαγμα ηλεκτρισμού. Το Ιράν εξετάζει και τη συμμετοχή του στον αγωγό Nabucco που όπως έχει αναφερθεί, οδηγεί φυσικό αέριο στην Ε.Ε.⁹⁰ Επίσης, στα πλαίσια των ανταλλαγών, ο Bahgat⁹¹, σημειώνει ότι το Δεκέμβριο του 1997 ένας αγωγός συνέδεσε το Korpedzhe (κοίτασμα φ.α. στο δυτικό Τουρκμενιστάν) με την πόλη του Kurt-Kui στο βόρειο Ιράν. Επρόκειτο για τον πρώτο αγωγό στην Ασία που παρέκαμπε τη Ρωσία.

Η πιο ανατρεπτική όμως πρόταση⁹² για κατασκευή αγωγού μεταφοράς φυσικού αερίου προϋπολογισμού 7,4 δισεκατομμυρίων δολαρίων είναι αυτή του αγωγού Iran – Pakistan – India (IPI) (Παράρτημα: Χάρτης 4), που θα εξάγεται ιρανικό φυσικό αέριο προς τον Ασιατικό Νότο. Ο αγωγός μήκους 1724 μιλίων και μεταφορικής ικανότητας 5,4 Bcf/d είχε καθυστερήσει στο παρελθόν λόγω διαφωνιών στο ύψος του κόστους διαμετακόμισης. Στο πλαίσιο εξεύρεσης λύσης στο πρόβλημα, τον Ιούλιο του 2007 ο Διευθυντής Διεθνών Σχέσεων της National Iranian Oil Company (NIOC) Ghanimifard προσκαλεί τον πρόεδρο του Πακιστάν Μουσάραφ και τον πρωθυπουργό της Ινδίας Singh για συνομιλίες, το αποτέλεσμα και οι συμφωνίες των οποίων δεν ανακοινώθηκαν. Μια άλλη σκέψη του Ιράν, είναι να επεκτείνει την εσωτερική γραμμή του αγωγού IGAT-7 μήκους 545 μιλίων και μεταφορικής ικανότητας 5,4 Bcf/d στο Πακιστάν. Η επέκταση της γραμμής θα πρέπει να ολοκληρωθεί ως το 2011.

---

⁹⁰ Energy Information Administration, Country Analysis Briefs: “Iran”. October 2007. Σελ. 9.
<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Iran/pdf.pdf>

⁹¹ Gawdat Bahgat: “Prospects for energy cooperation in the Caspian Sea”. Science Direct, Communist and Post-Communist Studies 40 (2007), 157-168. www.elsevier.com/locate/postcomstud. Σελ. 167.

⁹² Energy Information Administration, Country Analysis Briefs: “Iran”. October 2007. Σελ. 10.
<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Iran/pdf.pdf>

Είναι έτσι διάχυτη η διαπίστωση, ότι η Ρωσία προσεγγίζει το Ιράν προσεκτικά και ποικιλοτρόπως. Χαρακτηριστικό, όπως αναφέρει ο Magomedov⁹³ είναι το γεγονός, ότι κατά τη διάρκεια επίσκεψης στο Μπακού τον Ιανουάριο του 2006 ο Υπουργός Άμυνας της Ρωσίας Σεργκέι Ιβανόφ δήλωσε ότι ένα νέο στρατιωτικό μπλοκ μπορεί να δημιουργηθεί στην περιοχή της Κασπίας στο μέλλον. Διέβλεψε, ότι το μπλοκ θα είναι ένας αυτόνομος σχηματισμός από στρατιωτικές δυνάμεις του Αζερμπαϊτζάν, του Ιράν, του Καζακστάν, της Ρωσίας και του Τουρκμενιστάν. Πρέπει πάντως να τονιστεί, ότι πέραν του διακαούς πόθου της Ρωσίας για κάτι τέτοιο, ρεαλιστικά είναι δύσκολο να υλοποιηθεί, αφού δεν υπάρχει αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών της Κασπίας και κάποια κράτη προσβλέπουν σε στρατιωτική βοήθεια από τη Ρωσία, άλλα από το NATO και τέλος κάποια και από την Κίνα.

Η Ρωσία προσπαθεί να εδραιώσει στενές σχέσεις με το Ιράν στην αναζήτηση και παραγωγή φυσικού αερίου. Προς αυτή την κατεύθυνση, όπως αναφέρεται στο άρθρο του Magomedov⁹⁴ τον Ιούνιο του 2006 ο ιρανός πρόεδρος Μαχμούντ Αχμαντινετζάντ πρότεινε στον πρόεδρο Πούτιν να καθορίζεται από κοινού μεταξύ των κρατών τους η τιμή του φυσικού αερίου που εξάγεται στην Ευρώπη. Ο πρόεδρος Πούτιν υποστήριξε αυτή την πρωτοβουλία, αφού η Μόσχα ενδιαφέρεται να αποτρέψει ή να καθυστερήσει την παρουσία του Ιράν ως νέου ανταγωνιστή στην αγορά φυσικού αερίου της Ε.Ε. Οι συνδυασμένες προσπάθειες των δύο κρατών, αντανakλούν την πρόθεση δημιουργίας ενός είδους “OPEC φυσικού αερίου”, στον οποίο ο ρωσικός ενεργειακός γίγαντας Gazprom θα παίζει ηγετικό ρόλο.

Ο Magomedov εκτιμά⁹⁵ ότι από πλευράς Ιράν, οι προσπάθειες σχηματισμού ενός “OPEC φυσικού αερίου” αναδεικνύουν τα ιρανικά σχέδια ισχυροποίησης της θέσης του στη διεθνή σκηνή. Όλα αυτά τα γεγονότα, στοχεύουν σε έναν στόχο: την ιρανική ηγεμονική εμφάνιση, καθώς και την προσπάθεια του Κρεμλίνου μέσω της Gazprom να εμποδίσει την ευρωπαϊκή προσπάθεια διαφοροποίησης των πηγών εισαγωγής φυσικού αερίου. Η Ρωσία θεωρεί ότι αντλεί οφέλη από την υποστήριξη της ιρανικής προσπάθειας για σπάσιμο του αμερικανικού αποκλεισμού του στις εξαγωγές φυσικού αερίου στην αγορά της Ε.Ε. Συγκεκριμένα, η Ρωσία ελπίζει ότι το Ιράν θα συνεχίσει να υποστηρίζει τις ρωσικές προσπάθειες ισχυροποίησης της επιρροής της στην ευρύτερη περιοχή Κασπίας – Μαύρης Θάλασσας.⁹⁶

---

⁹³ Arbakhan Magomedov: “Russia’s Policy Toward the Caspian Sea Region and Relations with Iran”. Trends in Russian Energy Policy. Russia and Iran. Russian Analytical Digest. N°6. 19 September 2006. σελ.17. <http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=23103>

⁹⁴ Arbakhan Magomedov, ό.π., σελ.17.

⁹⁵ Arbakhan Magomedov, ό.π., σελ.17.

⁹⁶ Arbakhan Magomedov, ό.π., σελ.17.

Στην εφημερίδα «Ο Κόσμος του Επενδυτή», ο Γ. Ξ. Πρωτόπαπας⁹⁷ μεταξύ άλλων αναφέρει ότι: «Παράλληλα, η ιδέα για την ίδρυση ενός «ΟΠΕΚ» φυσικού αερίου που είχε προτείνει ο τότε Ρώσος πρόεδρος και νυν πρωθυπουργός Βλαντιμίρ Πούτιν, με τη συμμετοχή κρατών όπως η Βενεζουέλα και το Ιράν, δεν είναι και ότι καλύτερο για την ενεργειακή ασφάλεια των ΗΠΑ. Τα σχέδια για τη δημιουργία του καρτέλ συζήτησαν, την περασμένη Τρίτη [21/10/08], εκπρόσωποι της Ρωσίας, του Ιράν και του Κατάρ. Αν γίνει, θα δώσει μεγάλη ώθηση στην ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας. Η υποψήφια των ρεπουμπλικανών για την αντιπροεδρία των ΗΠΑ και κυβερνήτης της Αλάσκα, Σάρα Πέιλιν, για να μπορέσει να εξουδετερώσει τις επιπτώσεις πάνω στην Αμερική από την εμφάνιση ενός καρτέλ φυσικού αερίου, προωθεί την κατασκευή του αγωγού φυσικού αερίου Trans Canada – Alaska”.

Ως προς το ενδεχόμενο δυναμικής σύστασης ενός «ΟΡΕΚ φυσικού αερίου», είναι μάλλον απίθανο⁹⁸ η Ρωσία ως ο μεγαλύτερος παραγωγός μεταξύ των δύο, να επιθυμεί να συμφωνήσει σε ένα τέτοιο καρτέλ. Για τη Μόσχα, πρωταρχικής σημασίας είναι ο κρατικός έλεγχος πάνω στην πολιτική των εξαγωγών, έτσι, συμφωνώντας να εκχωρήσει μέρος του ελέγχου αυτού μέσω συντονισμού της πολιτικής εξαγωγών, από κοινού με άλλο ή άλλα κράτη, θα ερχόταν σε αντίθεση με την τρέχουσα πολιτική της, η οποία ως ακρογωνιαίο λίθο της έχει το δόγμα⁹⁹ ότι: οι ρωσικοί ενεργειακοί πόροι πρέπει να εξάγονται από ρωσικό έδαφος, μέσω ρωσικών λιμένων και σταθμών, χρησιμοποιώντας ελεγχόμενες από το ρωσικό κράτος υποδομές όπως αγωγοί, σιδηρόδρομοι, δίκτυα διανομής κ.α.

Βέβαια πρέπει να γίνει αντιληπτό, ότι παρόλο που το Ιράν και η Ρωσία έχουν ισχυρούς διακρατικούς δεσμούς πάνω σε ένα ευρύ φάσμα σημαντικών θεμάτων που σχετίζονται με την Ενέργεια, η σχέση τους μπορεί να χαρακτηριστεί περίπλοκη. Ένα σημαντικό στοιχείο που επηρεάζει -σύμφωνα με τον Fee¹⁰⁰- τις ρωσο-ιρανικές σχέσεις, είναι η εφαρμογή κυρώσεων στο Ιράν εκ μέρους των ΗΠΑ, οι οποίες φαίνεται ότι είχαν ως συνέπεια να ωθήσουν τη Ρωσία και το Ιράν σε στενότερη συνεργασία, θεωρώντας τις ανεξάρτητες εξωτερικές πολιτικές τους, ως αντίβαρο στην πολιτική των ΗΠΑ.

---

⁹⁷ Γιώργος Ξ. Πρωτόπαπας. «Ο Κόσμος του Επενδυτή» 25-26 Οκτωβρίου 2008: «Ενεργειακός γίγαντας “made in Russia”» Σελ.22.

⁹⁸ Florence C.Fee: “The Russian-Iranian Energy Relationship”. Middle East Economic Survey. Vol. XLIX, No 11. March 12, 2007. Σελ.4.
http://www.rusnet.nl/info/2007_03/13_01.shtml

⁹⁹ Florence C. Fee, ό.π., Σελ.3.

¹⁰⁰ Florence C. Fee, ό.π., Σελ.7.

Άλλη μια παράμετρος σύμπλευσης, όπως τονίζει στο άρθρο του ο F. C. Fee¹⁰¹ μπορεί να θεωρηθεί ο αμοιβαίος σεβασμός της εδαφικής ακεραιότητας των δύο χωρών. Έτσι, για τη Ρωσία, η ενδυνάμωση της συνεργασίας με το ισλαμικό Ιράν θα προσδώσει στη Μόσχα ασπίδα προστασίας ως προς τα 20 εκατομμύρια Ρώσων σουνιτών μουσουλμάνων. Η Ρωσία αντιμετωπίζει θέμα νομιμοφροσύνης με το ριζοσπαστικό Ισλάμ που μπορεί να προξενεί ταραχές και ανταρσία στις περιοχές Volga και Καυκάσου, ενώ για το Ιράν, τα προβλήματα πηγάζουν από τις διαφορετικές εθνικότητες του πληθυσμού του. Ειδικότερα αναφέρονται ως μειονοτικοί οι Αζέροι στα βορειοδυτικά, οι Κούρδοι στα δυτικά, οι Άραβες στο νότο, οι κάτοικοι του Μπαλουχιστάν στα νοτιοανατολικά και οι Τουρκμένιοι στα βορειοανατολικά, όπου σε διαφορετικές χρονικές στιγμές όλοι αυτοί οι πληθυσμοί έχουν εκφράσει αποσχιστικές και αυτονομιστικές τάσεις. Αυτό το ενδεχόμενο, προκαλεί φόβο στην Τεχεράνη για πιθανές εξεγέρσεις στις επαρχίες αυτές. Πάντως είναι ένα θέμα που δεν πρέπει να θεωρείται υπερεκτιμημένο και υπερβολικό, αφού μπορεί να ενεργοποιήσει διεθνικές γεωπολιτικές διεργασίες.

Μείζονος σημασίας θέμα, είναι η σχέση και η αλληλόδραση μεταξύ Ρωσίας και Ιράν ως προς τον Οργανισμό των Χωρών Εξαγωγέων Πετρελαίου (Organization for Petroleum Exporting Countries, (OPEC)). Σχετικά αναφέρεται¹⁰² ότι ενώ η Ρωσία και το Ιράν ανταγωνίζονται για τις εξαγωγές αργού πετρελαίου, και οι δύο συμφωνούν για την ανάγκη σταθερότητας των τιμών πετρελαίου παγκοσμίως. Το Ιράν είναι μέλος του OPEC και η Ρωσία όχι, και ούτε έχει την πρόθεση σύνδεσής της στο εγγύς μέλλον. Ως μη-μέλος και απλά παρατηρητής, η Ρωσία απολαμβάνει τα πλεονεκτήματα των δύο ιδιοτήτων της: ανενόχλητη ως προς τις εξαγωγές πετρελαίου αλλά και ωφελημένη από τη σταθερότητα των τιμών βάσει των ποσοστώσεων που ο OPEC παρέχει. Ταυτόχρονα η Ρωσία προσπαθεί να καλλιεργήσει καλές σχέσεις με τον OPEC ως τον ύψιστο εγγυητή της σταθερότητας των τιμών πετρελαίου. Αυτό είναι τόσο αληθές για το φυσικό αέριο, όσο και για το πετρέλαιο, εφόσον οι τιμές του φυσικού αερίου γενικώς υστερούν αυτών του πετρελαίου κατά περίπου έξι μήνες. Δεδομένου του ότι η Ρωσία αποτελεί τον μεγαλύτερο παγκοσμίως εξαγωγέα φυσικού αερίου, αυτό δίνει το έναυσμα υποστήριξης αν όχι και σύνδεσης με τον OPEC.

---

¹⁰¹ Florence C. Fee, ό.π., σελ.6.

¹⁰² Florence C. Fee, ό.π., σελ.3.

Εν κατακλείδι, και επειδή στις διεθνείς σχέσεις ισχύει¹⁰³ το αξίωμα σύμφωνα με το οποίο τα έθνη δεν έχουν «φίλους», έχουν μόνο «συμφέροντα», τα ρωσικά συμφέροντα ως προς το Ιράν είναι:

- Η εξασφάλιση εξόδων εξαγωγής ρωσικού πετρελαίου και φυσικού αερίου, συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης μιας κυρίαρχης και παγκόσμια ανταγωνιστικής βιομηχανίας Υγροποιημένου Φυσικού Αερίου (Liquefied Natural Gas, LNG).
- Διαχείριση του OPEC (του οποίου το Ιράν είναι μέλος) ώστε να αποφευχθούν δυσμενείς συνέπειες για τις ρωσικές εξαγωγές από τις αποφάσεις του, καθώς και για τη διαμόρφωση σταθερότητας στις τιμές.
- Να πειστεί το Ιράν να στηρίξει τη ρωσική θέση για την οριοθέτηση της Κασπίας Θάλασσας και για κοινή πρόσβαση στα επιφανειακά της ύδατα.
- Η προστασία της προσοδοφόρας εξαγωγής όπλων και της αγοράς πυρηνικής τεχνολογίας (συμπεριλαμβανομένων αυτών προς το Ιράν).
- Διασφάλιση συμμετοχής ρωσικών εταιριών πιο ενεργά στην ιρανική καθετοποιημένη αγορά πετρελαίου / φυσικού αερίου και σε άλλες ενεργειακές κοινοπραξίες.
- Συνεργασία με τους μουσουλμάνους Shi'a του Ιράν, ώστε να εμποδίσει τη ροή των Sunni Wahhabi φονταμεταλιστών στη Ρωσία.
- Συνεταιρισμός με το Ιράν, ώστε να προωθηθεί ένας μακροπρόθεσμος χαρακτήρα δρόμος εμπορίου και διαμετακόμισης από την Ασία στην Ευρώπη ανταγωνιστικός προς τη Διώρυγα του Σουέζ.

Από την άλλη πλευρά, τα συμφέροντα του Ιράν σε σχέση με τη Ρωσία και την Ενέργεια συνοψίζονται σε:

- Επέκταση της παραγωγής φυσικού αερίου και πετρελαίου, ανάπτυξη των υπεράκτιων κοιτασμάτων φυσικού αερίου περιλαμβανομένης της χρηματοδότησης των τεράστιων κοιτασμάτων South Pars στον Περσικό Κόλπο, ώστε να μη χαθεί το ρωσικό μερίδιο και άλλα μερίδια κρατών μη-μελών OPEC στην ενεργειακή αγορά.
- Ανάπτυξη τοπικά και διεθνώς της εξαγωγικής αγοράς φυσικού αερίου, συμπεριλαμβανομένης της βιομηχανίας LNG.
- Ικανοποίηση της τοπικής ενεργειακής ζήτησης για τον νεανικό πληθυσμό των 67 εκατομμυρίων που κατοικούν κυρίως στο βόρειο Ιράν.

---

¹⁰³ Florence C. Fee, ό.π., σελ.1-2.

- Εξασφάλιση μεγαλύτερου μεριδίου στα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου της Κασπίας και αντίκρουση της ρωσικής ηγεμονίας στα επιφανειακά ύδατα της Κασπίας.
- Διαμόρφωση σε κύριο δρόμο διαμετακόμισης πετρελαίου και φυσικού αερίου μεταξύ των χωρών της Κασπίας (Καζακστάν, Αζερμπαϊτζάν, Τουρκμενιστάν) και των χωρών–καταναλωτών Ασίας–Ειρηνικού.

4.5. ΚΑΣΠΙΑ & ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΑΣΙΑ

Σχετικά με την Κασπία, πρόκειται για θάλασσα 700 μιλίων σε μήκος, στην βορειοδυτική Ασία, τη λεκάνη της οποίας μοιράζονται ως γνωστόν το Αζερμπαϊτζάν, το Ιράν, το Καζακστάν, η Ρωσία και το Τουρκμενιστάν. Η ενεργειακή εκμετάλλευση εμπορικά της Κασπίας, είναι παλιά υπόθεση¹⁰⁴ και τοποθετείται στα μέσα του 19^{ου} αιώνα, διαμορφώνοντάς την ως μια από τις πρώτες ενεργειακές πηγές του κόσμου. Ως το 1900, η περιοχή του Μπακού παρήγαγε περίπου το ήμισυ της συνολικής ποσότητας αργού πετρελαίου στον κόσμο. Η εντυπωσιακή δυναμικότητα παραγωγής, υπήρξε το έναυσμα για συντονισμένες προσπάθειες και επενδύσεις από τους αδελφούς Noble, τους Rothschild και από τους ηγέτες της ROYAL Dutch Shell η οποία βοήθησε τη Ρωσία να αναπτύξει τις πετρελαϊκές πηγές στην Κασπία.

Οι εισροές μεγάλων ξένων επενδύσεων, δείχνουν¹⁰⁵ ότι το γεωλογικό δυναμικό της περιοχής της Κασπίας ως μεγάλης ενεργειακής πηγής πετρελαίου και φυσικού αερίου, δεν είναι εν αμφιβόλω (Παράρτημα, Χάρτης 3). Έτσι, στα μέσα του 2005 εκτιμήθηκε ότι τα αποδεδειγμένα αποθέματα πετρελαίου στο Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν και Τουρκμενιστάν ήταν αντίστοιχα σε ποσοστό επί του παγκοσμίου συνόλου 0,6%, 3,3% και 0,1%. Όμοια, στο φυσικό αέριο για το Αζερμπαϊτζάν είναι 1,37 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα (tcm) ή 0,8% παγκοσμίως, για το Καζακστάν 3 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ή 1,7% παγκοσμίως, και το Τουρκμενιστάν 2,9 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ή 1,6% παγκοσμίως (BP 2006). Είναι προφανές ότι ο ρυθμός των επενδύσεων είναι και θα εξακολουθήσει να είναι, καθορισμένος από τον αναλαμβανόμενο κίνδυνο στην περιοχή ή όπως οι ειδικοί της βιομηχανίας ονομάζουν «κίνδυνο πάνω από το έδαφος». Με άλλα λόγια, ο κίνδυνος δεν βρίσκεται στην εξεύρεση πετρελαίου και φυσικού αερίου, αλλά στην ευέλικτη διαχείριση της πολλαπλότητας των κινδύνων που σχετίζονται με τη λειτουργία σε πολύ δύσκολα περιβάλλοντα φιλοξενίας των κρατών

¹⁰⁴ Gawdat Bahgat: “Prospects for energy cooperation in the Caspian Sea”. Science Direct, Communist and Post-Communist Studies 40 (2007), 157-168. www.elsevier.com/locate/postcomstud. Σελ.158.

¹⁰⁵ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.158-159.

της περιοχής. Οι παραπάνω προκλήσεις περιλαμβάνουν: α) επιβεβαίωση του ενεργειακού δυναμικού της Κασπίας, β) διαφωνίες σχετικά με το νομικό καθεστώς της Κασπίας και αντιπαλότητα πάνω στους πιο προσοδοφόρους δρόμους αγωγών. Το κεντρικό επιχείρημα είναι, ότι η Κασπία Θάλασσα από κοινού με περιοχές όπως η Ρωσία και η Δυτική Αφρική, συνεισφέρουν στην ισορροπία της παγκόσμιας προσφοράς και ζήτησης και βελτιώνουν την Ενεργειακή Ασφάλεια. Πάντως, η Κασπία δεν διαθέτει επαρκείς πηγές ώστε να επιδρά σοβαρά στις τιμές του πετρελαίου και φυσικού αερίου. Επιπλέον, η περιοχή δεν πρέπει να εκληφθεί ως εν δυνάμει αντικαταστάτης ή ανταγωνιστής σε σχέση με τον Περσικό Κόλπο.

Ως προς το δυναμικό των υδρογονανθράκων της Κασπίας, αξίζει να σημειωθεί¹⁰⁶ ότι το Καζακστάν κατέχει το μεγαλύτερο ποσοστό των πετρελαϊκών αποθεμάτων, και η παραγωγή πετρελαίου προσεγγίζει περίπου τα δύο τρίτα της συνολικής παραγωγής πετρελαίου της Κασπίας. Σημαντικό επίσης είναι και το γεγονός ότι το Καζακστάν έχει δικαιοδοσία στο μεγαλύτερο μέρος της Κασπίας, που περιλαμβάνει τα μεγαλύτερα γνωστά πετρελαϊκά κοιτάσματα όπως του Tengiz, Karachaganak, Kurmangazy, Kashagan. Ιδιαίτερα για το Kashagan, πρόκειται για το μεγαλύτερο κοίτασμα εκτός αυτών της Μέσης Ανατολής, και για το πέμπτο μεγαλύτερο στον κόσμο.

Η εκμετάλλευση του ρωσικού τομέα της Κασπίας, άρχισε το 1995 από τη Lukoil και εστιάστηκε στα μεγαλύτερα κοιτάσματα πετρελαίου που είναι: Khvalinskoye, Yuri Gagarin, Rakushechnoye, Sarmatskoye. Κάποια από αυτά βρίσκονται στα σύνορα μεταξύ Ρωσίας-Καζακστάν και εκμεταλλεύονται από κοινοπραξίες επιχειρήσεων και από τα δύο κράτη. Σχετικά με το Τουρκμενιστάν¹⁰⁷, από την ανεξαρτησία του το 1992, έχει σημειώσει σημαντική αύξηση παραγωγής πετρελαίου, στην οποία όμως δρουν ως τροχοπέδη αφενός η έλλειψη ξένων επενδύσεων εξαιτίας της φύσεως των οικονομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων και αφετέρου λόγω του γεγονότος ότι πολλά από τα κύρια κοιτάσματα βρίσκονται σε αμφισβητούμενες περιοχές -ως προς την άσκηση κυριαρχικών δικαιωμάτων εκ μέρους όμορων κρατών- της Κασπίας.

Τα κοιτάσματα φυσικού αερίου της Κασπίας είναι σημαντικά αφού η περιοχή διαθέτει 7,27 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα, περίπου το 4,1% εκ του παγκόσμιου συνόλου (BP, 2006). Παρόλα αυτά, οι διεθνείς εταιρίες και οι κυβερνήσεις εστιάζουν περισσότερο στην εκμετάλλευση του πετρελαίου, και ένας εκ των λόγων που τις οδηγεί σε αυτή την επιλογή, είναι η πολύ μεγαλύτερη διάθεση κεφαλαίων που απαιτείται για την εκκίνηση και την υποδομή της παραγωγής του φυσικού αερίου. Το Αζερμπαϊτζάν

¹⁰⁶ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.159.

¹⁰⁷ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.160.

από εισαγωγέας φυσικού αερίου ως το 1992, έγινε μεγάλος εξαγωγέας περί τα μέσα του 2000, ύστερα από την ανακάλυψη και υπογραφή εκμετάλλευσης το 1996 του κοιτάσματος Shah Deniz που είναι από τα μεγαλύτερα του κόσμου, και η εκμετάλλευσή του γίνεται από μια διεθνή κοινοπραξία εταιριών (BP, Statoil, SOCAR, LukAgip, NICO, TotalFinaElf, TPAO).

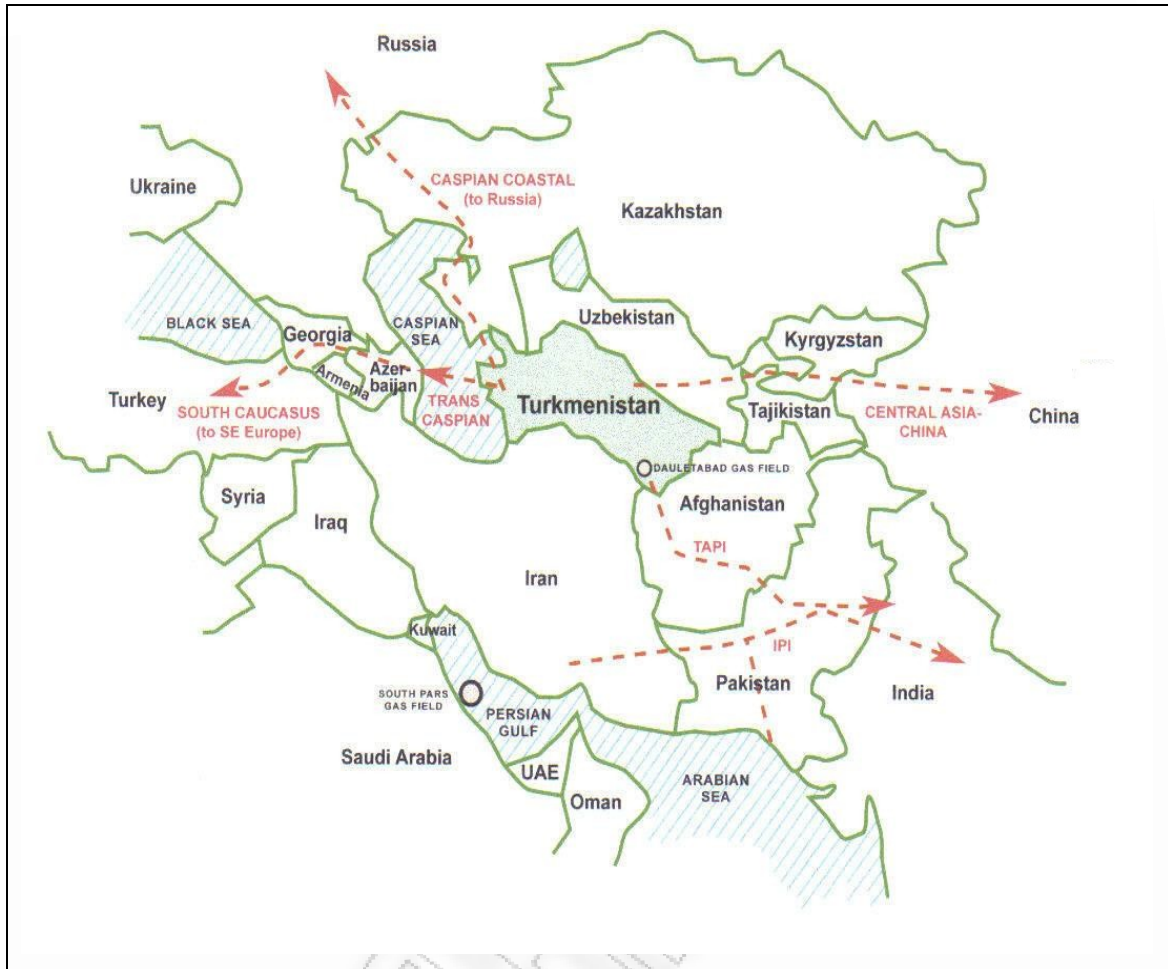
Το σύνολο του καζακικού φυσικού αερίου είναι συμπαραγόμενο από πετρελαϊκά κοιτάσματα. Το Καζακιστάν στον τομέα του φυσικού αερίου ακολούθησε τα βήματα της εξέλιξης του Αζερμπαϊτζάν. Οι κυβερνητικές προσπάθειες¹⁰⁸ άνοιξαν νέους πολλά υποσχόμενους ορίζοντες στο φυσικό αέριο. Τον Ιούλιο του 2003 οι ρωσικές εταιρίες πετρελαίου και φυσικού αερίου Lukoil και Gazprom, ίδρυσαν κοινοπραξία με την κρατική εταιρία πετρελαίου του Καζακιστάν Kazmunaigaz για να αναπτύξουν το κοιτάσμα Tsentralnaya. Άλλο ένα όμοιο σχήμα ήταν για το κοιτάσμα Kurmangazy (από το 2003).

Η παραγωγή φυσικού αερίου στο Τουρκμενιστάν, σύμφωνα με τον Bahgat¹⁰⁹, πέρασε από έντονες διακυμάνσεις από την ανεξαρτησία του το 1992. Η χώρα υπολογίζει στα μεγάλα αποθέματα φυσικού αερίου, και στο δυναμικό των εξαγωγών της που αποτελούν εστιακό σημείο της οικονομικής της ευημερίας. Το Τουρκμενιστάν έχει από τα μεγαλύτερα κοιτάσματα φυσικού αερίου όπως το Dauletabad και το Shatlyk. Τα πεδία αυτά προσφέρουν φυσικό αέριο εδώ και τρεις δεκαετίες και για αυτό δείχνουν σημάδια φυσικής εξάντλησης. Επιπλέον, εξαιτίας της μη-προβλεψιμότητας της πολιτικής ηγεσίας της χώρας, οι διεθνείς εταιρίες είναι επιφυλακτικές να προβούν σε επενδύσεις. Επιπροσθέτως, η τουρκμενική παραγωγή και εξαγωγή φυσικού αερίου σε μεγάλο μέρος ανταγωνίζεται αυτή της Ρωσίας. Εξαιτίας αυτού του γεγονότος, ύστερα από δύσκολες διαπραγματεύσεις διάρκειας και μερικές περιπτώσεις έντασης η Ashgabat συμφώνησε να πουλά περίπου το σύνολο των εξαγωγών της στη Ρωσία.

---

¹⁰⁸ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.161.

¹⁰⁹ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.161.

Εικόνα 08: Προτεινόμενοι Αγωγοί φυσικού αερίου στην Κεντρική Ασία.
 Πηγή:http://www.policyalternatives.ca/documents/National_Office_Pubs/2008/A_Pipeline_Through_a_Troubled_Land.pdf. Σελ.3.

Σχετικά με τον αγωγό Trans-Caspian, ο Malashenko¹¹⁰ διατείνεται ότι η Ashgabat έχει ανάμικτα συναισθήματα. Από τη μια, δεν δίνει την τελική έγκρισή της, και από την άλλη η τουρκμενική ηγεσία δεν κρύβει το ενδιαφέρον της για το έργο. Στο ίδιο άρθρο ο Malashenko¹¹¹ παραθέτει τα κάτωθι: Το Τουρκμενιστάν σήμερα έχει παραγωγή της τάξης των 70 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων ετησίως σε φυσικό αέριο. Η Ashgabat υπόσχεται ότι προσεχώς θα την αυξήσει σε 120 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ανά έτος, όταν ανεξάρτητοι εκτιμητές υπολογίζουν την παραγωγή στην περιοχή στα 70–105 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα κατά έτος. Για να ικανοποιήσει τις εξαγωγικές του υποχρεώσεις, πρέπει να έχει πετύχει παραγωγή της τάξης των 150 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων ετησίως, κάτι που από σοβαρούς αναλυτές θεωρείται ανέφικτο. Συνεπώς, εκ των πραγμάτων θα πρέπει κάτι να θυσιάσει. Οι Ρώσοι δηλώνουν

¹¹⁰ Aleksei Malashenko: “Russia and Turkmenistan”. Russia and Central Asia. Russian Analytical Digest, N°29, 16 October 2007. Σελ.4.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=43854>

¹¹¹ Aleksei Malashenko, ό.π., σελ.4.

ασφαλείς όπως και οι Κινέζοι. Οι Ευρωπαίοι φαίνονται αισιόδοξοι. Με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, ο ανταγωνισμός των ξένων δυνάμεων γύρω από το Τουρκμενιστάν θα αυξηθεί και η Ρωσία θα πρέπει να κάνει περισσότερα για να διατηρήσει την τωρινή της επιρροή.

Άλλο ένα ευαίσθητο θέμα για τη Ρωσία, έγκειται στη δυνατότητα εξαγωγών φυσικού αερίου στην Κίνα από το Τουρκμενιστάν, που δημιουργεί μικτά συναισθήματα στη Μόσχα γύρω από την προτεινόμενη συμμετοχή του Τουρκμενιστάν στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης (Shanghai Cooperation Organization (SCO)). Όλα τα μέλη εξέφρασαν την υποστήριξή τους για τη συμμετοχή αυτή, συμπεριλαμβανομένης της Μόσχας και του Πεκίνου. Παρόλα αυτά, η Μόσχα αναγνωρίζει ότι μια τέτοια συμμετοχή στον SCO θα διευκολύνει τις Τουρκμενο-κινεζικές όπως και τις Κεντροασιατικο-κινεζικές σχέσεις στην ενεργειακή σφαίρα. Με άλλα λόγια, θα μπορούσε να βάλει τις προϋποθέσεις για τη δημιουργία ενός επιπλέον αγωγού φυσικού αερίου προς την Κίνα από το Τουρκμενιστάν που θα παρακάμπτει τη Ρωσία.

Ως γνωστόν¹¹², πριν από το θάνατό του, ο πρόεδρος του Τουρκμενιστάν Νιγάζον ή αλλιώς Turkmenbashi που σημαίνει «ο πατέρας του τουρκμενικού λαού», άρχισε να σκέπτεται τη διαφοροποίηση των εξαγωγών φυσικού αερίου. Έδωσε πρώτη προτεραιότητα στο «Κινεζικό Έργο» (“Chinese project”). Έτσι, την άνοιξη του 2006 κατά τη διάρκεια επίσκεψής του στο Πεκίνο, υποσχέθηκε την αποστολή στην Κίνα 30 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου και κατονόμασε το 2009 ως έτος έναρξης της αποστολής. Υποστήριξε την υπόσχεσή του, με την προσφορά κατασκευής ενός αγωγού φυσικού αερίου ο οποίος θα διασχίζει το Ουζμπεκιστάν και το Καζακιστάν. Στην ουσία, μίλησε για αγωγό μήκους 7.000 χλμ. εκ των οποίων τα 188 χλμ. σε τουρκμενικό έδαφος, τα 530 χλμ. σε ουζμπεκικό, τα 1.300 χλμ. σε καζακικό και τα 4.300 χλμ. σε κινεζικό. Κατά τη δεκαετία του '90 το Τουρκμενιστάν είχε μελετήσει την «παράλογη ιδέα»¹¹³ (“senseless idea”) της κατασκευής ενός αγωγού με αφετηρία το Τουρκμενιστάν και προορισμό μέσω Αφγανιστάν, το Πακιστάν και πιθανόν την Ινδία. Το κόστος κατασκευής του αγωγού κυμαινόταν από 1,5-4 δισεκατομμύρια δολάρια. Η εταιρία UNOCAL επρόκειτο να αναλάβει τα περισσότερα έξοδα, ενώ παράλληλα, απεσταλμένοι των Ταλιμπάν στον Turkmenbashi εγγυούνταν την ασφάλεια του αγωγού φυσικού αερίου. Εντέλει, το σχέδιο εξόργισε τη Ρωσία και ματαιώθηκε.

¹¹² Aleksei Malashenko, ό.π., σελ.3.

¹¹³ Aleksei Malashenko, ό.π., σελ.3.

Όπως παραθέτει στο άρθρο του ο Malashenko:¹¹⁴ η Ashgabat δεν υποστήριξε την ιρανική πρόταση για σχηματισμό ενός «OPEC φυσικού αερίου», -παρότι είχε ως επιχείρημα τον έλεγχο των τιμών του φυσικού αερίου από τους παραγωγούς- διότι το Τουρκμενιστάν προτιμά να καθορίζει τις σχέσεις του με τους καταναλωτές πελάτες του ανεξάρτητα, στη βάση διμερών αποφάσεων. Εν κατακλείδι, όπως διατείνεται ο Malashenko¹¹⁵ οι σχέσεις μεταξύ Ρωσίας-Τουρκμενιστάν, εξαρτώνται από τον τρόπο ανάπτυξης των δεσμεύσεων τους στον ενεργειακό τομέα. Η Ρωσία δεν λαμβάνει υπόψη της μόνο τις φιλικές της σχέσεις με το Τουρκμενιστάν που εντάσσονται στην πολυδιάστατη στρατηγική του, αλλά σταθερά ρυθμίζει τη στάση της ανάλογα με τις τουρκμενικές πρωτοβουλίες.

Εικόνα 09: Καύκασος και Κεντρική Ασία.

Πηγή: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Centasia/Background.html> Σελ.1.

Με άλλα λόγια, όταν αντιληφθεί ότι δεν είναι ικανή να διατηρήσει το μονοπώλιο της εισαγωγής τουρκμενικού φυσικού αερίου, θα προσπαθήσει να διατηρήσει την ηγετική θέση στο ενεργειακό γίγνεσθαι. Στο παραπάνω άρθρο¹¹⁶ παρατίθεται η δήλωση του Υφυπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας Andrei Denisov ότι: «Η Ρωσία δεν είναι εναντίον του υγιούς οικονομικού ανταγωνισμού στην Ενέργεια». Από αυτήν, ο Malashenko

¹¹⁴ Aleksei Malashenko, ό.π., σελ.4-5.

¹¹⁵ Aleksei Malashenko, ό.π., σελ.5.

¹¹⁶ Aleksei Malashenko, ό.π., σελ.5.

συμπεραίνει ότι μόνο με αυτό τον τρόπο η Μόσχα θα επιτύχει να διατηρήσει την πολιτική επιρροή της στο Τουρκμενιστάν.

Η περίπτωση του Ουζμπεκιστάν είναι διαφορετική, αφού οι εμπορικές σχέσεις της Ρωσίας μαζί του, παραμένουν σε χαμηλό επίπεδο, αλλά το ενδιαφέρον της Μόσχας για το Ουζμπεκιστάν, εστιάζεται στο πολιτικό και οικονομικό επίπεδο, θέτοντας υπό τον έλεγχό της τα ουζμπεκικά κοιτάσματα φυσικού αερίου και ασκώντας χειρισμό με βάση την πλεονεκτική γεωστρατηγική του θέση. Ως αντάλλαγμα, το καθεστώς Karimov ζητά εγγυήσεις ασφάλειας και παραμονής του στην εξουσία. Το Ουζμπεκιστάν υπήρξε μέλος του GUUAM δηλαδή μιας συμμαχίας με μέλη τη Γεωργία, την Ουκρανία, το Αζερμπαϊτζάν και τη Μολδαβία, ως το Μάιο του 2005, δημιουργώντας ενοχλητικό πονοκέφαλο στη Μόσχα. Όπως περιγράφει στο άρθρο του ο Ilkhamov,¹¹⁷ τον Ιούλιο του 2005, το Ουζμπεκιστάν ανακοίνωσε στις ΗΠΑ την απόφασή του να εκκενώσουν την αεροπορική βάση του K-2 στην Khanabad σε έξι μήνες, και το Μάρτιο του 2006 συνδέεται με την Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα (Eurasian Economic Community, EurAsEC) ελεγχόμενη από τη Μόσχα. Παράλληλα υπέγραψε με τη Ρωσία διμερή συμφωνία επέμβασης-βοήθειας αν το Ουζμπεκιστάν δεχθεί επίθεση από το εσωτερικό ή το εξωτερικό. Τέλος, τον Αύγουστο 2006, η χώρα αυτή επιστρέφει στον Οργανισμό Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization, CSTO), έναν τοπικό Οργανισμό Ασφαλείας πλήρως ελεγχόμενο από τη Ρωσία.

Στο ίδιο άρθρο¹¹⁸ αναφέρεται ότι η παραγωγή ουζμπεκικού φυσικού αερίου το διάστημα 2004-2006 ανήλθε σε 59-62 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως (bcm/yr). Αυτή η παραγωγή είναι συγκρίσιμη με του Τουρκμενιστάν, με τη διαφορά ότι το 95% της ουζμπεκικής παραγωγής καταναλώνεται στην εσωτερική αγορά της χώρας. Συνεπώς δεν υπάρχουν αξιόλογες εξαγωγές φυσικού αερίου.

Στην ανάλυσή του ο Ilkhamov επισημαίνει¹¹⁹ ότι το ρωσικό ενδιαφέρον εστιάζεται περισσότερο στην γεωστρατηγική θέση του Ουζμπεκιστάν, η οποία θεωρείται κομβική μεταξύ σημαντικών ζωνών παγκόσμιου γεωπολιτικού ενδιαφέροντος, αφού περιλαμβάνονται σε αυτές η Ρωσία, η Κίνα, η Νότια Ασία, το Ιράν, η περιοχή της Κασπίας και η Υπερκαυκασία. Βρίσκεται στο κέντρο της Κεντρικής Ασίας και συνορεύει με όλες τις χώρες της. Η Ρωσία δεν θα μπορέσει να πραγματοποιήσει τη Στρατηγική της στην περιοχή, αν δεν εξασφαλίσει το Ουζμπεκιστάν ως στενό σύμμαχο. Σε αυτό,

---

¹¹⁷ Alisher Ilkhamov: "Russia Lures Uzbekistan as its Strategic Satellite in Central Asia". Russia and Central Asia. Russian Analytical Digest, N°29, 16 October 2007. Σελ.9.
<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=43854>

¹¹⁸ Alisher Ilkhamov, ό.π., σελ.9.

¹¹⁹ Alisher Ilkhamov, ό.π., σελ.10.

συνηγορεί και η εγγύτητα του Ουζμπεκιστάν προς την Κίνα, που παρότι δεν μοιράζονται κοινά σύνορα, διαθέτει συστοιχίες μικρού και μέσου βεληνεκούς βαλλιστικών πυραύλων, καθώς και αεροπορική δύναμη. Κανένα άλλο κεντροασιατικό κράτος δεν διαθέτει τέτοιο συνδυασμό γεωστρατηγικών πλεονεκτημάτων όπως το Ουζμπεκιστάν. Για αυτό, η Ρωσία θα πρέπει να θεώρησε την επιστροφή του στον CSTO ως μεγάλο κέρδος.

4.6. Η ΡΩΣΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΚΑΣΠΙΑ

Η ρωσική θέση ποικίλει στο πέρασμα του χρόνου. Σύμφωνα με τον Bahgat¹²⁰ το ιστορικό εκτυλίχθηκε ως εξής: αρχικά η Μόσχα ισχυρίζονταν ότι το Δίκαιο της Θάλασσας δεν εφαρμόζεται στην Κασπία, διότι πρόκειται για περικλειστή μάζα νερού, και οι Συνθήκες μεταξύ ΕΣΣΔ και Ιράν παραμένουν σε ισχύ. Παρόλα αυτά, η υπογραφή σημαντικών Συμφωνιών μεταξύ των άλλων τριών κρατών της Κασπίας με διεθνείς εταιρίες πετρελαίου για εξόρυξη και ανάπτυξη πηγών υδρογονανθράκων στο βυθό της Κασπίας, συνέτειναν ώστε η Ρωσία να αλλάξει τη στάση της. Η ρωσική πρόταση του 1996, συνίστατο στην Αρχή ότι σε μια παράκτια ζώνη 45 μιλίων, κάθε χώρα θα μπορούσε να ασκεί αποκλειστικά τα κυριαρχικά της δικαιώματα πάνω στον ορυκτό πλούτο του βυθού. Το εναπομένον κεντρικό τμήμα, παραμένει κοινή περιουσία με τις πηγές υδρογονανθράκων να εκμεταλλεύονται από κοινοπραξία εταιριών των πέντε κρατών της Κασπίας. Ύστερα από την απόρριψη του σχεδίου αυτού από τα υπόλοιπα κράτη, η Ρωσία επανήλθε με νέα πρόταση για οριοθέτηση με τη μέθοδο της μέσης γραμμής η οποία θα διατρέχει το βυθό σε ίση απόσταση από τις απέναντι ακτές. Σε αυτή την πρόταση υπήρξε συμφωνία με το Καζακστάν το 1998, διαιρώντας έτσι την βόρεια Κασπία μεταξύ Ρωσίας-Καζακστάν, προχωρώντας σε συνεκμετάλλευση κοιτασμάτων από τα οποία περνά η οριακή γραμμή (περίπτωση των τριών κοιτασμάτων φυσικού αερίου Kurmangazy, Tsentralnoye, Khralynskoye για τα οποία υπεγράφη πρωτόκολλο τον Μάιο του 2002 μεταξύ των προέδρων Πούτιν και Ναζαρμπάγιεφ για εκμετάλλευση σε ισότιμη βάση). Πάνω σε αυτό το πλαίσιο, το 2003 οι εταιρίες Lukoil και Gazprom –ρωσικοί κολοσσοί σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο αντίστοιχα– αφού ίδρυσαν κοινοπραξία με την καζακική Kazmunaigaz με επωνυμία Tsentrkaspneftegaz, ανακοίνωσαν το σχέδιο έναρξης εξόρυξης στο κοίτασμα Tsentralnoye στις αρχές του 2007.

¹²⁰ Gawdat Bahgat: “Prospects for energy cooperation in the Caspian Sea”. Science Direct, Communist and Post-Communist Studies 40 (2007), 157-168. www.elsevier.com/locate/postcomstud. Σελ.162.

Στο ως άνω άρθρο,¹²¹ αναφέρεται ότι παρόμοια με τη συμφωνία της με το Καζακστάν, ήταν η συμφωνία που υπέγραψε η Ρωσία τον Ιανουάριο του 2001 με το Αζερμπαϊτζάν. Απόρροια αυτών των διμερών συμφωνιών, ήταν η κοινή ανακοίνωση ότι η Βόρεια Κασπία ήταν ανοικτή για επιχειρήσεις και επενδύσεις εφόσον ευθυγραμμίζονταν συναινετικά με το νομικό καθεστώς της λεκάνης της Κασπίας. Πάντως, το Ιράν και το Τουρκμενιστάν, ανακοίνωσαν ότι οι συμφωνίες μεταξύ των ως άνω τριών κρατών, στερούνται εγκυρότητας και ότι η οριοθέτηση της Κασπίας Θάλασσας απαιτεί την ομόφωνη συμφωνία και των πέντε κρατών που βρέχονται από αυτή. Η διαφωνία περί της οριοθέτησης και εκμετάλλευσης της Κασπίας, παραμένει μεταξύ Ιράν-Ρωσίας παρόλη την μεταξύ τους συνεργασία σε θέματα πώλησης οπλικών συστημάτων και πυρηνικής τεχνολογίας, και καθορίζει ενεργά τις μεταξύ τους σχέσεις.

4.7. ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑ ΤΩΝ ΑΓΩΓΩΝ

Τα σύνορα που χαράχτηκαν μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ το 1991 για τις τρεις νεότευκτες δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας: Αζερμπαϊτζάν, Καζακστάν, και Τουρκμενιστάν, είναι περιοριστικά ως προς τις απευθείας εξόδους τους στους ωκεανούς. Για αυτό απαιτείται τουλάχιστον μια χώρα, μέσω των εδαφών της οποίας θα διαμετακομίζονται οι εξαγόμενοι ενεργειακοί πόροι τους, ώστε να επιτευχθεί η πρόσβαση τους στις ανοικτές θάλασσες.

Σε μια προσπάθεια αποκρυστάλλωσης των χαρακτηριστικών της «Διπλωματίας των αγωγών», ο Bahgat¹²² επισημαίνει μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

1. Δεδομένου του γεγονότος ότι για πολλές δεκαετίες οι παραπάνω τρεις δημοκρατίες αποτελούσαν τμήματα της Σοβιετικής Ένωσης, την παραμονή της ανεξαρτησίας τους όλοι οι αγωγοί από την Κασπία Θάλασσα ήταν συνδεδεμένοι με το ρωσικό σύστημα. Μετά την ανεξαρτησία, η Ρωσία εξακολούθησε να κυριαρχεί και να ελέγχει τις εξαγωγικές οδούς της περιοχής. Εξάλλου, η κατασκευή συστήματος αγωγών, είναι ένα δαπανηρό εγχείρημα και προϋποθέτει ισχυρές οικονομικές και πολιτικές δεσμεύσεις. Συνεπώς, παρά τις όποιες διαφορές και παροδικές διαφωνίες, η Μόσχα απολαμβάνει των ειδικών

¹²¹ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.162-163.

¹²² Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.165-166.

πολιτιστικών, οικονομικών και πολιτικών δεσμών με αυτές τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες.

2. Η έλλειψη επαρκούς αριθμού εξόδων των πηγών υδρογονανθράκων της περιοχής, είχε ως συνέπεια την αδυναμία πλήρους εκμετάλλευσης των εν λόγω κοιτασμάτων, προσθέτοντας επιπλοκές στην ενεργειακή προοπτική της περιοχής, κάτι που δεν συμβαίνει στον ενεργειακό σχεδιασμό εξαγωγών της Μέσης Ανατολής, της Δυτικής Αφρικής και της Ρωσίας.
3. Διεφάνει η κοινή συναίνεση για την αναγκαιότητα κατασκευής αγωγών πολλαπλών διαδρομών. Το ρωσικό σύστημα δεν είναι πια επαρκές για να ικανοποιήσει την αύξηση παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου της συγκεκριμένης περιοχής. Ως επακόλουθο των παραπάνω διαπιστώσεων, τα νεοσύστατα κράτη της Κασπίας επιχειρούν να πετύχουν οικονομική και πολιτική ανεξαρτησία από τη Μόσχα. Έτσι, η διαφοροποίηση των δρόμων των αγωγών, προβάλλει ως στοιχειώδης παράμετρος ελάττωσης της ρωσικής επιρροής και διασφάλισης της ανεξαρτησίας τους.
4. Η σκέψη κατασκευής ενός συστήματος αγωγών, δεν βασίζεται μόνο στο οικονομικό όφελος από το έργο ή στην ανάλυση κόστους. Το κριτήριο επιλογής των δρόμων αυτών, είναι τα γεωπολιτικά συμφέροντα. Έτσι, η κύρια κατεύθυνση κατασκευής κάποιων από τους αγωγούς αυτούς, είναι η εξασθένιση της ρωσικής επιρροής, και η στέρηση του Ιράν από κάθε πολιτικό και οικονομικό όφελος. Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το Ιράν αποτελεί προφανώς βιώσιμη δυνατότητα εξαγωγής του πετρελαίου και φυσικού αερίου της Κασπίας ιδιαίτερα στις ασιατικές αγορές. Όμως, οι τεταμένες σχέσεις μεταξύ Ουάσιγκτον και Τεχεράνης έχουν ουσιαστικά ελαττώσει την ελκυστικότητα της ιρανικής λύσης.

Πάνω σε αυτά τα σημεία έδρασης, πολλές οδεύσεις επελέγησαν και αρκετά δίκτυα αγωγών έχουν κατασκευαστεί, και άλλα είναι υπό διαπραγμάτευση. Ενδεικτικά αναφέρονται οι αγωγοί:

α) Μπακού–Τιφλίδα–Τσεϊχάν (Baku–Tbilisi–Ceyhan, (BTC)), για τον οποίο ο Αμερικανός πρόεδρος Μπους στο μήνυμά του κατά την τελετή εγκαινίων του αγωγού, χαρακτήρισε τον αγωγό ως «μνημειώδες επίτευγμα που ανοίγει μια νέα εποχή στην ανάπτυξη της Κασπίας»¹²³, και ο πρόεδρος του Αζερμπαϊτζάν Αλίγιεφ αναγνωρίζοντας τον κρίσιμο ρόλο των ΗΠΑ στη χάραξη και κατασκευή του αγωγού, δήλωσε ότι: «Η υλοποίηση του έργου αυτού δεν θα ήταν δυνατή χωρίς την σταθερή πολιτική

---

¹²³ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.166.

υποστήριξη από τις ΗΠΑ». ¹²⁴ Ο αγωγός BTC αναβαθμίστηκε δυναμικά, όταν τον Ιούνιο του 2006 ο Καζάκος πρόεδρος Ναζαρμπάγιεφ συμφώνησε να διοχετεύσει προς εξαγωγή, μέρος του καζακικού πετρελαίου στον BTC. Το πετρέλαιο φορτώνεται σε δεξαμενόπλοια στο καζακικό λιμάνι του Aktau στη Βόρεια Κασπία, και οδηγείται στο Μπακού. Η συμφωνία προσβλέπει στην κατασκευή υποβρύχιου αγωγού μεταξύ Καζακστάν και Αζερμπαϊτζάν. ¹²⁵

β) Η παράλληλη προς τον BTC γραμμή αγωγών μεταφοράς φυσικού αερίου γνωστή ως «Αγωγός Νότιου Καυκάσου» (South Caucasus Pipeline, (SCP)) που κατασκευάστηκε από διεθνή κοινοπραξία εταιριών (BP Μ. Βρετανία, Statoil Νορβηγία, SOCAR Αζερμπαϊτζάν, Luk-Agir ρωσο-ιταλική κοινοπραξία, NICO Ιράν, Total Γαλλία, και ΤΡΑΟ Τουρκία). Το φυσικό αέριο οδηγείται από το κοίτασμα Shah Deniz του Αζερμπαϊτζάν στο Ερζερούμ της Τουρκίας μέσω Τιφλίδας (Γεωργία). ¹²⁶

γ) Ο αγωγός Caspian Pipeline Consortium (CPC) μεταφέρει καζακικό πετρέλαιο στο ρωσικό λιμάνι της Μαύρης Θάλασσας Novorossiysk. Οι κυβερνήσεις της Ρωσίας, του Καζακστάν και του Ομάν, ανέπτυξαν τον CPC, ο οποίος λειτουργεί από τον Νοέμβριο του 2001 και μεταφέρει περίπου το ένα τρίτο των καζακικών εξαγωγών πετρελαίου. ¹²⁷

δ) Ένας μεγάλης χωρητικότητας αγωγός πετρελαίου, ξεκινά από το καζακικό Atyrau και πηγαίνει βόρεια ώσπου να συνδεθεί με το ρωσικό δίκτυο διανομής στη Samara. Εξαιτίας του CPC έπεσε η παροχή του, αλλά η συμφωνία που υπέγραψαν η Ρωσία και το Καζακστάν τον Ιούνιο του 2002, προβλέπει 15ετή παροχή πετρελαίου στον αγωγό Atyrau-Samara. ¹²⁸

ε) Ο αγωγός πετρελαίου Baku–Novorossiysk κατασκευής 1990. Από το 2005 που ο BTC ετέθει σε λειτουργία, ένα όλο και αυξανόμενο ποσοστό του αζέρικου πετρελαίου εκτρέπεται από τον αγωγό Baku–Novorossiysk στον BTC. Χαρακτηριστική είναι η συμπεριφορά αζέρων αξιωματούχων, ότι είναι οικονομικά ασύμφορη η παροχή μέσω του αγωγού Baku–Novorossiysk, γιατί χάνονται εκατομμύρια δολάρια, εξαιτίας της ανάμιξης του υψηλής ποιότητας αργού πετρελαίου του Αζερμπαϊτζάν με το χαμηλής ποιότητας ρωσικό αργό πετρέλαιο Ural. Εισηγούνται έτσι, την πλήρη διακοπή της παροχής. ¹²⁹

---

¹²⁴ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.166.

¹²⁵ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.166.

¹²⁶ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.166.

¹²⁷ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.166.

¹²⁸ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.167.

¹²⁹ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.167.

στ) Ενεργειακοί δρόμοι αγωγών φυσικού αερίου από το νότο (Ιράν) και νοτιοανατολικά (μέσω Αφγανιστάν) εξετάζονται. Έτσι, ο Trans-Afghan αγωγός φυσικού αερίου γνωστός και ως Turkmenistan – Afghanistan – Pakistan (TAP) αγωγός, εξετάζεται από το 1990 και προβλέπει να μεταφέρει φυσικό αέριο από το Τουρκμενιστάν στο Πακιστάν και πιθανόν στην Ινδία μέσω Αφγανιστάν. Όμως, η πολιτική αστάθεια της Καμπούλ ανέστειλε κάθε πρόοδο.¹³⁰

ζ) Τα τελευταία χρόνια, η κατανάλωση πετρελαίου στην Κίνα έχει εκτοξευθεί. Η χώρα αυτή από το 1993 έχει μετατραπεί σε εισαγωγέα Ενέργειας. Κρίθηκε έτσι σκόπιμη - προκειμένου να διασφαλιστεί η απρόσκοπτη παροχή Ενέργειας στην Κίνα, και έχοντας ως κριτήριο τη διαφοροποίηση των πηγών- η απόφαση για εισαγωγή πετρελαίου από πολλές πηγές. Η Κίνα, έχοντας μακρά σύνορα με το Καζακστάν, και προσβλέποντας στα μεγάλα καζακικά κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου, θεώρησε ελκυστική την ενεργειακή συνεργασία μαζί του, αφού και για το Καζακστάν ένας μεγάλου βεληνεκούς εισαγωγέας Ενέργειας όπως είναι η Κίνα, θα εξυπηρετούσε την πολιτική διαφοροποίησης των εξαγωγών πετρελαίου του, ελαττώνοντας έτσι την εξάρτησή του από τη Ρωσία. Έτσι μέσω ενός έργου τριών σταδίων, ο αγωγός θα διατρέξει 1930 μίλια από το Atasu (βορειοδυτικό Καζακστάν) στο Alashankou (βορειοδυτικά της επαρχίας Xingjian στην Κίνα).¹³¹

Από τα παραπάνω περιγραφόμενα, είναι προφανές ότι υπάρχει έλλειψη συναίνεσης στον τρόπο οριοθέτησης της Κασπίας από τα κράτη που βρέχονται από αυτή. Αυτό, έχει ως συνέπεια τη δημιουργία αρνητικού επενδυτικού κλίματος και πτωτικής τάσης ενεργειακής ανάπτυξης της περιοχής, που πυροδοτείται και από τους εθνικούς διαχωρισμούς και τα φαινόμενα εσωτερικής διαφθοράς στα κράτη της Κασπίας. Επίσης δεν πρέπει να διαφεύγει της προσοχής σύμφωνα με τον Bahgat,¹³² ότι ενεργειακά η Κασπία δεν πρέπει να θεωρείται αντικαταστάτης του Περσικού Κόλπου, αλλά ως έχουσα συμπληρωματικό ρόλο. Το 2025 η παραγωγή πετρελαίου από την Κασπία σχεδιάζεται να φθάσει τα 6 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως, όταν η αντίστοιχη παραγωγή του Περσικού Κόλπου θα αγγίζει τα 45,2 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως. Παρόλα αυτά, το ενδιαφέρον για τις ενεργειακές πηγές της Κασπίας, δεδομένων και των υψηλών τιμών του πετρελαίου και του φυσικού αερίου, θα εντατικοποιήσει τα στρατηγικά σχέδια της Δύσης στην περιοχή.

¹³⁰ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.167.

¹³¹ Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.166.

¹³² Gawdat Bahgat, ό.π., σελ.168.

Αυτό, θα έχει ως άμεση συνέπεια και την έγκαιρη αντίδραση από την πλευρά της Ρωσίας στην προσπάθειά της να αποκόψει την ενεργειακή τροφοδοσία σε ελεγχόμενους από τη Δύση αγωγούς στην Κασπία, αλλά και να αποτρέψει προσέγγιση και άρα περαιτέρω επιρροή της Κίνας στις ενεργειακές αγορές της Κεντρικής Ασίας έστω και μέσω συνεργασίας μαζί της.

Κατά την άποψη του Dmitry Trofimov, εξέχοντος ρώσου ειδικού σε θέματα Κεντρικής Ασίας με γνώση της επίσημης ρωσικής πολιτικής, τα εθνικά συμφέροντα της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία, συνοψίζονται σε πέντε σημεία¹³³:

1. Σταθερότητα στην περιοχή, βασιζόμενη σε στενούς δεσμούς με τα τοπικά κράτη.
2. Απαρακώλυτα δικαιώματα διαμετακόμισης Ενέργειας διαμέσου της Κεντρικής Ασίας, ώστε να διατηρούνται σχέσεις συνεργασίας με την Κίνα, Ινδία και Ιράν.
3. Η συντήρηση ενός κοινού οικονομικού χώρου με την Κεντρική Ασία, ο οποίος στο μέλλον θα μπορούσε να βοηθήσει τον οικονομικό εκμοντερνισμό της Ρωσίας.
4. Η χρήση του γεωστρατηγικού δυναμικού της περιοχής, για πρακτικές στρατιωτικές ανάγκες και για τη συντήρηση του κύρους της Ρωσίας ως παγκόσμιας και τοπικής δύναμης.
5. Η διεθνής αναγνώριση του ηγετικού ρόλου της Ρωσίας στην περιοχή.

Έτσι, οι γενικοί γεωοικονομικοί και στρατιωτικοί στόχοι εναρμονίζονται με οικονομικές και υπέρπουσες ενεργειακές επιδιώξεις.

Τα μέσα που έχει στη διάθεσή της η Ρωσία για να προωθήσει τα παραπάνω συμφέροντα συνίστανται σύμφωνα με τον Trofimov¹³⁴ στα εξής:

- Αποτελεσματική χρήση των πολυμερών τοπικών δομών (πολλές από τις οποίες είναι ρωσικής επιρροής).
- Μέτρα βελτίωσης συνοριακών ελέγχων, ιδιαίτερα στα ρωσο-καζακικά σύνορα, και όπου είναι δυνατό με τα άλλα μέλη της ΚΑΚ.
- Προχωρημένη διμερής στρατιωτική συνεργασία.
- Έλεγχος του εμπορίου και των δρόμων εξαγωγής Ενέργειας ιδιαίτερα στη Βόρεια Κασπία.

---

¹³³ Roy Allison: “Strategic reassertion in Russia’s Central Asia Policy”. *International Affairs* 80, 2 (2004) 277-293. Σελ.283-284.

¹³⁴ Roy Allison, *ό.π.*, σελ.284.

- Προαγωγή ρωσικής στρατηγικής συνεργασίας με το Καζακστάν και καθοδήγηση μιας πιο διαφοροποιημένης στρατηγικής προς τα άλλα κράτη της Κεντρικής Ασίας.
- Συνεργασία με την Κίνα για την περιοχή.
- Ανάπτυξη επαφών με προεξέχοντες ηγέτες της αντιπολίτευσης στα κράτη της Κεντρικής Ασίας, ώστε να εξασφαλιστεί η απαιτούμενη ευελιξία των μελλοντικών χειρισμών.

Στο άρθρο του Allison¹³⁵ αναφέρεται ότι το τελευταίο σημείο από τα παραπάνω, που δεν είναι αποδεκτό από την επίσημη πολιτική της Ρωσίας, υποκρύπτει ένα πολιτικό δίλημμα για τη Μόσχα. Έχει επιδιωχθεί να προωθηθούν τα συμφέροντα της Ρωσίας ως τώρα, μέσω της συνεργασίας των τωρινών ελίτ και ηγεσιών της Κεντρικής Ασίας, κάτι που σημαίνει ότι επί μακρόν, παραβλέπεται η διάβρωση των δημοκρατικών Αρχών, ή ακόμη και μια ροπή προς απόλυτη μοναρχία ή συγκαλυμμένη δικτατορία στις χώρες αυτές, (με άμεση συνέπεια τη διαμόρφωση μιας «ασφάλειας καθεστώτος», δηλαδή της ασφάλειας της κυβερνώσας ελίτ). Εδώ πρέπει να αναζητηθεί και η αιτία του μετασχηματισμού του ήπιου Ισλάμ σε ριζοσπαστικό στις χώρες αυτές. Κάτω από αυτό το πρίσμα, ο Allison παραθέτει¹³⁶ το «Δόγμα Ιβανόφ» (Οκτώβριος του 2003) που αναγνώριζε «αστάθεια στις γειτονικές χώρες, που γεννιέται από αδυναμία των κεντρικών κυβερνήσεων» ως «ένα νέο σχετικά παράγοντα στρατιωτικού σχεδιασμού της Ρωσίας». Το πρόβλημα έγκειται στο ότι οι μεγάλοι στόχοι Γεωπολιτικής, Ασφάλειας και Ενεργειακής υπόστασης, έχουν ισχυρά προσδεθεί με τους αυτοεπιβεβλημένους ηγέτες των χωρών της Κεντρικής Ασίας.

Φαίνεται όμως, ότι αυτή η πρακτική, δεδομένης της αμερικανικής υπεροπλίας σε διάθεση επενδυτικών κεφαλαίων στην Κεντρική Ασία σε σχέση με τα περιορισμένα οικονομικά μέσα της Ρωσίας, να είναι μονόδρομος. Συνεπώς, το παιχνίδι των ρωσικών συμφερόντων παίζεται σε πολιτικο-εξουσιαστικό επίπεδο ώστε: να δοθεί προτεραιότητα χρήσης των ρωσικών ενεργειακών υπαρχουσών υποδομών από τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, να προωθηθούν ρωσικές εταιρίες πετρελαίου και φυσικού αερίου και να επιδιωχθεί αυτές να κατέχουν τα μέγιστα δυνατά ποσοστά σε κοινοπραξίες που αναλαμβάνουν τα διαθέσιμα ενεργειακά έργα, να τεθούν σε λειτουργία πάσης φύσεως εργαλεία που θα εμποδίσουν έργα τα οποία δεν προωθούν τα ρωσικά συμφέροντα.¹³⁷ Επιπροσθέτως, είναι προτιμητέα μιας ελαφράς μορφής

¹³⁵ Roy Allison, ό.π., σελ.284.

¹³⁶ Roy Allison, ό.π., σελ.285.

¹³⁷ Roy Allison, ό.π., σελ.290.

ρωσική ηγεμονία επί της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας, ώστε να αποφέρει μεσοπρόθεσμα την εξάρτηση από τη Μόσχα ενεργειακά παρά στρατιωτικά.

Ένα κυρίαρχο εργαλείο στη διάθεση της διακυβέρνησης του προέδρου Πούτιν,¹³⁸ ώστε να εκμαιεύσει εκχώρηση δικαιωμάτων εκμετάλλευσης στις γενικές διαπραγματεύσεις με τα κράτη της Κεντρικής Ασίας, ήταν ο μονοπωλιακός έλεγχος της Μόσχας επί του κρατικού συστήματος αγωγών της Transneft στο εσωτερικό της Ρωσίας. Έτσι, λόγω της περιοριστικής ως προς τις ενεργειακές εξαγωγές, φύσης των συνόρων των κρατών της Κεντρικής Ασίας, ο έλεγχος της Transneft και του δικτύου των αγωγών της, αποκτά ιδιότητα μοχλού σε θέματα εθνικής στρατηγικής σημασίας για τα κράτη της Κεντρικής Ασίας. Κατανοώντας πλήρως την κατάσταση αυτή, η Ρωσία προκειμένου να εξασφαλίσει εμπορικό και στρατηγικό πλεονέκτημα, προσπαθεί να εδραιώσει τη θέση της ως του κύριου κράτους-διαμετακομιστή των εξαγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου της Βόρειας Κασπίας.

Παράλληλα, όπως σημειώνει ο Allison,¹³⁹ η Gazprom ως ημικρατικά ελεγχόμενο ρωσικό μονοπώλιο, έχει διαδραματίσει έναν υψηλής σπουδαιότητας ρόλο στην εξωτερική πολιτική, ως διαπραγματευτής μακροχρόνιων συμφωνιών παροχής φυσικού αερίου διαμέσου του συστήματος των αγωγών της. Η Gazprom είναι ένας ισχυρός δρών επιβολής, ασκώντας επιρροή μέσω της εξάρτησης των κρατών της Κεντρικής Ασίας από το πρώην σοβιετικό σύστημα αγωγών φυσικού αερίου και ιδιαίτερος του Καζακστάν. Αυτός ο ενεργειακός μοχλός πίεσης, χρησιμοποιείται από τη Μόσχα προκειμένου να επιτύχει και στόχους εξωτερικής πολιτικής, αλλά και στρατιωτικής ασφάλειας. Σε αυτό το πλαίσιο κινήθηκε και η πρωτοβουλία του προέδρου Πούτιν τον Ιανουάριο του 2002 για δημιουργία¹⁴⁰ μιας «Ευρασιατικής Συμμαχίας Παραγωγών Φυσικού Αερίου» ενώνοντας τη Ρωσία με το Τουρκμενιστάν, το Καζακστάν και το Ουζμπεκιστάν. Η προσπάθεια δεν τελεσφόρησε, αλλά από τότε η Gazprom έχει επιτύχει μια σειρά από Συμφωνίες – κλειδιά με τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, οι οποίες προσδένονται σε μακροπρόθεσμες, δομικές σχέσεις με τη Ρωσία. Αποτελέσματα αυτών ήταν: η κοινοπραξία KazRosGaz που ιδρύθηκε τον Μάιο του 2002 από την Gazprom και την KazMunaiGaz για την αγορά του καζακικού φυσικού αερίου και την πώλησή του στα κράτη της ΚΑΚ, το μακροχρόνιο συμβόλαιο με το Τουρκμενιστάν ως προς την παροχή φυσικού αερίου στη Ρωσία τον Απρίλιο του 2003. Ως αποτέλεσμα, το περισσότερο αν όχι όλο το τουρκμενικό φυσικό αέριο τώρα

¹³⁸ Roy Allison, ό.π., σελ.290.

¹³⁹ Roy Allison, ό.π., σελ.290.

¹⁴⁰ Roy Allison, ό.π., σελ.291.

οδηγείται στη Ρωσία μέσω του ρωσικού συστήματος αγωγών εξαγωγής. Τον Μάιο του 2003, η Gazprom επέτυχε μεγάλες συμφωνίες με το Κιργιζιστάν και το Τατζικιστάν, σπάζοντας την εξάρτησή τους από το γειτονικό Ουζμπεκιστάν ως προς την παροχή φυσικού αερίου. Επιπλέον, η Gazprom επιδιώκει να αναβαθμίσει το σύστημα των αγωγών φυσικού αερίου της Κεντρικής Ασίας, το οποίο έτσι θα συνδέει την υποδομή των χωρών της Κεντρικής Ασίας με την υποδομή φυσικού αερίου της Ρωσίας, σε μια προσπάθεια συνένωσης του κεντροασιατικού με το ρωσικό σύστημα εξαγωγής φυσικού αερίου, και αν είναι δυνατόν, τον έλεγχο του συνόλου των εξαγωγών της Κεντρικής Ασίας.¹⁴¹

Οι κινήσεις αυτές της Gazprom εντάσσονται στην από τον Ιούνιο του 2003 εντελώς νέα στρατηγική της εταιρίας: «Από την Σταθεροποίηση στην Ανάπτυξη» (“From Stabilization to Growth”) όπως αυτή αναπτύχθηκε στη συνέλευση των Διευθυντών της.¹⁴² Το στρατηγικό σχέδιο για την Gazprom (που ελέγχει το 90% της παραγωγής ρωσικού φυσικού αερίου), προβλέπει αύξηση των επιπέδων παραγωγής από 547 bcm το 2005, σε 560 bcm το 2010, 590 bcm το 2020 και 630 bcm το 2030. Η στρατηγική της Gazprom ευθυγραμμίζεται με τη συνολική κυβερνητική ενεργειακή στρατηγική της Ρωσίας, η οποία προσδοκά σε αύξηση του μεριδίου της ανεξάρτητης παραγωγής φυσικού αερίου από 15% το 2005, σε 20% το 2020. Για να επιτευχθούν αυτοί οι στόχοι παραγωγής, η Gazprom θα πρέπει να αυξήσει τις ετήσιες αντικαταστάσεις αποθεμάτων στα επίπεδα των 700 bcm ετησίως ως το 2015 και 750-800 bcm ετησίως το διάστημα 2016-2030.¹⁴³

Στο άρθρο του “Russia’s Strategic Vision and the Role of Energy” ο Legvold αναφέρει¹⁴⁴ ότι τον Μάιο του 2008 η Ρωσία, το Καζακιστάν και το Τουρκμενιστάν, υπέγραψαν μια συμφωνία μεταξύ τους για προαγωγή του αγωγού φυσικού αερίου Prikaspiisky, ο οποίος διατρέχει κατά μήκος την ανατολική πλευρά της Κασπίας Θάλασσας και θα διπλασιάσει περίπου τον όγκο του εξαγόμενου φυσικού αερίου στη Ρωσία. Η ικανοποίηση της Ρωσίας από τη συμφωνία αυτή υπήρξε πρόδηλα εντυπωσιακή. Διότι, εκτός από την προφανή ενίσχυση με επιπλέον ποσότητες φυσικού αερίου της Ρωσίας – η οποία εξασφαλίζει τη συνέπεια στις εξαγωγικές της υποχρεώσεις – επιτυγχάνεται η υπερφαλάγγιση των Δυτικών προσπαθειών για

¹⁴¹ Roy Allison, ό.π., σελ.291.

¹⁴² International Energy Agency: “Optimizing Russian Natural Gas”. OECD/IEA, 2006. <http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2006/russianguas2006.pdf> Σελ.27.

¹⁴³ International Energy Agency: “Optimizing Russian Natural Gas”. Σελ.27.

¹⁴⁴ Robert Legvold: “Russia’s Strategic Vision and the Role of Energy”. The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis: Russian Energy Policy and Strategy. Vol. 19, N°2, July 2008. Σελ.18. <http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

απόκτηση απευθείας πρόσβασης στο φυσικό αέριο της Κεντρικής Ασίας, οδηγώντας σε ναυάγιο τα από τη Δύση προωθούμενα πλάνα για έναν Δια-Κασπιακό αγωγό φυσικού αερίου, δίνοντας στη Ρωσία ηγεμονική θέση στην ενεργειακή αγορά της Κεντρικής Ασίας.

Ο Legvold ακολούθως διατείνεται¹⁴⁵ ότι: οι Κεντροασιάτες παρόλα αυτά, έχουν επιδείξει σαφώς ότι διαθέτουν τη δική τους ατζέντα, και δεν είναι διατεθειμένοι να υποταχθούν στη ρωσική ηγεμονία. Έτσι, όχι νωρίτερα από τη συμφωνία για τον Prikaspiisky, ο νέος πρόεδρος του Τουρκμενιστάν Μπερντιμουκαμέντοφ συναντήθηκε με τους Κινέζους και διατύπωσε την πρόθεση της πατρίδας του για συμφωνία κατασκευής αγωγών που θα μεταφέρουν γύρω στα 30 bcm τουρκμενικού φυσικού αερίου στην Κίνα για 30 χρόνια ξεκινώντας από το 2009, διαβεβαιώνοντας όμως παράλληλα και τους Ευρωπαίους, ότι το ενδιαφέρον της κυβέρνησής του για τον Trans-Caspian αγωγό, παραμένει. Σχετικά με τη δυναμικότητα φυσικού αερίου του Τουρκμενιστάν ως προς τις υποσχέσεις εξαγωγής που έχουν δοθεί από τον ηγέτη του προς Ρώσους, Ουκρανούς, Κινέζους, Ευρωπαίους, επίσης Πακιστανούς και Αφγανούς, έχουν εκφραστεί σοβαρές επιφυλάξεις από ειδικούς. Το γεγονός ότι αν και ο Τουρκμένος πρόεδρος συνεχίζει να κουλουριάζεται στην ρωσική αγκάλη και οι Ουζμπέκοι ένα μήνα πριν τη συμφωνία του Prikaspiisky εσύναψαν επίσης μια συμφωνία με την Κίνα για την κατασκευή ενός αγωγού μήκους 530 χλμ. ικανού να μεταφέρει τη μισή ετήσια παραγωγή φυσικού αερίου του Ουζμπεκιστάν, αποτελούν σημάδια κατά τον Legvold, του ότι ουδείς είναι έτοιμος να βυθίσει τα κράτη αυτά σε ένα καρτέλ φυσικού αερίου ρωσικής κυριαρχίας στην Κεντρική Ασία. Επιπροσθέτως, η εντύπωση αυτή ενισχύεται από τη συλλογική απόφαση των κυβερνήσεων του Καζακστάν, Ουζμπεκιστάν και Τουρκμενιστάν τον Ιανουάριο του 2008, να αυξήσουν την τιμή του φυσικού αερίου από 140-180 δολάρια, σε 350 δολάρια τα 1.000 κυβικά μέτρα, μια απόφαση που αποτέλεσε δυσάρεστη έκπληξη για τη Μόσχα.¹⁴⁶

Από τα παραπάνω, είναι εμφανής μια παράξενης μορφής αλληλόδραση μεταξύ της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής και της ενεργειακής πολιτικής. Ο Legvold πηγαίνει ένα βήμα παραπέρα, ισχυριζόμενος ότι η ρωσική εξωτερική πολιτική δεν καθοδηγεί την ενεργειακή πολιτική της Ρωσίας, αλλά αντιθέτως, η εξωτερική πολιτική υπόκειται στα

---

¹⁴⁵ Robert Legvold, *ό.π.*, σελ.18.

¹⁴⁶ Robert Legvold, *ό.π.*, σελ.18-19.

συμφέροντα του πετρελαίου και φυσικού αερίου της Ρωσίας, με τα οποία κατά περίπτωση ισοδυνάμως αλληλοεμπλέκεται.¹⁴⁷

4.8. ΚΙΝΑ

Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η Ρωσία και η Κίνα άρχισαν να αναπτύσσουν έναν νέο τύπο σχέσης. Από την εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων, όπως σημειώνει ο Xia Yishan¹⁴⁸ μεταξύ της Κίνας και της νέας Ρωσίας το Δεκέμβριο του 1991, η μεταξύ τους σχέση αναβαθμίστηκε τρεις φορές. Έτσι, το Δεκέμβριο του 1992 χαρακτηρίστηκε ως σχέση: «καλής γειτονίας και αμοιβαία επωφελής», το Σεπτέμβριο του 1994 ως «εποικοδομητικής συνεργασίας» και τον Απρίλιο του 1996 ως «συντονισμού στρατηγικής συνεργασίας». Αυτή η τρίτη μορφή διακρατικής σχέσης είχε δύο χαρακτηριστικά: α) Δεν βασίστηκε σε κοινοτοπίες ιδεολογίας αλλά ήταν απαλλαγμένη ιδεολογιών. Βασιζόμενη ολοκληρωτικά σε εθνικά συμφέροντα, η σχέση αυτή είναι συμπαγής και μακρόβια. β) Δεν έχει συμμαχικό ή επιθετικό χαρακτήρα, και δεν στρέφεται εναντίον κανενός τρίτου κράτους. Δηλαδή, δεν έχει την έννοια σχηματισμού συμμαχίας και επιπλέον σημαίνει ότι οι δύο χώρες διατηρούν φιλικούς δεσμούς αντί να συγκρούονται μεταξύ τους. Επίσης, ότι εξασφαλίζει αποκλειστικά τα συμφέροντα των δύο κρατών και με κανένα τρόπο δεν αντιτίθεται σε τρίτο κράτος, αντίθετα μια τέτοια σχέση βοηθά τις δύο χώρες να βελτιώσουν και να αναπτύξουν σχέσεις με τρίτες χώρες, προωθώντας την ειρήνη και τη σταθερότητα στην Ασία και στον κόσμο. Η σχέση αυτή τα επόμενα χρόνια προχώρησε σε βάθος, συμπεριλαμβάνοντας όλα τα πεδία: πολιτικό, οικονομικό, πολιτιστικό, επιστημονικό, τεχνολογικό, διπλωματικό κλπ. Οι σχέσεις Ρωσίας-Κίνας έγιναν καλύτερες από ποτέ. Είναι χαρακτηριστική η θέση του ρώσου προέδρου Πούτιν, ως προς τη λήψη μέτρων ενδυνάμωσης της ρωσοκινεζικής στρατηγικής συνεργασίας και συντονισμού. Η ομαλή ανάπτυξη και οι καλές προοπτικές των σινορωσικών σχέσεων, θα προσφέρουν την πολιτική εγγύηση για διμερή συνεργασία στους τομείς του πετρελαίου και φυσικού αερίου μεταξύ των δύο χωρών.

Το γεγονός ότι η Ρωσία διαθέτει πλούσια κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου στη Σιβηρία και στην περιοχή της στην Άπω Ανατολή, σε συνδυασμό με την

---

¹⁴⁷ Paul J. Saunders: Introduction: "Eastern Promises – Russian Energy for Asia". Russian Energy Policy and Strategy. The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis, Vol. 19, N°2, July 2008. Σελ.5. <http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

¹⁴⁸ Xia Yishan: "China – Russia Energy Cooperation: Impetuses, Prospects and Impacts". The James A. Baker III Institute for Public Policy of Rice University, May 2000. Σελ.5-6. http://www.rice.edu/energy/publications/docs/AsianEnergySecurity_ChinaRussiaEnergyCooperation.pdf

διαρκώς αυξανόμενη κινεζική ζήτηση για πετρέλαιο και φυσικό αέριο, διαμορφώνουν¹⁴⁹ μια ρεαλιστική βάση για σινορωσική συνεργασία στον ενεργειακό τομέα. Η Ρωσία, είναι η δεύτερη παγκοσμίως μετά τον OPEC σε εξαγωγή πετρελαίου, και διαθέτει το 45% επί των συνολικών παγκόσμιων κοιτασμάτων φυσικού αερίου. Η συνδυασμένη παροχή φυσικού αερίου από τις περιοχές της Δυτικής και Ανατολικής Σιβηρίας, υπολογίζεται ότι αντιστοιχεί στο 92% της συνολικής ρωσικής παροχής φυσικού αερίου. Όμοια, για το πετρέλαιο, το ποσοστό συνεισφοράς των δύο αυτών περιοχών ως προς το σύνολο των πετρελαϊκών διαθέσιμων της Ρωσίας ανέρχεται στο 67%. Αυτό, καταδεικνύει ότι η Σιβηρία έχει επάρκεια σε επιπλέον φυσικό αέριο και πετρέλαιο για εξαγωγή στην Κίνα. Άλλωστε, η Ρωσία είναι πρόθυμη για στενότερη συνεργασία με την Κίνα στον ενεργειακό τομέα στην κατεύθυνση υπερπήδησης οικονομικών και κοινωνικών κρίσεων από την εποχή της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ.

Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται¹⁵⁰ ότι ο ενεργειακός τομέας της Ρωσίας υποφέρει από: α) σοβαρές ελλείψεις κονδυλίων, β) εξακολούθηση εφαρμογής παρωχημένων τεχνολογιών της Σοβιετικής Εποχής, γ) χαμηλή παραγωγικότητα. Προκειμένου να καταπραΰνει τις οικονομικές δυσκολίες και τις κοινωνικές συγκρούσεις, είναι αναγκαίο για τη Ρωσία να αυξήσει τις επενδύσεις στη βιομηχανία πετρελαίου και φυσικού αερίου, να προχωρήσει σε αύξηση της παραγωγής και των πωλήσεων. Ο Xia Yishan¹⁵¹ εκτιμά ότι η ενεργειακή συνεργασία με την Κίνα, θα βοηθήσει τη Ρωσία να αναζωογονήσει και να αναπτύξει την ενεργειακή βιομηχανία της, καθώς και να εξυγιάνει την οικονομία της. Η Σιβηρία και η ρωσική Άπω Ανατολή, θα ωφεληθούν άμεσα από την σινορωσική ενεργειακή συνεργασία, με επακόλουθο τη βελτίωση της τοπικής οικονομίας.

Η σινορωσική σχέση είναι αμφίδρομης φύσης. Αυτό εξηγείται σύμφωνα με τον Xia Yishan¹⁵² από τους παρακάτω λόγους:

1. Η Κίνα και η Ρωσία μοιράζονται κοινά σύνορα, άρα δεν παρεμβάλλεται στους αγωγούς μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου τρίτο κράτος, και έτσι η μεταφορά είναι εξυτηρητική και χαμηλού σχετικά κόστους.
2. Η κατάσταση σταθερότητας που επικρατεί στις περιοχές που περνούν οι αγωγοί φυσικού αερίου και πετρελαίου, αποτελεί επιβεβαίωση της ασφάλειας παραγωγής και μεταφοράς Ενέργειας.

---

¹⁴⁹ Xia Yishan, ό.π., σελ.6-7.

¹⁵⁰ Xia Yishan, ό.π., σελ.9.

¹⁵¹ Xia Yishan, ό.π., σελ.9.

¹⁵² Xia Yishan, ό.π., σελ.9.

3. Με την αύξουσα κατανάλωση σε φυσικό αέριο και πετρέλαιο, η Κίνα είναι μια υψηλού δυναμικού αγορά ρωσικού πετρελαίου και φυσικού αερίου.
4. Οι καλές διμερείς σχέσεις σε διακρατικό επίπεδο, είναι εγγύηση για μακροπρόθεσμη συνεργασία στον ενεργειακό τομέα μεταξύ Ρωσίας – Κίνας.

Εν ολίγοις, πρόκειται για μια σχέση που και οι δύο πλευρές κερδίζουν (win-win relationship). Τα μεγέθη και από τις δύο πλευρές είναι μεγάλα. Αδηφάγα ενεργειακώς η Κίνα, αλλά και η Ρωσία με τα πεδία φυσικού αερίου στην Ανατολική και Δυτική Σιβηρία, το κοίτασμα στη Δημοκρατία της Sakha, καθώς και τα κοιτάσματα πετρελαίου και φυσικού αερίου της νήσου Σαχαλίνης στον Ειρηνικό, δικαιολογούν το χαρακτηρισμό για τη Ρωσία, ως μεγάλου ενεργειακού παροχέα. Μια τέτοια συνεργασία, εξαπλώνεται σε μεγάλο εύρος τομέων δραστηριότητας όπως: η Έρευνα και Ανάπτυξη (Research & Development, R&D), οι Μεταφορές, η αποθήκευση, η κατασκευή των αγωγών, οι επενδύσεις, η μεταφορά Τεχνογνωσίας κλπ, σε κάθε επίπεδο βιομηχανικής κλίμακας.

Οι κύριες επιπτώσεις της σινορωσικής συνεργασίας στο πετρέλαιο και φυσικό αέριο θεωρούνται¹⁵³ ότι είναι:

1. Η αύξηση των ρωσικών εξαγωγών Ενέργειας θα αποφέρει τεράστια έσοδα που θα εξομαλύνουν οικονομικά και διαχειριστικά προβλήματα τόσο της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης, όσο και των τοπικών κυβερνήσεων συμβάλλοντας στην εξυγίανση της ρωσικής οικονομίας, και προωθώντας την κοινωνική σταθερότητα της χώρας. Η Σιβηρία και η ρωσική Άπω Ανατολή είναι οι περισσότερο ωφελημένες από αυτή τη συνεργασία. Αυτό είναι εύκολο να διαπιστωθεί, αφού οι περιοχές αυτές είναι ίσως οι πιο υποβαθμισμένες της χώρας, αναγκάζοντας μεγάλο μέρος του πληθυσμού τους να τις εγκαταλείπει. Έτσι, η σινορωσική συνεργασία στην Ενέργεια, θα δημιουργήσει χιλιάδες θέσεις εργασίας για τον τοπικό πληθυσμό, και θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και στην αναζωογόνηση τις περιοχές αυτές, ισχυροποιώντας παράλληλα το ρόλο του ρωσικού κράτους στις «απομακρυσμένες» από τη Μόσχα επαρχίες της Άπω Ανατολής. Αυτή είναι άλλωστε η υφέρπουσα σκοπιμότητα αυτών που χαράσσουν πολιτική στη Ρωσία: η ένωση της Ρωσίας του Ειρηνικού με την υπόλοιπη χώρα, ενδυναμώνοντας το ενδιαφέρον για συντήρηση και θωράκιση της εδαφικής ακεραιότητας έναντι «επικίνδυνων» γειτόνων όπως η Κίνα.
2. Θα επιτρέψει στην Κίνα από την πλευρά της, να υπολογίζει σε μια αξιόπιστη και σταθερή πηγή ενεργειακής τροφοδοσίας, ισχυροποιώντας παράλληλα και τη διαφοροποίηση των πηγών Ενέργειας, σε σχέση με αυτές της Μέσης Ανατολής,

---

¹⁵³ Xia Yishan, ό.π., σελ.14-15.

της Αφρικής και της Νότιας Αμερικής. Οι πιο πάνω τόποι εισαγωγής Ενέργειας έχουν την ιδιότητα της αποκλειστικά θαλάσσιας μεταφοράς, με ότι αυτό συνεπάγεται για την ασφάλεια μεταφοράς αλλά και το κόστος διαμετακόμισης. Έτσι, προβάλλει ελκυστικότερη η λύση της μόνιμης συνεχούς παροχής Ενέργειας μέσω αγωγών από γειτονικές χώρες χωρίς παρεμβολές τρίτων χωρών. Εκεί εδράζεται και η σκοπιμότητα της συνεργασίας της Κίνας με το Καζακστάν, πέραν αυτής με τη Ρωσία.

3. Η επιδεκτικότητα –τηρουμένων των αναλογιών πάντα– για συμμετοχή με ταυτόχρονες χρηματοδοτήσεις εταιριών από άλλα κράτη, όπως για παράδειγμα από τη Νότιο Κορέα, την Ιαπωνία που θα συνεισφέρουν σε έργα ενεργειακής υποδομής με εισαγωγή και μεταφορά Τεχνογνωσίας και Τεχνολογίας αιχμής.
4. Η σινορωσική συνεργασία στον τομέα της Ενέργειας, δεν θα έχει ως αποτέλεσμα την προώθηση της ειρήνης και της ευημερίας μόνο στη Βορειοανατολική Ασία, αλλά θα συνεισφέρει μέσω της συμμετοχής και άλλων χωρών στην παγκόσμια ειρήνη και ασφάλεια, διότι η Σιβηρία και η ρωσική Άπω Ανατολή δεν είναι αντικείμενο γεωπολιτικών συγκρούσεων και πεδίο δράσης αντίθετων συμφερόντων μεγάλων Δυνάμεων όπως άλλες περιοχές (Κασπία), και έτσι αποτελεί εστία δημιουργικού οργασμού που μόνο οφέλη θα προσδώσει στα συμμετέχοντα κράτη.

Μια εναλλακτική άποψη για τις «συνεργασίες» της Ρωσίας, διατείνεται¹⁵⁴ ότι: με τον ίδιο τρόπο που η εξάρτηση από το ρωσικό φυσικό αέριο έφερε τη Ρωσία πιο κοντά στην Ευρώπη, η αυξημένη εμπιστοσύνη της Κίνας, Ιαπωνίας και Νοτίου Κορέας στην ρωσική Ενέργεια μπορεί να λειτουργήσει όμοια και στην Ασία.

Πάνω σε αυτό το υπόστρωμα γεωπολιτικών ζυμώσεων στην περιοχή της ρωσικής Άπω Ανατολής, μείζον θέμα¹⁵⁵ αποτέλεσε και αποτελεί ο αγωγός πετρελαίου της Ανατολικής Σιβηρίας. Έτσι, τον Φεβρουάριο του 1999 ο Ρώσος πρωθυπουργός Πριμακόφ και ο Κινέζος ομόλογός του Zhu Rongji υπέγραψαν Συμφωνία διεξαγωγής προκαταρκτικής μελέτης σκοπιμότητας για έναν αγωγό πετρελαίου δυναμικότητας 20-30 εκατομμυρίων τόνων ετησίως από το Angarsk κοντά στη λίμνη Βαϊκάλη, στο Daqing, το μεγαλύτερο τερματικό σταθμό στην επαρχία Heilongjiang της Κίνας. Το Μάρτιο του 2003, η Yukos δια του Khondorkovsky, σύναψε Συμφωνία με την Εθνική

---

¹⁵⁴ Bobo Lo, Andy Rothman: “Pacific Russia and Asia”. CLSA, Asian Geopolitics, Special Report September 2005. www.clsa.com. Σελ.27.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/6609_pacificrussia.pdf

¹⁵⁵ Bobo Lo, Andy Rothman: “China and Russia: Common Interests, Contrasting Perceptions”. CLSA, Asian Geopolitics – Special Report, May 2006. www.clsa.com. Σελ.17.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/6619_russiachinamay06.pdf

Εταιρία Πετρελαίου της Κίνας (China National Petroleum Corporation, CNPC) για να αναπτύξει τον εν λόγω αγωγό. Η Yukos ανακοίνωσε ότι θα αντλήσει 700 εκατομμύρια τόνους αργού πετρελαίου στην Κίνα για τα επόμενα 25 χρόνια. Η Συμφωνία επικυρώθηκε και τυπικά τον Μάιο του 2003 από τους κ.κ. Πούτιν και Hu Jintao. Η Συμφωνία Yukos – CNPC λύθηκε το καλοκαίρι του 2003, ύστερα από τη σύλληψη, με εντολή της ρωσικής κυβέρνησης, των ιθυνόντων στη Yukos συμπεριλαμβανομένου και του Khondorkovsky. Τον Ιούλιο του 2003, η Ιαπωνική Κυβέρνηση ανακοίνωσε στη Μόσχα την προσφορά οικονομικού πακέτου για την κατασκευή αγωγού από το Angarsk στο ρωσικό λιμάνι του Ειρηνικού Nakhodka. Το πακέτο της προσφοράς περιλάμβανε επένδυση ύψους 7 δισεκατομμυρίων δολαρίων για την κατασκευή του αγωγού, και επιπλέον 5 δισεκατομμυρίων δολαρίων για εξερεύνηση νέων κοιτασμάτων στην Ανατολική Σιβηρία. Το Σεπτέμβριο του 2003, ο Ρώσος υπουργός Φυσικών Πόρων απέρριψε την υποστηριζόμενη από τη Yukos οδό, με το πρόσχημα περιβαλλοντικών λόγων. Αποφάσισε να μετατοπίσει το σημείο εκκίνησης του αγωγού στο Taishet 250 χλμ. βορειοδυτικά του Angarsk. Στις 31 Οκτωβρίου 2004 ο Ρώσος πρωθυπουργός Μιχαήλ Φράνκοφ ανακοίνωσε ότι ο αγωγός πετρελαίου θα κατασκευαζόταν από το Taishet ως τον Κόλπο Perevoznaia κοντά στο λιμάνι Nakhodka. Κατά το 2005 παρατηρήθηκαν αυξημένες διαφωνίες μεταξύ Μόσχας και Τόκιο εξαιτίας του εδαφικού ζητήματος (Κουρίλες Νήσοι), οι οποίες επέφεραν νέες αμφιβολίες σχετικά με την όδευση του αγωγού. Τον Σεπτέμβριο του 2005 ο Ρώσος πρόεδρος Πούτιν υπέδειξε ότι πρέπει να δοθεί προτεραιότητα στη διακλάδωση του Taishet-Daqing και απαίτησε την κατασκευή και των δύο αγωγών.

Συνεπώς υπήρχαν δύο ανταγωνιστικές οδεύσεις για τον αγωγό πετρελαίου της Ανατολικής Σιβηρίας. Η πρώτη όδευση μήκους 4.188 χλμ. είναι ο αγωγός από Taishet στον Κόλπο Perevoznaia, που υποστηρίζεται ισχυρά από την ιαπωνική κυβέρνηση και η δυναμικότητά του εκτιμάται σε 50-80 εκατομμύρια τόνους ετησίως. Πρόκειται για τον μακρύτερο και ακριβότερο αγωγό στον κόσμο κατά τους Goldstein και Kozyrev.¹⁵⁶ Η δεύτερη όδευση, είναι ο αγωγός μήκους 2.500 χλμ. από το Taishet στο Daqing που επίμονα προωθείται από το Πεκίνο, με δυναμικότητα 25-30 εκατομμύρια τόνους ετησίως. Η επίσημη ρωσική θέση, είναι ότι προτίθεται να κατασκευάσει και τους δύο αγωγούς, στην γενικότερη πρόθεσή της να ικανοποιήσει τις ενεργειακές απαιτήσεις όλων των ασιατών πελατών της όπως η Κίνα, η Ιαπωνία, η Νότιος Κορέα και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη.

---

¹⁵⁶ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev: “China, Japan and the Scramble for Siberia”, σελ.170. Survival: Global Politics and Strategy. Vol. 48, No 1, Spring 2006, p.163-178.

Εικόνα 10: Οι προτεινόμενοι από τη ρωσική κυβέρνηση αγωγοί πετρελαίου και φυσικού αερίου στην Άπω Ανατολή.

Πηγή: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/Maps.html> Σελ.17.

Οι Bobo Lo και Andy Rothman αναφέρουν¹⁵⁷ ότι τόσο το Τόκιο όσο και το Πεκίνο, έχουν προσφέρει σημαντικά οικονομικά πακέτα προσφοράς του ύψους των 14 δισεκατομμυρίων δολαρίων για να έλξουν την απόφαση του Κρεμλίνου υπέρ τους. Κανένας όμως από τους δύο ενεργειακούς πελάτες της Ρωσίας δεν επιθυμεί την κατασκευή και των δύο αγωγών, παρά μόνο εκείνου που εξυπηρετεί τα στενά εθνικά ενεργειακά του συμφέροντα. Έτσι, οι Ιάπωνες έδειξαν απροθυμία να επενδύσουν στον αγωγό του Ειρηνικού, αν η Μόσχα δώσει προτεραιότητα στην κατασκευή του αγωγού προς το Daqing. Κατά τη διάρκεια επισκέψεών του, ο Ρώσος πρόεδρος Πούτιν στην Ιαπωνία τον Νοέμβριο του 2005, και στην Κίνα τον Μάρτιο του 2006 υπέγραψε ποικίλες Συμφωνίες μακροπρόθεσμης ενεργειακής συνεργασίας. Όμως, δεν έχει ληφθεί τελική απόφαση ως προς την όδευση του αγωγού της Ανατολικής Σιβηρίας. Έτσι σχεδόν όλες οι ρωσικές εξαγωγές πετρελαίου στην Ασία κατευθύνονται στην Κίνα σιδηροδρομικώς από την Ανατολική Σιβηρία στο Daqing. Το 2005 η Ρωσία εξήγαγε περίπου 8 εκατομμύρια τόνους πετρελαίου στην Κίνα.

¹⁵⁷ Bobo Lo, Andy Rothman “China and Russia: Common Interests, Contrasting Perceptions”, ό.π., σελ.17.

Στην Ιαπωνία, ο πρόεδρος Πούτιν δήλωσε¹⁵⁸: «Επιλέξαμε την βόρεια όδευση από τη λίμνη Βαϊκάλη, η οποία είναι δαπανηρή διότι θα είμαστε ικανοί να τη συνδέσουμε με την όδευση του Ειρηνικού. Θέλουμε να συνεργαστούμε με την Ιαπωνία». Ο Engdahl αναφέρει¹⁵⁹ ότι τον Απρίλιο του 2006, η ρωσική κυβέρνηση υπό τον πρόεδρο Πούτιν, ανακοίνωσε το πρώτο στάδιο κατασκευής του αγωγού της Ανατολικής Σιβηρίας – Ειρηνικού Ωκεανού (East Siberia – Pacific Ocean Pipeline, ESPO), από την Taishet στην περιοχή του Ιρκούτσκ κοντά στη λίμνη Βαϊκάλη στον Κόλπο Perevoznaya, κόστους πάνω από 11,5 δισεκατομμύρια δολάρια από την Transneft. Όταν θα ολοκληρωθεί, θα αντλεί πάνω από 1,6 εκατομμύρια βαρέλια ημερησίως και θα τα μεταφέρει μέσω της ρωσικής Άπω Ανατολής στην ακόρεστης ενεργειακής ζήτησης περιοχή της Ασίας–Ειρηνικού, και κυρίως στην Κίνα. Επιπροσθέτως, ο πρόεδρος Πούτιν ανακοίνωσε σχέδια κατασκευής διυλιστηρίου στον ποταμό Amur στη ρωσική Άπω Ανατολή κοντά στα κινεζικά σύνορα, επιτρέποντας έτσι την πώληση διυλισμένων προϊόντων στην Κίνα και τις Ασιατικές αγορές. Για τη Ρωσία, όπως σημειώνει ο Engdahl¹⁶⁰ η όδευση Taishet-Perevoznaya μεγιστοποιεί τα εθνικά στρατηγικά οφέλη, αφού επιτρέπει ταυτόχρονη εξαγωγή πετρελαίου στην Κίνα και την Ιαπωνία. Στο μέλλον η χώρα θα μπορεί να εξάγει πετρέλαιο απευθείας στην Ιαπωνία από το λιμάνι Nakhodka. Η εξαρτημένη από το πετρέλαιο Ιαπωνία, αναζητά μανιωδώς νέες ασφαλείς πηγές πετρελαίου μακριά από την ασταθή Μέση Ανατολή. Ο αγωγός ESPO μπορεί να εφοδιάσει πετρέλαιο την Νότιο και Βόρειο Κορέα μέσω κατασκευής γραμμών διακλαδώσεως από το Βλαδιβοστόκ, αλλά και την Κίνα μέσω γραμμής διακλάδωσης μεταξύ Blagoveshchensk και Daqing. Συνεπώς, η όδευση από την Taishet, παρέχει έναν σαφή οδικό χάρτη ενεργειακής συνεργασίας μεταξύ της Ρωσίας, της Κίνας, της Ιαπωνίας και των άλλων ασιατικών κρατών της Ασίας – Ειρηνικού.

Βέβαια η Κίνα αποτελεί πελάτη υψηλών απαιτήσεων σε Ενέργεια, αφού με εξαίρεση τα σημαντικά αποθέματα άνθρακα που διαθέτει (33% επί των παγκοσμίων αποθεμάτων) τα αντίστοιχα ποσοστά σε πετρέλαιο και φυσικό αέριο περιορίζονται σε 2-3% και 1% αντίστοιχα.¹⁶¹

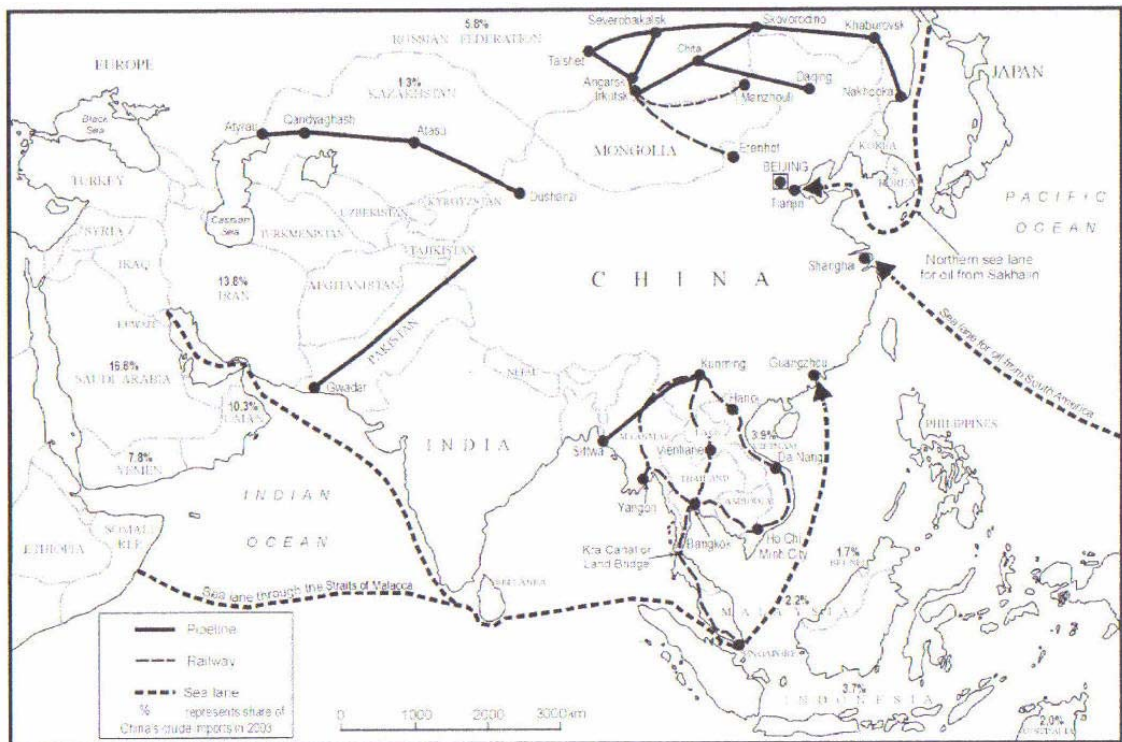
---

¹⁵⁸ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev: “China, Japan and the Scramble for Siberia”, σελ.164. Survival: Global Politics and Strategy. Vol. 48, No 1, Spring 2006, p.163-178.

¹⁵⁹ William F. Engdahl: “The Emerging Russian Giant Plays its Cards Strategically”. October 7, 2006. Σελ.10. <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=3408>

¹⁶⁰ William F. Engdahl, ό.π., σελ.10.

¹⁶¹ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev: “China, Japan and the Scramble for Siberia”, σελ.165. Survival: Global Politics and Strategy. Vol. 48, No 1, Spring 2006, p.163-178.

Εικόνα 11: Οδεύσεις εισαγωγών πετρελαίου στην Κίνα.

Πηγή: "China's Oil Diplomacy: is it a global security threat?", Hongyi Harry Lai. Third World Quarterly Vol. 28, No 3, 2007, pp519-537. Σελ.524.

Από την άλλη πλευρά, όπως παραθέτουν οι Goldstein και Kozyrev,¹⁶² ως το 2020 η κατανάλωση φυσικού αερίου αναμένεται να αυξηθεί από 30 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα περίπου το 2005, σε 200 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα το 2020 εκ των οποίων τα 120 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα θα πρέπει να εισαχθούν στη χώρα. Συνεπώς από τα παραπάνω, γίνεται αντιληπτό το έντονο ενδιαφέρον του Πεκίνου για το είδος και το εύρος της συνεργασίας του με τη Μόσχα (και την Κεντρική Ασία). Χαρακτηριστικά, όπως αναφέρουν οι Goldstein και Kozyrev, δημοσιεύθηκε σε ένα δημοφιλές κινέζικο βιβλίο¹⁶³ το 2004, η πρόβλεψη ότι η Ρωσία θα εξελιχθεί σε μια «ενεργειακή υπερδύναμη» τα επόμενα 20 χρόνια.

Η εδαφικά αχανής Ρωσία, διαθέτει το 10% των διαπιστωμένων κοιτασμάτων, και το 13% των πιθανών πόρων σε αργό πετρέλαιο, αλλά μόλις το 3% του παγκόσμιου πληθυσμού. Πάνω από το ένα τρίτο των παγκόσμιων κοιτασμάτων φυσικού αερίου βρίσκονται στις περιοχές της Ρωσίας και της Κεντρικής Ασίας. Τέλος σύμφωνα με εκτιμήσεις των Ρώσων, τα πιθανά πετρελαϊκά κοιτάσματα της Ρωσίας, προσεγγίζουν

¹⁶² Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, ό.π., σελ.165.

¹⁶³ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, ό.π., σελ.167, [αναφέρονται στο βιβλίο των Feng Shaolei and Xiang Lanxin, *Pyjing waijiao [Putin's Foreign Policy]* Shanghai Peoples Press, 2004, p.173].

τα 44 δισεκατομμύρια τόνους και τα αντίστοιχα του φυσικού αερίου τα 127 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα.¹⁶⁴

Όπως σημειώνεται στο άρθρο¹⁶⁵ των Goldstein και Kozyrev, εξαιτίας της επερχόμενης εξάντλησης των κύριων κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου στα Ουράλια και στη Δυτική Σιβηρία, η Ρωσία δεν μπορεί να διασφαλίσει την ικανοποίηση του δεδηλωμένου της στόχου για παραγωγή πετρελαίου 490 εκατομμυρίων τόνων το 2010, και 520 εκατομμυρίων τόνων το 2020, χωρίς την εντατική ανάπτυξη της Ανατολικής Σιβηρίας. Έτσι, η Μόσχα ελπίζει να «απογειώσει» το ποσοστό των εξαγωγών πετρελαίου στην Ασία γύρω στο 10% επί του συνόλου ως το 2010, σκοπεύοντας να πετύχει αντίστοιχα αύξηση της τάξης του 30% για το 2020. Όσον αφορά το φυσικό αέριο, ως το 2020 η Ρωσία προτίθεται να αυξήσει τη συνολική ετήσια παραγωγή της στο επίπεδο των 710-730 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων, εκ του οποίου κατά προσέγγιση το 15% θα έχει προέλευση τα κοιτάσματα φυσικού αερίου της Ανατολικής Σιβηρίας και της ρωσικής Άπω Ανατολής.

Η υλοποίηση ενός τέτοιου φιλόδοξου προγράμματος προϋποθέτει μεγάλης κλίμακας έργα όπως η εκμετάλλευση των ενεργειακών κοιτασμάτων, η ανάπτυξη σιδηροδρομικής και λιμενικής υποδομής, καθώς και η κατασκευή δικτύων αγωγών. Πάντως, η πολιτική βούληση για δυναμική διεξόδυση της Ρωσίας στην ασιατική ενεργειακή αγορά υπάρχει. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση¹⁶⁶ του Victor Khristenko, υπουργού Βιομηχανίας και Ενέργειας της Ρωσίας το 2006 στη διάρκεια των εργασιών του Συνεδρίου του G-8 στην Αγία Πετρούπολη όπου η Ενεργειακή Ασφάλεια ήταν κεντρικό θέμα, ότι η Ρωσία προτίθεται ως το 2020 να αυξήσει τις εξαγωγές πετρελαίου στις ασιατικές χώρες από 3% σε 30%, και αυτές του φυσικού αερίου από 5% σε 25%.

Φυσικά, οι λόγοι που υπαγορεύουν τον ασφυκτικό έλεγχο των διεργασιών, εντοπίζονται σε θέματα Γεωστρατηγικής, η οποία απαιτεί τη διαχείριση των ενεργειακών πόρων και γενικότερα της Ενέργειας με έναν απόλυτα ελεγχόμενο από το ρωσικό κράτος τρόπο. Αν ο έλεγχος της διακίνησης και της τροφοδοσίας είναι προϋπόθεση άσκησης Ενεργειακής Στρατηγικής, η προσπάθεια διασποράς και πλουραλισμού των χωρών-καταναλωτών, είναι προϋπόθεση για τη διατήρηση του

---

¹⁶⁴ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, *ό.π.*, σελ.167.

¹⁶⁵ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, *ό.π.*, σελ.168.

¹⁶⁶ Robert Legvold: "Russia's Strategic Vision and the Role of Energy". The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis: Russian Energy Policy and Strategy. Vol. 19, N°2, July 2008. Σελ.17.

<http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

πλεονεκτήματος εκ μέρους της Ρωσίας ως προς τον καθορισμό της τιμολογιακής πολιτικής της Ενέργειας προς τις χώρες εισαγωγής. Έτσι, η προσπάθεια αναζήτησης επιπλέον ενεργειακών συνεργατών πέραν της Κίνας, ερμηνεύεται ως τρόπος αποφυγής χορήγησης υπερβολικής δύναμης στο κράτος-καταναλωτή, ή στο κράτος-διαμετακομιστή εκ μέρους της Ρωσίας. Σε αντίθετη περίπτωση, θα παρουσιάζονταν φαινόμενα εμπορικού εκβιασμού που θα αλλοίωναν κάποιες από τις παραμέτρους της ρωσικής Ενεργειακής Στρατηγικής, θέτοντας τη Ρωσία προ δυσάρεστων εκπλήξεων (π.χ. είναι νωπή η περίπτωση της Τουρκίας με τον αγωγό Blue Stream).

Ένας αγωγός που θα υποχρεώσει τη Μόσχα σε έμμεσους υπολογισμούς με στρατηγικές προεκτάσεις, είναι αυτός από το Καζακστάν στην Κίνα. Παρόλο ότι ρωσικές εταιρίες μπορούν να παίξουν ένα ρόλο στο έργο, και ένα μέρος του ρωσικού πετρελαίου μπορεί να ρέει μέσω αυτού του αγωγού προς την Κίνα, οι ρώσοι ηγέτες εξετάζουν την πιθανότητα δημιουργίας μονοπωλίου (όταν δηλαδή ένας μόνο καταναλωτής έχει πρόσβαση σε πολλαπλούς παραγωγούς και άρα θα έχει τη δυνατότητα να θέτει τους όρους του στην εμπορική συναλλαγή). Λίγοι εξεπλάγησαν όταν η κινεζική υποστήριξη στην ανάπτυξη του καζακικού αγωγού εντάθηκε το 2004, η Ρωσία κινήθηκε ενεργειακά προς την Ιαπωνία. Το φαινόμενο αυτό, τόνισε την οιοει- ανταγωνιστική σχέση μεταξύ των δύο ενεργειακών έργων. Το πράγμα παίρνει άλλες διαστάσεις, αν συνυπολογιστούν οι φοβίες¹⁶⁷ της Ρωσίας που σχετίζονται με το ενδεχόμενο οι περιοχές της Σιβηρίας και της ρωσικής Άπω Ανατολής να εξελιχθούν σε δορυφόρους της Κίνας, αν όχι σε θύματα μιας εδαφικής σύγκρουσης. Η συμπεριφορά του Πεκίνου, υποβάλλεται από την πίεση που του ασκεί η ενεργοβόρα ανάπτυξη της χώρας, που το ωθεί σε εξαπόλυση αναζήτησης ενέργειας σε παγκόσμιο επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, η Ρωσία ως ενεργειακός προμηθευτής της Κίνας, είναι μια εντελώς διαφορετική περίπτωση από όλες τις άλλες περιοχές που η Κίνα εισάγει Ενέργεια (Αφρική, Μέση Ανατολή, με τα θέματα ασφάλειας της Μεταφοράς που έχουν αναφερθεί), αφού το Πεκίνο θα γίνει πολύ επιφυλακτικό¹⁶⁸ αν δεν υπολογίζει στη ρωσική παροχή ενεργειακών πόρων (πετρελαίου και φυσικού αερίου) διότι τότε, η Κίνα θα είναι ευάλωτη σε διακοπές ενεργειακής τροφοδοσίας και αποκλεισμό από την Αφρική και Μέση Ανατολή, ως αποτέλεσμα άσκησης επιρροής στις χώρες αυτές, από Δυνάμεις που αντιτίθενται, ή εκφράζουν την παγκόσμια αντίδραση σε επιθετικές κινεζικές πολιτικές εναντίον της Ταϊβάν, ή ως προς τις κινεζικές διεκδικήσεις στη Θάλασσα της Νότιας Κίνας.

¹⁶⁷ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev: “China, Japan and the Scramble for Siberia”, σελ.172. Survival: Global Politics and Strategy. Vol. 48, No 1, Spring 2006, p.163-178.

¹⁶⁸ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, ό.π., σελ.172.

Βασικά σημεία της σινορωσικής ενεργειακής συνεργασίας αποτελούν¹⁶⁹:

1. Η Εθνική Εταιρία Πετρελαίου της Κίνας (China National Petroleum Corporation, CNPC) είχε την ευκαιρία αγοράς του 20% της Yuganskneftgaz της πιο σημαντικής μονάδας παραγωγής που αναδύθηκε από τη διάλυση της Yukos.
2. Εντατικοποίηση των ρωσικών εξαγωγών Ενέργειας στην Κίνα μέσω σιδηροδρόμου.
3. Συνεργασία στον τομέα της Πυρηνικής Ενέργειας και του φυσικού αερίου, από το μεγάλο κοιτάσμα της Κογκκτα, αλλά και από αυτό της Σαχαλίνης, που συσφίγγουν περαιτέρω τις διμερείς τους σχέσεις.
4. Έναρξη συνεργασίας στον τομέα του Ηλεκτρισμού, με την εισαγωγή μεγάλων ποσοτήτων Ηλεκτρικής Ενέργειας για πρώτη φορά το 2004 στην κινεζική επαρχία Heilongjiang από δύο ρωσικά υδροηλεκτρικά εργοστάσια που βρίσκονται κοντά στα κινεζικά σύνορα.

Όλα τα ως άνω περιγραφόμενα, υπακούουν σε έναν αυξανόμενο ρεαλισμό της ρωσικής Ενεργειακής Πολιτικής, που συνίσταται στην άποψη¹⁷⁰ ότι η Ρωσία δεν έχει άλλη επιλογή από το να «ταΐζει το Δράκο». Με άλλα λόγια, η δύναμη της Κίνας αυξάνεται σε κάθε διάσταση εθνικής ισχύος, σε βαθμό, που να διαμορφώνει συνθήκες τέτοιες ώστε η αποστασιοποίηση από το Πεκίνο να μην αποτελεί ούτε καν ενδεχόμενο για τη Μόσχα. Πρέπει εδώ να σημειωθεί¹⁷¹ και ο βασικός παράγοντας ανακοπής της γεωπολιτικής τάσης του Κρεμλίνου για ροπή προς το Τόκιο, που συνίσταται στην εδαφική διαφορά μεταξύ Ρωσίας και Ιαπωνίας (σχετικά με το θέμα της κυριαρχίας επί των Κουρίλων Νήσων).

Παρόλο που η Κίνα είναι από τους μεγαλύτερους εισαγωγείς Ενέργειας παγκοσμίως, ώστε ο ρόλος της Ρωσίας ως προμηθευτή Ενέργειας προς αυτήν, να αποκτά στρατηγική σημασία, η ρωσική ηγεσία αναγνωρίζει την σπουδαιότητα σε παγκόσμια βάση της πολυδιάστατης διαχείρισης των ενεργειακών εξαγωγών προάγοντας τη χώρα σε οικουμενικό παίκτη. Ευθυγραμμισμένη με αυτή την αντίληψη, ήταν και η δήλωση¹⁷² του Ρώσου προέδρου Πούτιν πριν από στο Εθνικό Συμβούλιο της Ρωσίας το Δεκέμβριο του 2005, ο οποίος τόνισε ότι: «Η Ενέργεια είναι σήμερα τουλάχιστον, η πιο σημαντική κινητήρια δύναμη της παγκόσμιας οικονομικής

¹⁶⁹ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, *ό.π.*, σελ.173.

¹⁷⁰ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, *ό.π.*, σελ.175.

¹⁷¹ Lyle Goldstein, Vitaly Kozyrev, *ό.π.*, σελ.175.

¹⁷² Robert Legvold: "Russia's Strategic Vision and the Role of Energy". The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis: Russian Energy Policy and Strategy. Vol. 19, N°2, July 2008. Σελ.14.
<http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

ανάπτυξης. Η παρούσα και μελλοντική ευημερία της Ρωσίας, εξαρτάται ευθέως από τη θέση που θα καταλάβουμε στο παγκόσμιο ενεργειακό στερέωμα». Συμπλέοντας με την άποψη αυτή, και συμπληρώνοντας¹⁷³, ο Vladislav Surkov (εκπρόσωπος της Προεδρίας της Ρωσίας), προχώρησε παραπέρα: «Χρειαζόμαστε να επιλέξουμε αυτό το οποίο θα δουλέψει για μας, και που απλά θα το κάνει με τον βέλτιστο τρόπο. Το ζητούμενο για τη Ρωσία ως ενεργειακή υπερδύναμη, μου φαίνεται πως αντιστοιχεί πλήρως σε αυτή την προσέγγιση. Αν έχεις δυνατά πόδια, πρέπει να ανταγωνιστείς στο άλμα εις μήκος, όχι να παίζεις σκάκι».

Η περίπτωση της Σαχαλίνης, έθεσε τη Ρωσία ενώπιον δύο προκλήσεων. Η πρώτη πρόκληση ήταν και είναι, η εξαγωγή υγροποιημένου φυσικού αερίου (Liquefied Natural Gas, LNG). Στον τομέα αυτό, σύμφωνα με τους Amy Myers Jaffe και Wallace Wilson¹⁷⁴, η Ρωσία παρουσιάζει υστέρηση, και για αυτό έχει μικρή ευελιξία σε απότομες αλλαγές της ροής των εξαγωγών του φυσικού αερίου, οι οποίες είναι προσδεμένες στις ευρωπαϊκές αγορές μέσω αγωγών. Οι αγωγοί προς την Κίνα, χρειάζονται χρόνια, απαιτούν κεφάλαια και δεν επιδρούν στις ευρωπαϊκές παροχές αφού, τα συγκεκριμένα πεδία της Ανατολικής Σιβηρίας και Άπω Ανατολής, είναι απομακρυσμένα τόσο, έτσι ώστε να μην προγραμματίζεται κάποια σύνδεση που να διασχίζει προς δυσμάς τη Ρωσία. Έτσι, η πραγματικότητα δείχνει ότι μια υποτιθέμενη απόφαση της Ρωσίας για διακοπή εξαγωγών προς την Ευρώπη, θα απαιτούσε επενδύσεις δισεκατομμυρίων δολαρίων για κατασκευή νέας υποδομής. Η μεταφορά φυσικού αερίου σε μορφή LNG θα διέυρνε τόσο τους δρόμους εξαγωγής – ιδίως τους θαλάσσιους – όσο και τον αριθμό των πελατών ιδιαίτερα στην περιοχή της Ασίας-Ειρηνικού. Σημειώνεται¹⁷⁵ ότι η Ιαπωνία είναι μακράν ο μεγαλύτερος εισαγωγέας LNG στον κόσμο, καταναλώνοντας περίπου τα δύο τρίτα του διακινούμενου LNG παγκοσμίως. Η Νότιος Κορέα είναι η δεύτερη εισαγωγέας χώρα του κόσμου σε LNG.

Η δεύτερη μεγάλη πρόκληση, είναι η επιτυχής συνδιαχείριση των ενεργειακών πόρων της Σαχαλίνης σε επίπεδο διεθνών εταιρικών σχημάτων με τα μεγάλα ρωσικά ενεργειακά μονοπώλια, σε συνδυασμό με τη δυνατότητα διείσδυσης των ενεργειακών προϊόντων στις χώρες της Ανατολικής Ασίας – Ειρηνικού. Έτσι, ένας δυναμισμός είναι

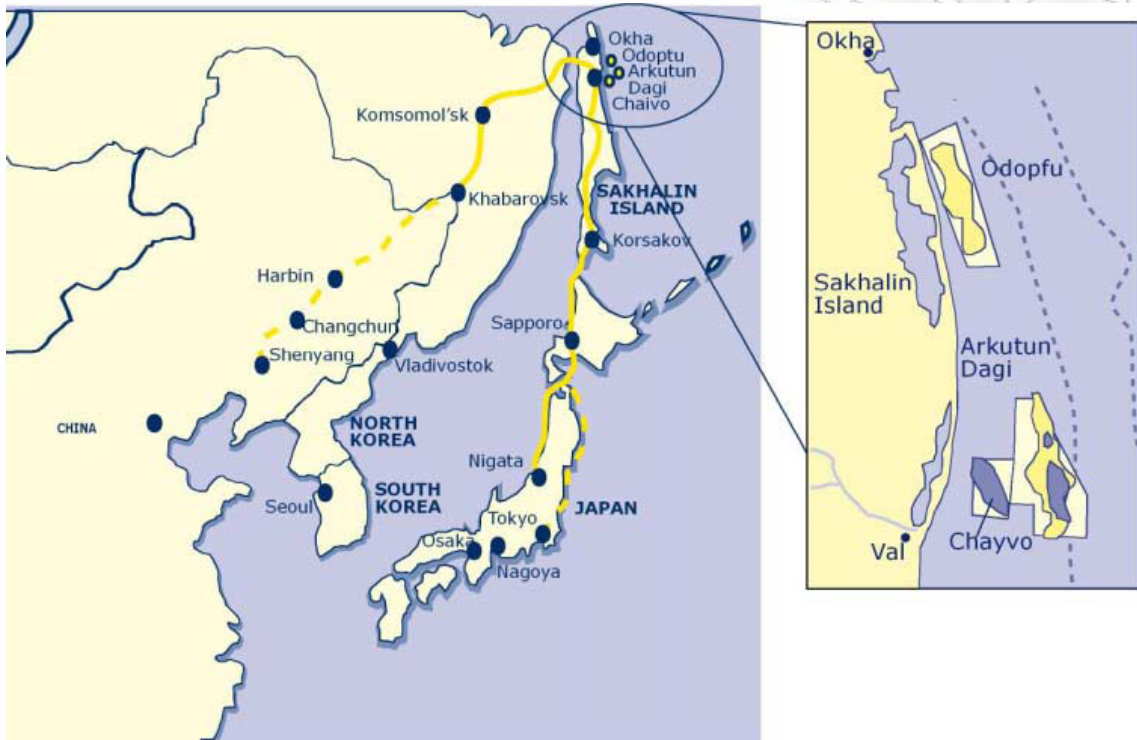
¹⁷³ Robert Legvold, *ό.π.*, σελ.14.

¹⁷⁴ Amy Myers Jaffe, Wallace S. Wilson “Russia: Back to the Future?” Testimony before the United States Senate Committee on Foreign Relations. June 29, 2006. Σελ.6.
<http://www.bakerinstitute.org/publications/russia-back-to-the-future-testimony-before-the-united-states-senate-committee-on-foreign-relations>

¹⁷⁵ Baker Institute Study: “The Geopolitics of Natural Gas”. N°29, March 2005. Σελ.1.
http://www.rice.edu/energy/publications/PolicyReports/study_29.pdf

προφανής ως προς την επιτάχυνση της εκμετάλλευσης κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου της Σαχαλίνης. Ύστερα από περισσότερα από 30 χρόνια καθυστερήσεων, υπάρχουν σημάδια ότι η επί μακρόν ανακοινωθείσα ενεργειακή έκρηξη της Σαχαλίνης συγκεντρώνει πολλές πιθανότητες υλοποίησης.

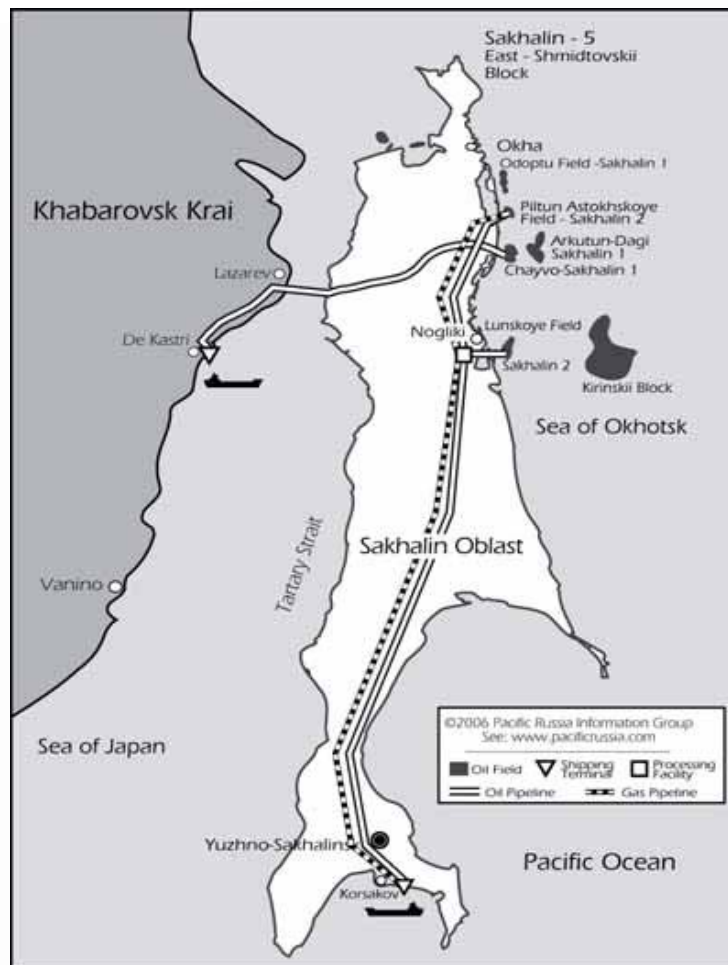

Εικόνα 12: Έργα στην υφαλοκρηπίδα της Σαχαλίνης.

Πηγή: Lo Bobo, Rothman Andy: "Pacific Russia and Asia". CLSA, Asian Geopolitics, Special Report. September 2005. http://www.chathamhouse.org.uk/files/6609_pacificrussia.pdf Σελ.29.

Όπως αναφέρουν οι Bobo Lo και Andy Rothman¹⁷⁶, υπάρχουν ήδη τρία μεγάλα έργα και άλλα τρία βρίσκονται στο στάδιο του σχεδιασμού: Το έργο Σαχαλίνη-1 προσδοκά παραγωγή της τάξεως των 307 εκατομμυρίων τόνων πετρελαίου και 485 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου. Η ολική επένδυση εκτιμάται γύρω στα 12 δισεκατομμύρια δολάρια και έχουν υπογραφεί συμβόλαια με ρωσικές εταιρίες για επιπλέον 3 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο συντονιστής του έργου είναι η Exxon Neftegas η οποία έχει μερίδιο ποσοστού 30%.

¹⁷⁶ Bobo Lo, Andy Rothman: "Pacific Russia and Asia". CLSA, Asian Geopolitics, Special Report September 2005. www.clsa.com. Σελ.29. http://www.chathamhouse.org.uk/files/6609_pacificrussia.pdf

Εικόνα 13: Τα έργα στη Σαχαλίνη.

Πηγή: Russian Analytical Digest: Business-state relations role of the state in the energy sector. No 8. 17/10/2006. Σελ.7.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=25292>

Άλλες εταιρίες που συμμετέχουν είναι: η ιαπωνική SODECO με 30%, η ινδική κρατική εταιρία πετρελαίου και φυσικού αερίου (ONGC Videsh) με 20%, και δύο ρωσικές εταιρίες, η Sakhalinmorneftegaz – Shelf (θυγατρική της Rosneft) με 11,5% και η RN Astra με 8,5%. Ο Krysiak αναφέρει¹⁷⁷ ότι σύμφωνα με τους όρους, της από το 2004 Συμφωνίας του με τη Ρωσική Κυβέρνηση, η κοινοπραξία του Σαχαλίνη-1 κατά το 2007 υποχρεούταν να εξάγει 2-3 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως μέσω αγωγού στο Khabarovsk (ηπειρωτική Ρωσία). Η αύξηση παραγωγής φυσικού αερίου θα επιτρέψει εξαγωγές. Το 2009 η ετήσια παραγωγή από το Σαχαλίνη-1 σχεδιάζεται να αγγίξει τα 12 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, με την εσωτερική κατανάλωση να φθάνει τα 3 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου ετησίως. Τα υπόλοιπα 9 δισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου, θα οδηγηθούν

¹⁷⁷ Timothy Fenton Krysiak: “Agreements from Another Era”. Production Sharing Agreements in Putin’s Russia, 2000-2007. Oxford Institute for Energy Studies, WP34, November 2007. Σελ.13.
<http://www.oxfordenergy.org/pdfs/WPM34.pdf>

ως εξαγωγή σε διεθνείς αγορές μέσω διαθέσιμων δρόμων. Στον πετρελαϊκό τομέα, η παραγωγή φθάνει τα 250.000 βαρέλια ημερησίως, τα οποία σχεδόν καθ'ολοκληρίαν εξάγονται στην Ανατολική και Νότια Ασία.

Το έργο Σαχαλίνη-2¹⁷⁸ άρχισε το 1999 με την άντληση πετρελαίου, και η παραγωγή του το 2005 κυμαινόταν πάνω από 70.000 βαρέλια ημερησίως. Η συνολική αναμενόμενη επένδυση είναι γύρω στα 12 δισεκατομμύρια δολάρια. Ο συντονιστής του έργου είναι η Shell με ποσοστό 55%, με την Mitsui 25% και την Mitsubishi 20%, να συναπαρτίζουν την εταιρική ομάδα Sakhalin Energy Investment Company (SEIC). Ο ηγετικός ρόλος της Shell στο έργο, τέθηκε εν αμφιβόλω από την Gazprom. Κατ' εντολή του Κρεμλίνου, η Gazprom αποκτά το 25% του έργου Σαχαλίνη-2, ως αποτέλεσμα απαίτησης ανταλλαγής με τη Shell, η οποία οσονούπω θα αποκτήσει πλειοψηφικό πακέτο μετοχών στη SEIC. Άλλο ένα κρίσιμο μέρος του έργου Σαχαλίνη-2 συνίσταται στην κατασκευή αυτού που αναμένεται να είναι η μεγαλύτερη παγκοσμίως υποδομή εξυπηρέτησης φυσικού αερίου σε μορφή LNG.

Το έργο Σαχαλίνη-3¹⁷⁹, εστιάζεται στα εν δυνάμει ανακτάσιμα αποθέματα φυσικού αερίου της τάξης των 730 δισεκατομμυρίων κυβικών μέτρων φυσικού αερίου και των 70 εκατομμυρίων τόνων συμπυκνωμένου αερίου. Όμως το όλο σχέδιο βρίσκεται σε μια μορφή αποδιοργάνωσης. Η άδεια εκμετάλλευσης της Exxon Mobil που είναι συντονίστρια εταιρία έχει ανακληθεί, και η προσδοκώμενη εκκίνηση παραγωγής το 2014 φαντάζει αισιόδοξη. Από τα υπολειπόμενα τρία σχέδια έργων, το Σαχαλίνη-5 θεωρείται ότι είναι το πιο πολλά υποσχόμενο, με ένα δυναμικό πετρελαίου και συμπυκνωμένου αερίου της τάξης των 700.000 βαρελιών ημερησίως. Σύμφωνα με μια εκτίμηση, υπάρχουν υποθετικά ανακτάσιμα αποθέματα πετρελαίου της τάξης των 433 εκατομμυρίων τόνων. Η Rosneft που είναι ο κύριος συντονιστής-εταιρία του έργου, έχει δηλώσει ότι αναμένει το πρώτο πετρέλαιο το 2010.

4.9. Η ΓΕΩΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΑΧΑΛΙΝΗΣ

Κάθε έργο που απορρέει από μια Συμφωνία Μερισμάτων Παραγωγής (Production Sharing Agreement, PSA) είναι σημαντικό για τους δικούς του λόγους σκοπιμότητας,

---

¹⁷⁸ Bobo Lo, Andy Rothman: "Pacific Russia and Asia". CLSA, Asian Geopolitics, Special Report September 2005. www.clsa.com. Σελ.30.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/6609_pacificrussia.pdf

¹⁷⁹ Bobo Lo, Andy Rothman, ό.π., σελ.30.

αλλά η περίπτωση του έργου Σαχαλίνη-2 αποτελεί¹⁸⁰ σημείο αναφοράς για τη μελλοντική ανάπτυξη της Ενέργειας στο πλούσιο σε υδρογονάνθρακες νησί της Σαχαλίνης. Η γεωστρατηγική σημασία της Σαχαλίνης, είναι ένας ακόμη παράγων πίσω από την κυβερνητική επέμβαση του Ρώσου προέδρου Πούτιν εναντίον του έργου-ναυαρχίδας του νησιού.

Ο Krysiek διατείνεται¹⁸¹ ότι στις δεκαετίες που έρχονται, το νησί της Σαχαλίνης θα προβάλλει ως κύρια πηγή Ενέργειας για την Ασία για λόγους οικονομικούς, περιβαλλοντικούς και ασφάλειας. Επίσης σημειώνει ότι τα ηπειρωτικά και υπεράκτια πεδία υδρογονανθράκων της Σαχαλίνης έχουν κατά προσέγγιση 12 δισεκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου και 2,5 τρισεκατομμύρια κυβικά μέτρα φυσικού αερίου. Το έργο Σαχαλίνη-2 μόνο, διαθέτει περίπου το 10% των συνολικών ενεργειακών πόρων του νησιού. Η Νότιος Κορέα, η Ιαπωνία και η Ταϊβάν, δεν διαθέτουν πεδία πετρελαίου, φυσικού αερίου ή και πεδία συνεκμετάλλευσης μεταξύ τους. Οι ενεργειακές πηγές της Κίνας επί το πλείστον, βρίσκονται στις βόρειες και δυτικές επαρχίες, μακριά από τις ταχέως αναπτυσσόμενες πόλεις στα ανατολικά και νότια. Το μεγαλύτερο μέρος της ασιατικής οικονομικής ισχύος, βρίσκεται σε βιομηχανικούς κλάδους υψηλής έντασης Ενέργειας, όπως είναι οι μεταλλουργικές, οι πετροχημικές βιομηχανίες καθώς και οι κλάδοι των λιπασμάτων και πλαστικών.

Επιπλέον των οικονομικών θεμάτων, ο Krysiek θεωρεί¹⁸² ότι παράμετροι που οδηγούν την ασιατική ζήτηση για ρωσικούς υδρογονάνθρακες είναι η Ενεργειακή Ασφάλεια και η Κλιματική Αλλαγή. Πολλοί ασιάτες καταναλωτές, επιθυμούν να ελαττώσουν την εξάρτησή τους από το πετρέλαιο και το φυσικό αέριο της Μέσης Ανατολής, και γενικότερα να ξεφύγουν από τη διαχείριση εξαγωγών Ενέργειας του Περσικού Κόλπου, προς τις αγορές του Ειρηνικού. Περιβαλλοντικοί λόγοι επίσης, συνεισφέρουν στην ασιατική ενεργειακή ζήτηση προς τη Ρωσία. Η επί δεκαετίες καύση του άνθρακα και πετρελαίου, έχει οδηγήσει στη διασπορά αέριας ρύπανσης σε πολλές ασιατικές πόλεις. Σε μια προσπάθεια βελτίωσης της ποιότητας του αέρα και χαμηλότερων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα (CO₂), πολλοί καταναλωτές και κυβερνήσεις στράφηκαν στο φυσικό αέριο. Η απόκτηση από την Gazprom του έργου Σαχαλίνη-2, βελτίωσε θεαματικά τη θέση της εταιρίας στην πολύ προσοδοφόρα αγορά του υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) στην Ασία.

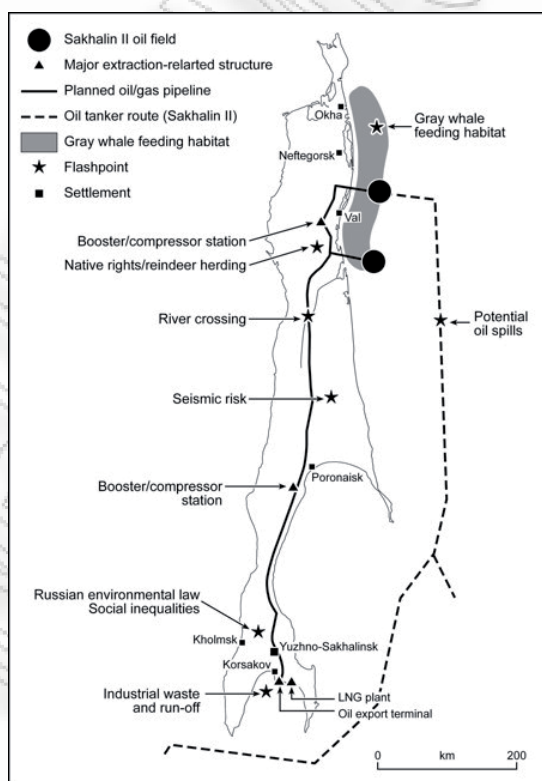
¹⁸⁰ Timothy Fenton Krysiek: “Agreements from Another Era”. Production Sharing Agreements in Putin’s Russia, 2000-2007. Oxford Institute for Energy Studies, WP34, November 2007. Σελ.24.

<http://www.oxfordenergy.org/pdfs/WPM34.pdf>

¹⁸¹ Timothy Fenton Krysiek, ό.π., Σελ.24.

¹⁸² Timothy Fenton Krysiek, ό.π., Σελ.25.

Με την παραδοχή ιδιοκτησίας του Σαχαλίνη-2 από την Gazprom, η εταιρία θα ασκεί απόλυτο έλεγχο στη μοναδική πηγή εξόδου LNG, ενδυναμώνοντας έτσι το εξαγωγικό μονοπώλιο φυσικού αερίου του νησιού. Δεδομένου του υψηλού κόστους και της τεχνολογικής πολυπλοκότητας των εγκαταστάσεων παροχής LNG, είναι κατά πολύ συμφέρουσα¹⁸³ η λύση της επέκτασης του Σαχαλίνη-2 στο σχεδιασμό LNG, από το να κατασκευαστούν πρόσθετοι τερματικοί σταθμοί εξαγωγής. Έτσι, αν η παραγωγή φυσικού αερίου από άλλα πεδία εξάγεται ως LNG, είναι βέβαιο ότι θα εξαχθεί από τον τερματικό σταθμό του Σαχαλίνη-2 στον Κόλπο Ανίβα. Η Gazprom και οι σύμμαχοί της στο Κρεμλίνο εργάζονται για να εξασφαλίσουν ότι το φυσικό αέριο από το Σαχαλίνη-1 εξάγεται μέσω Frigorodnogo. Τα πεδία Σαχαλίνη-3 και Σαχαλίνη-5 επίσης διαθέτουν σπουδαία αποθέματα φυσικού αερίου και θεωρείται εφικτή η εξαγωγή τους μέσω των επεκτάσεων του Σαχαλίνη-2. Εισάγοντας την Gazprom στο PSA του Σαχαλίνη-2, η κυβέρνηση του προέδρου Πούτιν της εξασφάλισε μια κυρίαρχη θέση στην αγορά των εξαγωγών του LNG για το προβλέψιμο μέλλον.

Εικόνα 14: Το έργο Σαχαλίνη-2.

Πηγή: Russian Analytical Digest: Business-state relations role of the state in the energy sector.

No 8. 17/10/2006. Σελ.8. <http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=25292>

¹⁸³ Timothy Fenton Krysiek, ό.π., Σελ.25.

Ο κύριος αντικειμενικός σκοπός της ενεργειακής Στρατηγικής του προέδρου Πούτιν¹⁸⁴, είναι η διαφοροποίηση της πελατειακής βάσης σχετικά με τους ρωσικούς υδρογονάνθρακες μέσω μείωσης εναπόθεσης εμπιστοσύνης στην κορεσμένη ευρωπαϊκή αγορά και αύξησης βαθμίδων των εξαγωγών στις αναπτυσσόμενες ενεργειακές αγορές της Ασίας. Η αύξηση της παραγωγής πετρελαίου και φυσικού αερίου από τη Σαχαλίνη, ισχυροποίησε την γεωπολιτική θέση της Ρωσίας στον βόρειο Ειρηνικό. Την περασμένη δεκαετία, η Κίνα και η Ιαπωνία έχουν κάνει προσπάθειες να θέσουν υπό την επιρροή τους την όδευση των αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου της Σιβηρίας. Θέτοντας το Σαχαλίνη-2 υπό τον έλεγχο της Gazprom ως προς τη διαχείριση του LNG, η κυβέρνηση του προέδρου Πούτιν αύξησε την επιρροή της πάνω σε ένα κομβικό σημείο της Ενεργειακής Γεωπολιτικής της βορειοανατολικής Ασίας: την κατεύθυνση των εξαγωγών φυσικού αερίου από το Σαχαλίνη-1. Η κινεζική κυβέρνηση υποστηρίζει προτάσεις από την Rosneft και Exxon για διαμετακόμιση φυσικού αερίου από το Σαχαλίνη-1 μέσω Khabarovsk στην βορειοανατολική Κίνα.

Στο άρθρο του¹⁸⁵ ο Krysiek επισημαίνει πως ιάπωνες αξιωματούχοι και αντιπρόσωποι από τη SODECO (Sakhalin Oil and Gas Development Company), εξέφρασαν την προτίμησή τους, σύμφωνα με την οποία το φυσικό αέριο από το Σαχαλίνη-1 να εξάγεται μέσω των επεκτεινόμενων υποδομών εξυπηρέτησης LNG στο Σαχαλίνη-2. Η νοτιοκορεάτικη κυβέρνηση επίσης επιθυμεί το φυσικό αέριο από το Σαχαλίνη-1 να εξάγεται ως LNG, έτσι ώστε να αυξάνεται η τοπική παροχή, οδηγώντας σε μείωση των τιμών. Εξαιτίας των καθυστερήσεων στο έργο για το φυσικό αέριο της Konykta στην Σιβηρία, η κρατικής ιδιοκτησίας εταιρία KOGAS εξαναγκάστηκε να εισάγει με υψηλή τιμή LNG από το Κατάρ.

Εισάγοντας την Gazprom ως ηγετικό εταίρο στο Σαχαλίνη-2, η ρωσική κυβέρνηση βρίσκεται τώρα σε ακόμα ισχυρότερη θέση για τη μεγιστοποίηση της επιρροής της σε ενεργειακό επίπεδο επί των ασιατών γειτόνων της. Η γεωστρατηγική σημασία της νήσου Σαχαλίνης, συνδυασμένη με εταιρικούς, νομικούς και τεχνολογικούς παράγοντες, εξηγεί την απόφαση της κυβέρνησης του προέδρου Πούτιν να επέμβει επί του Σαχαλίνη-2 και να αναδομήσει την εταιρική διαχείριση και συντονισμό, καθώς και την ιδιοκτησιακή δομή.¹⁸⁶

---

¹⁸⁴ Timothy Fenton Krysiek, *ό.π.*, Σελ.25.

¹⁸⁵ Timothy Fenton Krysiek, *ό.π.*, Σελ.25.

¹⁸⁶ Timothy Fenton Krysiek, *ό.π.*, Σελ.25-26.

4.10. ΙΝΔΙΑ

Η Ινδία είναι ο μεγαλύτερος εισαγωγέας οπλικών συστημάτων του αναπτυσσόμενου κόσμου, με εξοπλιστικές δαπάνες συνολικού ύψους 5,4 δισεκατομμυρίων δολαρίων για το 2005, με τη Μόσχα να παραμένει ο πρωτεύων πάροχος εισαγόμενου στρατιωτικού εξοπλισμού του Νέου Δελχί.¹⁸⁷

Ο Cartwright επισημαίνει¹⁸⁸ ότι η επίσκεψη του προέδρου Πούτιν στις 25-26 Ιανουαρίου 2007 στο Νέο Δελχί, είχε ως στόχο την επέκταση των ινδορωσικών σχέσεων συνεργασίας σε πολλά και διάφορα επίπεδα από θέματα πολιτισμού, έως δορυφορικής/διαστημικής τεχνολογίας. Παρόλα αυτά, η συνεργασία μεταξύ των δύο εθνών παραμένει ισχυρότατη σε δύο παραδοσιακούς τομείς: Ενέργεια και Άμυνα. Ο Ινδός πρωθυπουργός Singh, κατά την επίσκεψη του Ρώσου προέδρου Πούτιν στο Νέο Δελχί, του δήλωσε¹⁸⁹ ότι: «Η ενεργειακή ασφάλεια είναι η πιο σημαντική από τις εμφανιζόμενες διαστάσεις της στρατηγικής μας συνεργασίας». Αυτή η εκτίμηση δίνει τον τόνο σπουδαιότητας εκ μέρους της Ινδίας για το ενεργειακό ζήτημα.

Στο ίδιο άρθρο αναφέρεται¹⁹⁰ ότι η Ινδία με τον τεράστιο πληθυσμό και την υψηλού ρυθμού αναπτυσσόμενη οικονομία, αναμένεται να είναι ο τρίτος μεγαλύτερος καταναλωτής Ενέργειας παγκοσμίως ως το 2030, ξεπερνώντας την Ιαπωνία και τη Ρωσία. Η κάλυψη αυτής της ενεργειακής ζήτησης, αποτελεί κεντρικό θέμα για την κυβέρνηση της Ινδίας, σε βαθμό που να προσδιορίζει σε μεγάλο μέρος την εξωτερική πολιτική της.

Πρόθεση της Ινδίας είναι, να προβεί σε μεγάλες επενδύσεις στη Ρωσία, τη δεύτερη χώρα παγκοσμίως σε εξαγωγές πετρελαίου. Όπως έχει προαναφερθεί, μια σημαντική ινδική επένδυση θεωρείται η συμμετοχή της κρατικής εταιρίας ONGC Videsh στο έργο Σαχαλίνη-1 στην παραγωγή πετρελαίου και φυσικού αερίου, η οποία είναι η μεγαλύτερη ινδική επένδυση στο εξωτερικό, προσεγγίζοντας τα 3 δισεκατομμύρια δολάρια. Επιπροσθέτως, ο πρόεδρος Πούτιν κατά τη διάρκεια της επίσκεψής του στην Ινδία τον Ιανουάριο του 2007, τόνωσε τις προοπτικές της Ινδίας για μερίδιο συμμετοχής

---

¹⁸⁷ Jan Cartwright: “India and Russia: Old Friends, New Friends”, Center for Strategic and International Studies, Washington DC. CSIS South Asia Monitor, Number 104. March 1, 2007. Σελ.2.
<http://www.csis.org/media/isis/pubs/sam104.pdf>

¹⁸⁸ Jan Cartwright, ό.π., σελ.1.

¹⁸⁹ Jan Cartwright, ό.π., σελ.1.

¹⁹⁰ Jan Cartwright, ό.π., σελ.1.

στις υπό σχεδιασμό ομάδες εταιριών εξερεύνησης πετρελαίου και φυσικού αερίου στο έργο Σαχαλίνη-3. Πρόκειται για την επίτευξη ενός στόχου που η Ινδία για πολύ καιρό προσπαθούσε να πετύχει.¹⁹¹

Όπως επισημαίνεται,¹⁹² το μεγαλύτερο εμπόδιο στο εμπόριο μεταξύ Ινδίας και Ρωσίας, είναι η έλλειψη εμπορικών οδών. Υπάρχει ανάγκη βελτιστοποίησης των θαλάσσιων οδών εμπορίου, και μέχρις ότου μια βιώσιμη και συντομότερη διαδρομή για το εμπόριο επιτευχθεί, οι υψηλότεροι ρυθμοί ανάπτυξης του εμπορίου των αγαθών θα συνεχίζουν να παρεμποδίζονται. Η συμφωνία για τη νέα όδευση εμπορίου μεταξύ Ινδίας–Ρωσίας, μπορεί να βοηθήσει στην ελάττωση του κόστους μεταφοράς. Ο παρών δρόμος που περνά μέσω Σουέζ και καταλήγει στο λιμάνι της Αγίας Πετρούπολης μέσω Κοτka (Φινλανδία) και Ρότερνταμ (Ολλανδία), είναι μακρύς και χρονοβόρος. Η νέα όδευση Mumbai - Bandar Abbas - Astrakhan που περιλαμβάνει παράκτιους και ηπειρωτικούς συνδέσμους διαμέσου Ινδίας-Ιράν-Ρωσίας, συντομεύει το χρόνο ταξιδιού κατά δέκα ημέρες. Συνεπώς, ο δρόμος Βορρά-Νότου, χρειάζεται μεγαλύτερη προσοχή και από τις δύο χώρες.

Μια άλλη κρίσιμη παράμετρος ως προς την ενεργειακή ασφάλεια για την Ινδία, είναι το πρόγραμμα πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς. Στον τομέα αυτόν,¹⁹³ υπάρχει στενή συνεργασία με τη Ρωσία, αφού οι ρώσοι κατασκευάζουν δύο πυρηνικούς αντιδραστήρες στην Kudankulam στο ινδικό κρατίδιο του Tamil Nadu, και ο πρόεδρος Πούτιν έδωσε υπόσχεση για κατασκευή επιπλέον τεσσάρων πυρηνικών αντιδραστήρων.

Όπως επισημαίνει ο Cartwright,¹⁹⁴ από την πλευρά της Μόσχας, το ρωσικό ενδιαφέρον στην Ινδία μπορεί να ειδωθεί υπό το πρίσμα της συγκρότησης ενός στρατηγικού τριγώνου μεταξύ Μόσχας, Πεκίνου και Νέου Δελχί. Η Ρωσία αισθάνεται ότι οι όλο και πιο στενές σχέσεις της Ινδίας με τις ΗΠΑ, καθώς και η ευρωστία του εμπορίου της Κίνας με τις ΗΠΑ, εξασθενούν την προσπάθεια σχηματισμού του πολυπολικού τριγώνου. Προς εξυπηρέτηση του στόχου της πολυπολικότητας

---

¹⁹¹ Jan Cartwright, ό.π., σελ.1-2.

¹⁹² Nivedita Das Kundu: “India and Russia Need to Deepen Economic Relations”. Institute for Defence Studies & Analyses (IDSA), Strategic Comments. March 7, 2007. Σελ.1.
<http://www.idsa.in/publications/stratcomments/NiveditaKundu070307.htm>

¹⁹³ Jan Cartwright: “India and Russia: Old Friends, New Friends”, Center for Strategic and International Studies, Washington DC. CSIS South Asia Monitor, Number 104. March 1, 2007. Σελ.2.

<http://www.csis.org/media/csis/pubs/sam104.pdf>

¹⁹⁴ Jan Cartwright, ό.π., σελ.2,3.

αναφέρονται¹⁹⁵ ότι: Ο πρόεδρος Πούτιν και ο πρωθυπουργός της Ινδίας Singh σε κοινή ανακοίνωσή τους εξέφρασαν την επιθυμία τους για μια «όλο και πιο πολυπολική παγκόσμια τάξη πραγμάτων», μια ανακοίνωση που στρεφόταν ευθέως προς τις ΗΠΑ και σε μια τριμερή συνάντηση στις 14 Φεβρουαρίου 2007, οι υπουργοί Εξωτερικών της Ρωσίας, Ινδίας και Κίνας, εξέφρασαν την επιθυμία τους για την επιτάχυνση επικράτησης της τάξης πραγμάτων ενός πολυπολικού κόσμου.

Από την πλευρά της Ινδίας, ανιχνεύεται¹⁹⁶ κατ' αρχάς η ανάγκη για ικανοποίηση της ζήτησης προηγμένης τεχνολογίας στρατιωτικών πόρων και εξοπλισμών, που αποτελούσε και τον κορμό γύρω από τον οποίο παραδοσιακά περιστρέφονταν οι φιλικές σχέσεις Ινδίας-Ρωσίας. Όμως σήμερα, υπάρχουν ενδείξεις ότι η ινδική προσέγγιση στη Ρωσία εξυπηρετεί και άλλους σημαντικούς στόχους. Ένας από αυτούς, είναι η πρόθεση της Ινδίας για διαφοροποίηση των πηγών Ενέργειάς της.

Εικόνα 15: Οι δύο προτεινόμενοι ενεργειακοί αγωγοί προς την Ινδία.

Πηγή: http://www.heritage.org/Research/AsiaandthePacific/images/bg2139_map1.gif

¹⁹⁵ Jan Cartwright, ό.π., σελ.3.

¹⁹⁶ Jan Cartwright, ό.π., σελ.3.

Εξυπηρετώντας το στόχο αυτό, όταν η Ινδία θα αποκτήσει μερίδιο στο αργό πετρέλαιο από τη Σαχαλίνη, το σημαντικό πρόβλημα που θα ανακύψει είναι εκείνο της μεταφοράς του. Για αυτό, η υποστήριξη της Ρωσίας για το προτεινόμενο έργο των 7 δισεκατομμυρίων δολαρίων σχετικά με την κατασκευή αγωγού που θα μεταφέρει φυσικό αέριο από το Ιράν διαμέσου Πακιστάν στην Ινδία, αποτελεί μια πολύ σημαντική ένδειξη του ενδιαφέροντος που αποδίδει η Μόσχα στην ενεργειακή ασφάλεια της Ινδίας. Ενώ οι ΗΠΑ αντιτίθενται στο έργο αυτό, διότι εμπεριέχεται ως μέρος του σχεδίου η αναδόμηση της ενεργειακής υποδομής του Ιράν, ο πρόεδρος Πούτιν σημείωσε τον Ιούνιο του 2006 ότι η ρωσική εταιρία Gazprom θα είναι διατεθειμένη να βοηθήσει στην υλοποίηση και χρηματοδότηση του αγωγού.¹⁹⁷

Διαφαίνεται έτσι στη ρωσική Στρατηγική ως προς την Ινδία, ένας προστατευτισμός μέσω παροχών στους δύο στρατηγικούς τομείς σε γεωπολιτικό επίπεδο: στην Στρατιωτική Ισχύ και στην Ενέργεια.

Κεφάλαιο 5: Ο ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΣΑΓΚΑΗΣ (THE SHANGHAI COOPERATION ORGANIZATION, SCO)

Υπό την αρχική του δομή το 1996, και με την επωνυμία¹⁹⁸ «Οι Πέντε της Σαγκάης» (“Shanghai Five”), υπονοώντας τις: Ρωσία, Κίνα, Καζακστάν, Τατζικιστάν και Κυργιζστάν, το 2001 επεκτάθηκε συμπεριλαμβάνοντας το Ουζμπεκιστάν, ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO) διαμορφώθηκε ως διεθνής οργανισμός. Ως το 2005, ο SCO κυρίως ήταν συνδεδεμένος με την περιφερειακή ασφάλεια και ιδιαίτερα εναντίον των τριών «δαιμόνων»: τρομοκρατίας, αποσχίσεων, εξτρεμισμών, καθώς και με την οικονομική συνεργασία. Σημαντική ως προς τη στρατηγική του SCO, είναι και η θέσπιση παρατηρητών. Έτσι, εκτός από τη Μογγολία, τον Ιούλιο του 2005 το Ιράν, το Πακιστάν και η Ινδία συνδέθηκαν με τον SCO με την ιδιότητα του παρατηρητή. Δεχόμενος ο SCO τα τρία τελευταία κράτη ως μέλη-παρατηρητές, έχει¹⁹⁹ στην ουσία περιλάβει υπό τη σκέπη του περίπου το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού. Επιπλέον, εκτός της Ρωσίας και της Κίνας, η Ινδία και το Πακιστάν συγκροτούν μια πυρηνική

---

¹⁹⁷ Jan Cartwright, ό.π., σελ.3.

¹⁹⁸ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen: “Geo-strategy in the South Caucasus Power Play and Energy Security of States and Organizations”. November 2006. The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Σελ.52-53.

http://www.clingendael.nl/publications/2006/20061100_cscp_haas.pdf

¹⁹⁹ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen, ό.π., σελ.53.

τετράδα που τείνει σε πεντάδα, αν ληφθεί υπόψη και η επιθυμία του Ιράν να γίνει πυρηνική δύναμη. Εμπεριέχοντας: α) σημαντικά εδάφη εντός και πέριξ της Κεντρικής Ασίας, β) ένα μεγάλο μέρος του παγκόσμιου πληθυσμού, γ) πυρηνικά όπλα, ο SCO διαθέτει ένα πολιτικό και στρατιωτικό δυναμικό το οποίο μπορεί άριστα να διαμορφωθεί ως δύναμη κρούσης επί της Δύσης.

Εικόνα 16: Κράτη-μέλη και παρατηρητές του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO).

Πηγή: Dr. De Haas Marcel: “The Shanghai Cooperation Organization’s Momentum towards a Mature Security Alliance”. Netherlands Institute of International Relations, The Hague.

http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080100_cscp_haas_art_sm.pdf Σελ.16.

Άλλωστε,²⁰⁰ ο SCO θα πρέπει να εκληφθεί ως το αποτέλεσμα της Άγγλο-Αμερικανικής κατεύθυνσης περικύκλωσης και εντέλει διάλυσης της Κίνας και της Ρωσίας που επέβαλε στη Μόσχα και το Πεκίνο να ενώσουν τις δυνάμεις τους, ώστε να αποτρέψουν τα αγγλοαμερικανικά σχέδια. Υπό αυτή την έννοια, ο SCO σιγά-σιγά αναπτύχθηκε και παρουσιάστηκε στην καρδιά της Ευρασίας ως μια πανίσχυρη διεθνής οντότητα. Οι κύριοι σκοποί του SCO, είναι από τη φύση τους αμυντικού χαρακτήρα. Οι οικονομικοί στόχοι του SCO συνίστανται στην ολοκλήρωση και συνένωση των οικονομιών της Ευρασίας εναντίον της επιδρομής στην οικονομία και τα οικονομικά τους μέσω της μεθόδευσης από την «Τριμερή», δηλαδή από την Βόρεια Αμερική, Δυτική Ευρώπη και Ιαπωνία, η οποία ελέγχει σημαντικά μέρη της παγκόσμιας οικονομίας.

Ο Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης που γεωγραφικά εκτείνεται από την Ευρώπη, την Εγγύς Ανατολή, την Κεντρική Ασία, ως τη νοτιοανατολική Ασία, παρέχει²⁰¹ συνεργασία σε πολιτικό, στρατιωτικό, οικονομικό, ενεργειακό και πολιτιστικό επίπεδο, αφού είναι συνδετικός κρίκος διακριτών εθνικών οντοτήτων. Σημαντικά συστατικά της οικονομικής συνεργασίας αποτελούν το εμπόριο συμβατικών όπλων – με τη Ρωσία ως προμηθευτή – και η Ενέργεια, που αποτελεί εξαγχθέν αγαθό για τη Ρωσία, το Καζακστάν, το Ουζμπεκιστάν και το Ιράν, αφού τα κράτη αυτά χαρακτηρίζονται ως μεγάλοι ενεργειακοί εξαγωγείς, όταν η Κίνα και η Ινδία θεωρούνται ως σημαντικοί εισαγωγείς Ενέργειας. Εξυπακούεται ότι η Ρωσία και η Κίνα αποτελούν τις χώρες - στυλοβάτες και παραμένουν οι ηγετικοί δρώντες του SCO.

Στο ίδιο άρθρο επισημαίνεται²⁰² ότι παρόλο που ο SCO ξεκίνησε ως οργανισμός ασφάλειας, επεκτεινόμενος μέσω μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης στις παρυφές των αντιπρομοκρατικών δραστηριοτήτων, τα κράτη-μέλη του SCO συχνά ισχυρίζονταν ότι ο οργανισμός αυτός είναι πρωταρχικά προορισμένος για πολιτική και οικονομική συνεργασία και ότι ο στρατιωτικός συντονισμός – εστιασμένος στην εσωτερική ασφάλεια – παίζει δευτερεύοντα ρόλο. Σε αυτή την κατεύθυνση,²⁰³ συνηγορεί η δήλωση του Υφυπουργού Εξωτερικών της Ρωσίας Sergei Razov, ότι αρνείται τους ισχυρισμούς σύμφωνα με τους οποίους η στρατιωτική συνεργασία μεταξύ των μελών του SCO είναι

---

²⁰⁰ Mahdi Darius Nazemroaya: “The Sino-Russian Alliance. Challenging America’s Ambitions in Eurasia”. www.globalresearch.ca. Σελ.3.

<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=6688>

²⁰¹ Marcel De Haas: “The Shanghai Cooperation Organization’s Momentum towards a Mature Security Alliance”. Netherlands Institute of International Relations, The Hague. Σελ.15.

http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080100_cscp_haas_art_sm.pdf

²⁰² Marcel De Haas, ό.π., σελ.16.

²⁰³ Marcel De Haas, ό.π., σελ.16-17.

θέμα πρώτης προτεραιότητας, και ισχυρίστηκε ότι η οικονομική συνεργασία και ασφάλεια είναι τα κύρια ενδιαφέροντα του SCO. Όμοια, στη Διάσκεψη Κορυφής του SCO στην Bishkek τον Αύγουστο του 2007, ο πρόεδρος Πούτιν αρνήθηκε ότι ο SCO θα εξελιχθεί σε έναν πλήρως αναπτυσσόμενο οργανισμό Ασφαλείας όπως το NATO. Μέχρι τώρα, κανένα από τα μέλη, ούτε και ο οργανισμός ως συλλογικό όργανο, δεν έχει κάνει δηλώσεις προς την κατεύθυνση της πρόθεσης δημιουργίας αυτού, που κάποιοι Δυτικοί σχολιαστές ονομάζουν ως «NATO της Ανατολής». Όμως, σε όρους διεθνούς νομικής ερμηνείας της Ασφάλειας, είναι κοινή διαπίστωση μεταξύ των μελών του SCO ότι η «μη ανάμειξη» στις εσωτερικές υποθέσεις, θεωρείται ως πρωταρχική Αρχή.

Ειδική μνεία φυσικά, πρέπει να γίνει και για τον Οργανισμό της Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας (Collective Security Treaty Organization, CSTO), ο οποίος συστάθηκε²⁰⁴ το Μάιο του 1992 στα πλαίσια της ΚΑΚ και αφορούσε μια Συνθήκη Συλλογικής Ασφάλειας (CIS Collective Security Treaty, CST) που υπεγράφη στην Τασκένδη με ισχύ πενταετίας και δυνατότητα παράτασης. Πρόκειται για αμυντική συμμαχία, η οποία απαγόρευε στα μέλη της να συμμετάσχουν σε άλλες συμμαχίες, και λειτουργεί στο πνεύμα του NATO ως προς την αλληλεγγύη των μελών της, δηλαδή όποιο μέλος δεχθεί επίθεση, αυτή θα θεωρηθεί ως επίθεση σε όλη τη συμμαχία. Όπως αναφέρει ο De Haas,²⁰⁵ το 1999 οι πρόεδροι της Ρωσίας, Λευκορωσίας, Αρμενίας, Καζακστάν, Κυργιζστάν, και Τατζικιστάν, υπέγραψαν πρωτόκολλο παράτασης της ισχύος της CST για πέντε χρόνια. Το Αζερμπαϊτζάν, η Γεωργία, και το Ουζμπεκιστάν που στο μεταξύ ακολούθησαν πολιτική μακριά από τη Ρωσία προς τη Δύση, αρνήθηκαν να συνυπογράψουν το πρωτόκολλο και αποσύρθηκαν από τη Συνθήκη. Το 2002 τα έξι εναπομείναντα μέλη του CST, υπέγραψαν ένα Χάρτη, ο οποίος μετέτρεπε την CST σε Οργανισμό, δηλαδή τον CSTO. Την 23^η Ιουνίου 2006, ο πρόεδρος Πούτιν ανακοίνωσε ότι το Ουζμπεκιστάν επιθυμεί – εκ νέου – να συνδεθεί με τον CSTO ως μέλος. Αναζητείτο ρωσική προστασία πιθανότατα με το επιχείρημα της αποτροπής μιας αλλαγής καθεστώτος του προέδρου Καρίμον στα μέτρα των αλλαγών που συντελέστηκαν σε Γεωργία, Ουκρανία και Κυργιζστάν. Σύμφωνα με τον πρόεδρο Πούτιν,²⁰⁶ οι κύριες ευθύνες του CSTO είναι η αμυντική συνεργασία, η παραγωγή όπλων, η εκπαίδευση στρατιωτικού δυναμικού, καθώς και οι δραστηριότητες διατήρησης της ειρήνης. Άλλα πεδία δραστηριοτήτων συνεργασίας, είναι ένα ολοκληρωμένο σύστημα κοινής αεροπορικής άμυνας και ο αγώνας κατά της

²⁰⁴ Marcel De Haas, ό.π., σελ.19.

²⁰⁵ Marcel De Haas, ό.π., σελ.19.

²⁰⁶ Marcel De Haas, ό.π., σελ.19-20.

τρομοκρατίας και των ναρκωτικών, που αφορά περισσότερο την περιοχή της Κεντρικής Ασίας. Ο CSTO διαθέτει επίλεκτη δύναμη ταχείας αντίδρασης γύρω στους 4.000-4.500 στρατιώτες, που συγκροτούν τρία τάγματα από Ρωσία και Τατζικιστάν, δύο από Καζακιστάν, Κυργιζιστάν, μονάδες της ρωσικής στρατιωτικής βάσης στο Τατζικιστάν, καθώς και την αεροπορική δύναμη της ρωσικής αεροπορικής βάσης στο Kant του Κυργιζιστάν.

Η ανάπτυξη στενών δεσμών μεταξύ SCO και CSTO, δεν είναι εύκολη υπόθεση. Αρχικά, το Ουζμπεκιστάν απέτρεψε την ενδυνάμωση της σύνδεσης, και αργότερα είναι η Κίνα που ανέλαβε αυτό το ρόλο για δικούς της προφανώς λόγους. Ήδη από το 2003, η Ρωσία είχε την πρόθεση να φέρει εγγύτερα τους δύο οργανισμούς μεταξύ τους, με σκοπό την ενδυνάμωση του αγώνα κατά της τρομοκρατίας και της διακίνησης ναρκωτικών, αλλά και πιθανότατα προς την κατεύθυνση σχηματισμού ενός «Ανατολικού Μπλοκ» εναντίον της στρατιωτικής Δυτικής επέμβασης στην περιοχή της Κεντρικής Ασίας, καθώς και εντός και πέριξ του Αφγανιστάν.

Ως προς τη στάση της Κίνας²⁰⁷ (του ενός από τους δύο στυλοβάτες του SCO) σχετικά με τον CSTO, υπάρχει η θέση ότι οι επίλεκτες στρατιωτικές δυνάμεις του και η στρατιωτική βοήθεια που προσφέρει, χαρακτηρίζουν τον οργανισμό αυτό ως πολιτικο-στρατιωτικό, σε αντίθεση με τον SCO που θα πρέπει να παραμείνει ένας πολιτικο-οικονομικός οργανισμός. Η Κίνα φοβάται ότι μια στενότερη σχέση μεταξύ CSTO και SCO, μπορεί να δώσει την εντύπωση στον υπόλοιπο κόσμο ότι ο SCO προσπαθεί να μετατραπεί σε «NATO της Ανατολής». Από τη στιγμή που η Κίνα επιθυμεί να κρατήσει όλες τις πόρτες και τις οδούς του εμπορίου ανοικτές, θεωρεί ότι μια τέτοια εξέλιξη θα ήταν αντιπαραγωγική για τα οικονομικά και πολιτικά της συμφέροντα. Ένας επιπλέον λόγος που η Κίνα δεν επιθυμεί τη σύσφιξη των δύο οργανισμών CSTO και SCO – εκτός από το ότι ο SCO θα μετατραπεί σε μια στρατιωτική συμμαχία – είναι, ότι μια τέτοια προοπτική σύσφιξης θα ενίσχυε τη θέση της Ρωσίας στον SCO μέσω της εισόδου των δύο δορυφόρων της, δηλαδή της Αρμενίας και της Λευκορωσίας. Πάντως παράλληλα την κινεζική συμπεριφορά, ο CSTO συνεχίζει τις προσπάθειες για ενδυνάμωση της συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών. Χαρακτηριστική είναι η τελική ανακοίνωση της Διάσκεψης Κορυφής του SCO το 2007 στην Bishkek, όπου αισιόδοξα τονίστηκε η αναπτυσσόμενη συνεργασία μεταξύ CSTO και SCO.²⁰⁸ Όπως παραθέτει ο De Haas στο άρθρο του²⁰⁹, στις 5 Οκτωβρίου 2007 κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης της

²⁰⁷ Marcel De Haas, ό.π., σελ.22.

²⁰⁸ Marcel De Haas, ό.π., σελ.22-23.

²⁰⁹ Marcel De Haas, ό.π., σελ.23.

ΚΑΚ στην Dushanbe έλαβε χώρα τελικά η υπογραφή του Μνημονίου Κατανόησης (Memorandum of Understanding, (MoU)) μεταξύ SCO και CSTO μεταξύ των Γραμματειών των δύο οργανισμών (που πρακτικά δεν διαφέρει από την απευθείας συμφωνία μεταξύ των οργανισμών). Το συγκεκριμένο MoU, προβλέπει συνεργασία στην εξασφάλιση περιφερειακής και διεθνούς ασφάλειας και σταθερότητας, αντίδραση στην τρομοκρατία, στη διακίνηση ναρκωτικών και όπλων, στο διεθνικό οργανωμένο έγκλημα καθώς και σε άλλους τομείς κοινού ενδιαφέροντος. Τελικά στις 4 Δεκεμβρίου 2007, οι SCO και CSTO είχαν την πρώτη τους συνάντηση επί των περιοχών συνεργασίας (όπως δηλώθηκαν στο MoU) στη Μόσχα.

Ο De Haas προβαίνει σε δύο επισημάνσεις²¹⁰: Είναι κοινή διαπίστωση, ότι από τη στιγμή που ο CSTO είναι καθαρά στρατιωτική συμμαχία, η συνεργασία του αναμφισβήτητα θα ενδυναμώσει το στρατιωτικό σκέλος του SCO. Για αυτό, στο εγγύς μέλλον η δράση σύνδεσης SCO-CSTO μπορεί πιθανώς να αναπτυχθεί. Είναι διάχυτη παγκοσμίως η αντίληψη, τόσο της κρισιμότητας των θεμάτων ασφαλείας, όσο και της σπουδαιότητας των θεμάτων που άπτονται της Ενέργειας. Αναδύθηκε έτσι η έννοια, αλλά και η ανάγκη της ενεργειακής ασφάλειας, η οποία με αύξουσα σημαντικότητα αναγνωρίζεται ως ζωτικό στοιχείο της πολιτικής ασφάλειας, και που εκ φύσεως και κατ' ανάγκη κερδίζει έδαφος στους κόλπους του SCO. Συγκεκριμένα, τον Ιούλιο του 2007 ιδρύθηκε ο Σύλλογος Ενέργειας του SCO (SCO Energy Club) μέσω του οποίου ο SCO σκοπεύει σε μια κοινή ενεργειακή προσέγγιση με πρώτη προτεραιότητα την ενίσχυση της ενεργειακής ασφάλειας.

Ειδικότερα²¹¹ στη Διάσκεψη της Σαγκάης στις 15 Ιουνίου 2006, η Ενέργεια μπήκε από κοινού στην ατζέντα από την πρώτη στιγμή ως θέμα υψίστης σημασίας. Ο πρόεδρος Πούτιν, εκδήλωσε εκεί την πρόθεση για θέσπιση εντός των κόλπων του SCO, ενός Ενεργειακού Συλλόγου (Energy Club), με κατεύθυνση ανάπτυξης ενός συνδετικού τμήματος στον SCO, για δράση στον ενεργειακό χώρο. Στη συνάντηση του Κυβερνητικού Συμβουλίου του SCO στην Dushanbe του Τατζικιστάν, στις 15 Σεπτεμβρίου 2006 συζητήθηκε εκτενώς η κοινή ενεργειακή πολιτική του οργανισμού. Τελικά, ως πεδία προτεραιότητας καθορίστηκαν η Ενέργεια, οι Μεταφορές και οι Τηλεπικοινωνίες. Η δημιουργία και προώθηση ειδικών ομάδων εργασίας στον τομέα των καυσίμων και της Ενέργειας, όπως επίσης της Πληροφορίας και της Τεχνολογίας Τηλεπικοινωνιών, προδίδουν την ειδική έμφαση που δόθηκε από τον SCO στους κλάδους αυτούς. Η ρωσική και καζακική πλευρά, παρουσίασαν στη γραμματεία του

²¹⁰ Marcel De Haas, ό.π., σελ.24.

²¹¹ Marcel De Haas, ό.π., σελ.24-25.

SCO τις προτάσεις τους προς όλα τα μέλη προς συζήτηση το 2007. Στις 3 Ιουλίου 2007, ο Σύλλογος Ενέργειας του SCO ιδρύεται στη Μόσχα. Οι κανονισμοί που διέπουν το Σύλλογο Ενέργειας στον οποίο εντάσσονται και τα κράτη-μέλη παρατηρητές, καθορίζουν ότι ο Σύλλογος λειτουργεί ενωτικά για τους παραγωγούς Ενέργειας, τους καταναλωτές Ενέργειας και τα κράτη διαμετακόμισης, σε συντονισμό με τις στρατηγικές για την Ενέργεια υπό το πρίσμα της αύξησης της Ενεργειακής Ασφάλειας. Ο υπουργός Εξωτερικών της Ρωσίας Λαντον, προχώρησε ένα βήμα πιο πέρα²¹² εξασφαλίζοντας ενεργό ρόλο για τους παρατηρητές του SCO εντός του Συλλόγου Ενέργειας κατά τη Διάσκεψη του SCO στη Bishkek στις 16 Αυγούστου 2007, για παράδειγμα, την παρουσία εταιριών Ενέργειας των χωρών-παρατηρητών στο Σύλλογο Ενέργειας του SCO.

Σύμφωνα με τον De Haas,²¹³ δυτικές εκτιμήσεις μερικές φορές βλέπουν τον SCO ως έναν αναπτυσσόμενο μηχανισμό εκδίωξης των ΗΠΑ και των Δυτικών Συμμάχων τους από την Κεντρική Ασία, και άρα, εν δυνάμει απειλή των Δυτικών συμφερόντων ασφάλειας. Κατ' επέκταση, ο Σύλλογος Ενέργειας του SCO, μπορεί να εκληφθεί ως απειλή για την ενεργειακή ασφάλεια της Δύσης. Η πρόταση του Ιράν για από κοινού με τη Ρωσία καθορισμό των τιμών του φυσικού αερίου και έλεγχο των παροχών φυσικού αερίου, που έχει ονομαστεί «OPEC φυσικού αερίου», μόνο να ενισχύσει τους φόβους των Δυτικών μπόρεσε, ακόμα και αν η ιρανική πρόταση αποτελούσε επέκταση μιας προπαγάνδας.

Πρέπει εδώ να τονιστεί²¹⁴ ότι τα κράτη-μέλη του SCO που εξαγωγή πετρέλαιο και φυσικό αέριο, δεν είναι μόνο συνεταίροι, αλλά επίσης και ανταγωνιστές στις πολλά υποσχόμενες αγορές της Ανατολικής και Νότιας Ασίας. Η Κίνα για παράδειγμα, προσπαθεί να αποκτήσει πρόσβαση και ερείσματα στους ενεργειακούς τομείς του Τουρκμενιστάν, Καζακιστάν και Ουζμπεκιστάν. Οι τρεις αυτές χώρες, έχουν αρχίσει να απειλούν τη θέση της Ρωσίας στην Κεντρική Ασία, που βασίζεται στο μονοπώλιο των αγωγών εξαγωγής φυσικού αερίου στην Ευρώπη. Άρα, υπάρχει μεγάλη διαφοροποίηση μεταξύ των μελών του SCO και των χωρών-παρατηρητών ως προς την ενεργειακή συνεργασία τόσο μεταξύ τους, όσο και με τη Δύση, αντί μιας απλής ενοποίησης υπέρ ή κατά επί του θέματος αυτού. Αν και κατά πόσο η ενεργειακή πολιτική του SCO θα ανατρέψει αυτή τη διαφοροποίηση, είναι κάτι που θα φανεί με τον καιρό.

---

²¹² Marcel De Haas, ό.π., σελ.25.

²¹³ Marcel De Haas, ό.π., σελ.25.

²¹⁴ Marcel De Haas, ό.π., σελ.25-26.

Σημειώνεται²¹⁵ ότι ο στρατηγικός χαρακτήρας της Ενέργειας και η νευραλγική σημασία της στη Γεωπολιτική, διαμόρφωσαν συνθήκες εμπλοκής των Οργανισμών Ασφαλείας, αφού κρίθηκε επιβεβλημένη η μέριμνα για τη θωράκιση της ενεργειακής ασφάλειας, η οποία αποτελεί έναν δυναμικά ανερχόμενο κλάδο της ασφάλειας, ο οποίος έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα τόσο στον προγραμματισμό, όσο και στη διαχείριση των σχετικών θεμάτων πέρα από τα στενά αμυντικά κριτήρια που ίσχυαν ως τώρα εγκολπώνοντας πλέον και κριτήρια Ενέργειας. Αναφέρονται επιγραμματικά²¹⁶ οι δραστηριότητες του Αντιτρομοκρατικού Κέντρου της ΚΑΚ: 1) τον Αύγουστο του 2005 στο Ακtau του Καζακστάν όπου ως άσκηση, ένοπλες δυνάμεις από την ακτή της Κασπίας, αντιμετώπισαν τρομοκράτες που είχαν καταλάβει ένα δεξαμενόπλοιο, 2) το Σεπτέμβριο 2006 με συμμετοχή μονάδων της CSTO, πραγματοποιήθηκε αντιτρομοκρατική άσκηση σε πυρηνικό σταθμό στην Αρμενία. Επίσης, τον Ιούνιο 2006 στη Λευκορωσία, έλαβαν χώρα ασκήσεις του CSTO με στόχο την προστασία των αγωγών φυσικού αερίου και πετρελαίου.

Ως τώρα, ο SCO δεν διαθέτει δυνάμεις ταχείας επέμβασης και εξειδικευμένη στρατιωτική υποστήριξη. Παρόλα αυτά, υπό το φως των βημάτων που καλείται να διανύσει ο SCO ώστε να διαμορφωθεί σε ώριμο Οργανισμό Ασφάλειας, όπως είναι η επείγουσα συνεργασία με τον CSTO καθώς και η ίδρυση του Συλλόγου Ενέργειας του SCO, η κατάσταση τείνει να αλλάξει. Από τη στιγμή που τα κράτη-μέλη του SCO έχουν να αντιμετωπίσουν τρομοκρατικές επιθέσεις, πιθανότατα εναντίον της ενεργειακής υποδομής τους, δεν πρέπει να θεωρείται απίθανη η δημιουργία από τον SCO τακτικών δυνάμεων επέμβασης στο εγγύς μέλλον, με στόχο την ασφάλεια τόσο της υποδομής όσο και της μεταφοράς Ενέργειας. Σε αυτή του την προσπάθεια, αρωγός με μεγάλη εμπειρία μπορεί να σταθεί ο CSTO, που ως ζωτικής σημασίας συνεταιίρος θα μετατρέψει τον SCO σε έναν πέρα για πέρα αποτελεσματικό Οργανισμό Ασφάλειας, προσδίδοντάς του διεθνή εμβέλεια.

Πρέπει εδώ να υπογραμμιστεί²¹⁷ η βασική διαφορά μεταξύ SCO και NATO, που έγκειται στο ότι, ενώ το NATO σκοπεύει πρωταρχικά σε αντιμετώπιση κινδύνων ασφάλειας εκτός των εδαφών του, ο SCO επικεντρώνεται κυρίως σε θέματα ασφάλειας εντός των εδαφών των κρατών-μελών του. Σε πείσμα κάθε εσωστρεφούς εστίασης, και κάθε μειονεκτήματος που εδράζεται στην πολυσχιδή και διαφορετική ταυτότητα των

²¹⁵ Marcel De Haas, ό.π., σελ.26.

²¹⁶ Marcel De Haas, ό.π., σελ.26.

²¹⁷ Marcel De Haas, ό.π., σελ.30.

μελών και των παρατηρητών του SCO, η επίταση για μια πολιτική ασφαλείας που θα διαπερνά αλλά και θα ξεπερνά ενδεχομένως τα εξωτερικά σύνορα του SCO, δεν μπορεί πλέον να αποκλειστεί. Μια τέτοια εξέλιξη, θα προσδώσει όντως στον SCO τα χαρακτηριστικά αλλά και τον τίτλο: «NATO της Ανατολής».

Εικόνα 17: Το έμβλημα του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης (SCO).

Πηγή: <http://www.sectsc.org/>

Η Ρωσία, ως δύναμη με στρατιωτικό εκτόπισμα, διαθέτουμε ιστορικούς δεσμούς με τα κράτη τόσο της Κασπίας όσο και της Κεντρικής Ασίας, και προβάλλοντας ως ενεργειακός γίγας, καλείται και εντός του SCO να παίξει ρόλο θεματοφύλακα και εγγυήτριας δύναμης στην υπόθεση της ενεργειακής ασφάλειας στην Ασία.

Κεφάλαιο 6: ΣΚΟΠΟΙ - ΣΤΟΧΟΙ - ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

Σε έναν κόσμο, που χαρακτηρίζονταν από λεπτές ή επικίνδυνες ισορροπίες διπολικής λειτουργίας, που συντηρούνταν ή και προωθούνταν από το καθεστώς Ψυχρού Πολέμου, έχουμε περάσει σε έναν ατασικό κόσμο μονοπολικής φύσης.

Το μαγνητικό ανάλογο της διπολικής λειτουργίας, προϋποθέτει δύο ισοδύναμους αλλά αντίθετα φορτισμένους πόλους όπου υπόκεινται σε μια σχέση έλξης και αλληλεπίδρασης, δημιουργώντας μεταξύ τους και γύρω τους ένα ισχυρό μαγνητικό πεδίο που έχει ως εστιακά κέντρα τους πόλους και πολώνει-προσανατολίζει δια των μαγνητικών δυναμικών γραμμών, τα μεταξύ τους σωματίδια. Αν λοιπόν παραλληλίσουμε την ισοδύναμη πολικότητα με αντίθετο φορτίο με τις εκ διαμέτρου αντίθετες ιδεολογίες-συστήματα των δύο υπερδυνάμεων: ΗΠΑ – Καπιταλισμός – Ελεύθερη Αγορά – Δημοκρατία, και ΕΣΣΔ – Κεντρική Οικονομία – Κρατικοκεντρικό Σύστημα – Κομμουνισμός, εύκολα εξηγείται η δημιουργία ενός κοινωνιολογικοπολιτικού πεδίου (εκ παραλλήλου με το μαγνητικό), όπου διαπερνά σωματίδια (Κράτη) μικρότερης μάζας (δυναμικότητας) και τα πολώνει-προσανατολίζει (ευθυγράμμιση Κρατών κάτω από τον ένα ή τον άλλο Συνασπισμό).

Η κατάρρευση της διπολικής δομής, προήλθε από την αποφόρτιση του ενός πόλου, με αποτέλεσμα να πάψει η μαγνητική ιδιότητα όλου του Συστήματος. Η αλληλεπίδραση εκ της αντιθέσεως καταλύθηκε, και είχαμε τη μετατροπή του Συστήματος από ένα μαγνητικό δίπολο σε ένα Σύστημα που προσομοιάζει τη δομή του ατόμου. Εδώ, ο πυρήνας-κέντρο (μοναδική υπερδύναμη) έλκει με διαβαθμισμένη ισχύ τα αντίθετα φορτισμένα ηλεκτρόνια που περιστρέφονται γύρω από αυτόν σε ομόκεντρες τροχιές, αλλά με μικρότερη και μεγαλύτερη ακτινική απόσταση από αυτόν, που αναλογεί σε ισχυρότερη και χαλαρότερη έλξη αντίστοιχα.

Η σοφία των μηχανισμών των φυσικών νόμων που διέπουν τόσο τον μακρόκοσμο όσο και τον μικρόκοσμο, μας αποκαλύπτει δια της παρατήρησης ότι, οι εσωτερικές (εγγύτερες στον πυρήνα) στοιβάδες ηλεκτρονίων, καθώς και η εξωτερική στοιβάδα (η απώτερη από τον πυρήνα), δέχονται καθορισμένο αριθμό ηλεκτρονίων (σε συγκεκριμένες θέσεις) όπου, όταν αυτός είναι συμπληρωμένος, προσδίδει στο ενεργειακό επίπεδο την βέλτιστη πληρότητα αποκαθιστώντας την ισορροπία ηλεκτρικού φορτίου, καθιστώντας το άτομο σταθερό (μονοπολικός Κόσμος). Στην περίπτωση που αυτό δεν συμβαίνει στην εξωτερική στοιβάδα, το άτομο έχει ανάγκη λόγω σθένους (αρνητικού ή θετικού) να προχωρήσει στη σύναψη δεσμού ή δεσμών με άτομο υπολειπόμενου ηλεκτρικού φορτίου σε ποσότητα (ηλεκτρόνια) ίση με το υπερβάλλον ηλεκτρικό φορτίο του.

Ο παραλληλισμός με το χημικό ανάλογο, έγκειται στο γεγονός ότι στην περίπτωση (ιδεατή) του ηλεκτροθετικά ή ηλεκτραρνητικά ουδέτερου ατόμου, ο πυρήνας (μοναδική υπερδύναμη) έχει μέσω του ηλεκτρικού φορτίου του υπό την ελκτική του ικανότητα όλο το πλήθος ηλεκτρονίων (μικρότερων Κρατών ή Κρατών δορυφόρων) που είναι ενεργειακά (ωριμότητα εκ της πολιτικής αρχαιότητας) τοποθετημένα υπό καθορισμένο αριθμό (Κράτη-δρώντες σε συμμαχίες ή Οργανισμούς) σε καθορισμένες στοιβάδες-τροχιές περιστροφής (ισοσταθμικά επίπεδα επιρροής από Υπερδύναμη) καθορισμένης απόστασης μεταξύ τους (χωρο-χρονικά κατανεμημένες ομάδες κρατών με γεωγραφικά ή ιστορικής προέλευσης κριτήρια). Όμως, στη Φύση τα πράγματα δεν βρίσκονται σε ιδεατή κατάσταση, ίσως για να εξασφαλίζουν μέσω των διεργασιών αλληλεπίδρασης ιδεατά αποτελέσματα σε μια αέναη αλληλουχία δρώντων, συνθηκών και νόμων του Φυσικού Συστήματος.

Έτσι, στο εν λόγω σύστημα, δεν ισχύουν κατά μεγάλο ποσοστό στατιστικώς συνθήκες αυτάρκειας, σταθερότητας και νομοτελειακά αέναης λειτουργίας. Υπάρχουν δύο ενδεχόμενα σε ένα μη ουδέτερο ενεργειακά σύστημα:

1. Να παραλάβει τα ικανά για την αποκατάσταση της ηλεκτρικής του ουδετερότητας ηλεκτρόνια ή να αποδώσει εκείνο τα ηλεκτρόνια που το εκτρέπουν από την ηλεκτρική ουδετερότητα σε κάποιο σύστημα που τα χρειάζεται.
2. Να προχωρήσει σε «αμοιβαία συνεισφορά» ενεργειακού φορτίου, ώστε αυτό να υπολογίζεται ταυτόχρονα από τα δύο συστήματα επιβάλλοντας έτσι την ένωσή τους.

Και στις δύο περιπτώσεις, η απαραίτητη προϋπόθεση για την εφαρμογή της διεργασίας, είναι η ύπαρξη και άλλων παρόμοιων συστημάτων που συγκροτούν ένα πλαίσιο συνύπαρξης, διευρύνοντας με τους συνδυασμούς της ένωσης τους, τον αριθμό των πόλων-πυρήνων του νέου διευρυμένου συστήματος. Έχουμε δηλαδή τη δημιουργία των χημικών ενώσεων (ή σύμφωνα πάντα με τον παραλληλισμό, τη δημιουργία πολυπολικού κόσμου).

Βλέποντας λοιπόν την αλληλεπίδραση της Ύλης και Ενέργειας σύμφωνα με τους φυσικούς νόμους, είναι δυνατή μέσω του προαναφερόμενου παραλληλισμού, η διόραση των προοπτικών που θα εκτυλιχθούν σε σχέση με διακρατικές ισορροπίες και συμμαχίες στην διαμορφούμενη διεθνή σκακιέρα. Προβάλλει έτσι ως πιο πιθανή η εκδοχή ενός πολυπολικού κόσμου, όπου σημαίνουντα ρόλο (και όχι καταλυτικό) θα παίζει η Ρωσία με τους δορυφόρους της, βασιζόμενη στη στρατιωτική ισχύ και τεχνολογία της από τη μια, καθώς και στην ιδιότητα του παροχέα Ενέργειας σε παγκόσμια βάση, ικανής να επηρεάσει το διεθνές οικονομικό γίγνεσθαι από την άλλη.

Η υπόθεση των ενεργειακών πόρων, μπορεί να αποδειχθεί τόσο σοβαρή, ώστε να ανεβάσει στο ίδιο επίπεδο σημαντικότητας με την Γεωστρατηγική, την Γεωοικονομική. (Η Γεωοικονομική μελετά τη σχέση μεταξύ πολιτικής και οικονομίας ιδιαίτερα σε διεθνή κλίμακα. Επίσης εμπλέκεται με τη διανομή του πλούτου, για παράδειγμα μέσω εμπορικού ανταγωνισμού, η οποία μπορεί να μετατραπεί σε πολιτική επιρροή. Αποτελεί ένα συνδυασμό διεθνών οικονομικών και πολιτικών παραγόντων που σχετίζονται ή επενεργούν σε ένα έθνος ή μια περιοχή²¹⁸). Ένας πολυπολικός κόσμος,

---

²¹⁸ Marcel De Haas (Editor), Andrej Tibold, Vincent Cillessen: “Geo-strategy in the South Caucasus Power Play and Energy Security of States and Organizations”. November 2006. The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael. Σελ.10.

http://www.clingendael.nl/publications/2006/20061100_cscp_haas.pdf

θα περιορίσει την εκδήλωση αλυτρωτικών τάσεων από τη Ρωσία, ως προς κεκτημένα της Σοβιετικής της Εποχής, οδηγώντας την πολιτική της σε πιο ρεαλιστικής βάσης στόχους και σκοπούς, οικοδομώντας σχέσεις επιρροής και εδραιώνοντας κυριαρχία στον πρώην Σοβιετικό Χώρο. Η αναγκαιότητα συνεργασίας και συμμετοχής της Ρωσίας σε Οργανισμούς οικονομικού και πολιτικού προσανατολισμού, θα διαμορφώσει ένα πιο επιδεκτικό προφίλ ως προς τον στόχο της, που είναι η απόκτηση του χρίσματος του διεθνούς δρώντος, εκτονώνοντας εν μέρει και τηρουμένων των αναλογιών, την ηγεμονική της ιδιότητα σε στρατιωτικούς σχηματισμούς συμμαχιών.

Με άλλα λόγια, θα προβάλει το ισχυρό πολιτικό-οικονομικό προφίλ που εξασφαλίζει από το εμπόριο της Ενέργειας, ως πρέσβη κύρους σε διεθνή φόρα με αδιαμφισβήτητη διαπραγματευτική ισχύ και ανάμειξη σε όλα τα διεθνή θέματα, χωρίς να υποβαθμίζει τον κύριο ρόλο που θέτει η Μόσχα για τον εαυτό της, δηλαδή τη μετατροπή των Οργανισμών οικονομικής συνεργασίας που συμμετέχει, κυρίως σε σχέση με την Κίνα, σε στρατιωτική συμμαχία. Στην περίπτωση αυτή, το ενεργειακό «εργαλείο» λειτουργεί αφενός ως μοχλός αύξησης εξάρτησης της Ε.Ε. από τις ρωσικές ενεργειακές πηγές, αφετέρου ως εγγύηση και θεμέλιο σύστασης ισχυρών συμμαχιών στην Ασία (Κεντρική Ασία, Κίνα, Ιράν), που προωθούν την ανάσχεση της επιρροής των ΗΠΑ-Ε.Ε. στον πρώην Σοβιετικό Χώρο.

Αυτονόητο εδώ είναι, ότι η επίτευξη των παραπάνω μελλοντικών στόχων από την πλευρά της Μόσχας, απαιτεί και τη βελτίωση από πλευράς Ρωσίας επιλογής μεθόδου διαχείρισης του ενεργειακού «εργαλείου». Αυτό με τη σειρά του, προϋποθέτει βαθιά γνώση των ορίων των εμπλεκόμενων στρατηγικών για την Ενέργεια, λαμβάνοντας σοβαρά υπόψη ότι οι πόλεμοι για την Ενέργεια, θα είναι η κινητήριος δύναμη της διεθνούς πολιτικής την επόμενη δεκαετία, με μόνο ανασχετικό παράγοντα την τεχνολογική πρόοδο, η οποία μπορεί να μειώσει την παγκόσμια εξάρτηση από τους υδρογονάνθρακες.

Παράλληλα, πρέπει να τονιστεί και ο χειρισμός του ενεργειακού «εργαλείου», ως προς την οικονομική χροιά του θέματος. Έτσι, τα υψηλά κέρδη από τις υψηλές τιμές για παράδειγμα του πετρελαίου που αποκομίζει η Ρωσία, ενδέχεται με φυσική ή τεχνητή πτώση των τιμών να ελαττωθούν. Αυτό για τη Ρωσία δημιουργεί δύο υποχρεώσεις:

1. Αύξηση παραγωγής των ενεργειακών πόρων, και διάθεση της αναγκαίας υποδομής ώστε να υποστηρίξει με επιτυχία την αναθέρμανση της βιομηχανικής παραγωγής και την οικονομική ανάπτυξη που θα επιφέρει η πτώση των τιμών στους ενεργειακούς πόρους.

2. Εκ των προτέρων σοφή τοποθέτηση μέσω επενδύσεων των τεράστιων κεφαλαίων από το ενεργειακό εμπόριο, σε στρατηγικούς τομείς της οικονομίας και του Επιχειρείν εντός και εκτός Ρωσίας.

Υπό αυτή την οπτική γωνία, χώρες όπως η Κίνα και η Ινδία, με αυξητική ζήτηση Ενέργειας και αυξητική πληθυσμιακή τάση, θα προσπαθήσουν ή και θα συμμετέχουν σε διακρατικές προσπάθειες εισαγωγής νέων τεχνολογιών για παραγωγή Ενέργειας από πηγές εκτός υδρογονανθράκων. Ιδιαίτερα η Κίνα, που θεωρεί τον εαυτό της ως περιφερειακή υπερδύναμη, με ζωτικό χώρο που εκτείνεται σε όλη τη Νοτιοανατολική Ασία και Δυτικό Ειρηνικό, προσβλέπει σε μια ζώνη επιρροής στην Κεντρική Ασία μέσω οικονομικών δεσμών, που θα έχουν ως επίκεντρο την εισαγωγή ενεργειακών πόρων από τις χώρες της Κεντρικής Ασίας και της Κασπίας, ενώ ταυτόχρονα θα «εξάγει» επενδύσεις προς τις χώρες αυτές, καθώς και τη συμμετοχή της ως εταίρος ιδιαίτερης βαρύτητας και κύρους σε Οργανισμούς (Οργανισμός για τη Συνεργασία της Σαγκάης) που θα διαδραματίσουν καταλυτικό ρόλο τόσο για την Ασία, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η Ρωσία μπροστά σε ένα τέτοιο εφικτό ενδεχόμενο, θα επιχειρήσει να «στρατιωτικοποιήσει» τους οικονομικούς οργανισμούς που συμμετέχει η Κίνα, καθώς και να προσδέσει σφικτά στο άρμα της τις χώρες της Κεντρικής Ασίας, ώστε να καταστεί ο αποκλειστικός και στρατηγικός προμηθευτής Ενέργειας της Κίνας και σε δεύτερο βαθμό και της Ινδίας, συνδέοντας ταυτόχρονα τις εξαγωγές Ενέργειας προς την Ευρώπη με μια σχέση δυναμικής ισορροπίας πολιτικο-στρατηγικής σημασίας, αντιμετωπίζοντας έτσι το φάσμα περικύκλωσής της από το ΝΑΤΟ από δυσμάς, ενώ παράλληλα οικοδομεί ισχυρά ερείσματα συμμαχίας αλλά και επιρροής στην Νοτιοανατολική Ασία και έξοδο στον Ειρηνικό Ωκεανό, θέτοντας τις βάσεις για το ενδόμυχο όνειρό της, αυτό της ανάκτησης του ρόλου υπερδύναμης σε έναν πολυπολικό κόσμο.

Ένα άλλο μεγάλο ζήτημα που η Ρωσία καλείται να χειριστεί προσεκτικά, αφενός γιατί απαιτείται η τήρηση λεπτών ισορροπιών, και αφετέρου, γιατί μπορεί να της προσδώσει ισχυρά οφέλη και κύρος, είναι αυτό της σχέσης με τον ισλαμικό κόσμο. Ο ισλαμικός κόσμος είναι ένα πολυπρισματικό σώμα, του οποίου κοινό παρονομαστή αποτελεί η θρησκεία. Στην Ασία, η παρουσία του ισλαμικού στοιχείου είναι ισχυρή και με πολλές μορφές ως προς άλλα επίπεδα, όπως το εθνοτικό και το πολιτικό. Έτσι, εκτός του αραβικού κόσμου της Ασίας που είναι πολιτικά συντεταγμένος γύρω από δυτικότροπες επιρροές με κυρίαρχο παράδειγμα τη Σαουδική Αραβία και τα Εμιράτα,

όπου λόγω του τεράστιου ενεργειακού τους πλούτου, αποτελούν την πρώτη στρατηγική προτεραιότητα της Δύσης και έχουμε ισχυρά καθεστώτα βασιλείας τα οποία στηρίζονται στην ευμάρεια που προσφέρουν τα πετροδολάρια, δεσπόζουσα θέση έχει το Ιράν, όπου πρόκειται για κράτος-κλειδί ως προς τη γεωγραφική και γεωστρατηγική σημασία του όρου, και ταυτόχρονα για μεγάλο ενεργειακό παραγωγό σε παγκόσμια κλίμακα.

Συνεπώς, η διαχείριση του Ιράν από μέρος της Ρωσίας θα αποτελέσει ταυτόχρονα στοίχημα αλλά και δίλημμα. Το στοίχημα εστιάζεται στην ποιότητα και συνεκτικότητα της ενεργειακής συνεργασίας Ρωσίας-Ιράν που θα επεκταθεί και σε συνεργασία σε άλλους τομείς όπως Μεταφορά Τεχνολογίας από τη Ρωσία σε ενεργειακά έργα, Πυρηνική Τεχνολογία, έργα υποδομής που θα μετατρέψουν το Ιράν σε μια ανταγωνιστική χώρα αποσειώντας τους αναχρονισμούς και μέρος του θεοκρατικού του χαρακτήρα, και το σπουδαιότερο: για τη ρωσική ενεργειακή πολιτική θα λειτουργήσει ως δίοδος της Ρωσίας μέσω Κασπίας και Κεντρικής Ασίας στον Περσικό Κόλπο, βάζοντας σφήνα σε σχέδια της Δύσης για περικύκλωση της Ρωσίας, καθώς και σε κινεζικές προοπτικές επέκτασης προς δυσμάς. Σε μια τέτοια περίπτωση, η ρωσική παρουσία μέσω της Ενέργειας, θα εισχωρήσει σε θαλάσσιους ενεργειακούς δρόμους στα ελεγχόμενα από τη Δύση ζεστά νερά του Περσικού Κόλπου, που ίσως για αυτό να μετατραπούν σε ζέοντα.

Το δίλημμα έγκειται στη διαχείριση του Ιράν ως ισλαμικού κράτους. Το δίλημμα αυτό επίσης, θα αποτελέσει μια πραγματικότητα και στις ισλαμικές πρώην σοβιετικές δημοκρατίες της Κεντρικής Ασίας, όπου ενυπάρχει και ρωσικό χριστιανικό στοιχείο. Μια πιθανή κατευθυνόμενη από τη Δύση αναζωπύρωση θρησκευτικών διαχωρισμών υπό το πρίσμα μιας εκκολλαπτόμενης κοινοπολιτείας μουσουλμανικών χωρών της Κεντρικής Ασίας, θα έθετε ζήτημα αναθεώρησης της στάσης του Ιράν στην περιοχή, εξυπηρετώντας καλύτερα τα συμφέροντά του και επιπροσθέτως θα έφερνε τη Μόσχα σε δύσκολη θέση, τη στιγμή που στο εσωτερικό της Ρωσίας υπάρχουν φωνές που συνδέουν τη χριστιανική ιδιότητα με τη ρωσική υπηκοότητα στην προσπάθεια οικοδόμησης ενός ρωσικού έθνους-κράτους, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, με ευρωπαϊκά χαρακτηριστικά κύρους, διηπειρωτικής έκτασης, και πόλου παγκόσμιας επιρροής. Παράλληλα, θα δημιουργούσε τις προϋποθέσεις επενδυτικής αστάθειας, αφού θα καθιστούσε επισφαλείς τις ήδη υπάρχουσες επενδύσεις της Ρωσίας στις περιοχές αυτές, ανοίγοντας την πόρτα σε μουσουλμανικούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς ή επιτρέποντας κινεζικές επενδύσεις ευρείας κλίμακας.

Η Ρωσία τα επόμενα χρόνια, θα βρεθεί ενώπιον πολλών προκλήσεων και ευκαιριών: κάποιες θα έχουν τις ρίζες τους στο παρελθόν και άλλες θα διαμορφώσουν το μέλλον της. Το βέβαιο είναι, πως στο στρογγυλό τραπέζι που ξανακάθισε η Ρωσία μαζί με τους ισχυρούς παγκόσμιους παίκτες, το παιχνίδι θα είναι κρίσιμο γιατί διακυβεύονται τα ισχυρότερα παγκόσμια συμφέροντα, αλλά και γιατί οι θέσεις δεν θα είναι πια δύο όπως στο παρελθόν, αλλά σίγουρα περισσότερες, διαμορφώνοντας χαοτικά πιθανότητες ισχύος, επιρροής και κυριαρχίας, βασισμένες πια στην αλληλεξάρτηση μεταξύ των παικτών. Η Ρωσία μπαίνει στο παιχνίδι με πολλά και ισχυρά χαρτιά. Η Ενέργεια είναι ένα από τα ισχυρότερα χαρτιά, αλλά δεν θα πρέπει να υπερεκτιμηθεί ως πανάκεια για κάθε θέμα.

Η συνετή χρήση του ενεργειακού «εργαλείου», θα δημιουργήσει φίλους, συμμάχους και συνεργάτες. Αυτό θα συμβεί μέσω των επενδύσεων των τεράστιων κεφαλαίων από το εμπόριο της Ενέργειας σε όλο το φάσμα του Επιχειρείν, κυρίως σε χώρες της Κεντρικής Ασίας και της Κασπίας, της συμπόρευσης με την Κίνα προς την οικονομική γιγάντωση της Νοτιοανατολικής Ασίας με παράλληλη ανάπτυξη-αξιοποίηση της ρωσικής Άπω Ανατολής και της θωράκισης και εγγύησης του Ευρασιατικού και Νοτιοασιατικού Χώρου κάτω από την αιγίδα της ρωσικής ανανεωμένης, ευέλικτης και με νέο προσανατολισμό στρατιωτικής μηχανής.

Συνεπώς, η διαχείριση των εσόδων από το εμπόριο της Ενέργειας, η εκμετάλλευση των τεράστιων πόρων της αχανούς έκτασης, η ανάπτυξη πολιτικής για τους ενεργειακούς θαλάσσιους δρόμους, η αναζωογόνηση κοινωνικά και οικονομικά της ασιατικής Ρωσίας με τη δημιουργία ισοδύναμων πληθυσμιακά αστικών κέντρων με ισχυρούς δεσμούς με τα όμορα κράτη, θα επιτρέψουν την κοινωνική, πληθυσμιακή, οικονομική αποκέντρωση που είναι προαπαιτούμενο για ένα μοντέρνας δομής κράτος που θέλει να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του εγγύς μέλλοντος, διαμορφώνοντας έτσι τις καλύτερες συνθήκες για το απώτερο μέλλον στο παγκόσμιο στερέωμα. Συμπερασματικά, η μεγάλη πρόκληση για τη Ρωσία είναι η αυτοβελτίωσή της. Αυτή, μπορεί να προέλθει αναγεννησιακά και διαδραστικά, κρατώντας τα καλά διαχρονικά στοιχεία από το παρελθόν (κουλτούρα, πολιτισμός) και δράτοντας τα προσφερόμενα αγαθά της νέας κατάστασης πραγμάτων, ή με λίγα λόγια, ακολουθώντας την εξελικτική μεγέθυνση μιας κούκλας Ματριόσκα.

Μια χώρα του γεωγραφικού μεγέθους της Ρωσίας, είναι προφανές ότι θα «δει» τον κόσμο πλανητικά. Έτσι, οι συμμαχίες οικονομικού, ενεργειακού και στρατιωτικού χαρακτήρα, είναι βέβαιο ότι θα παίξουν σημαίνοντα ρόλο σε έναν πολυπολικό κόσμο.

Δεν μπορεί να προσδιοριστεί με ακρίβεια η οικειότητα και το επίπεδο της συνεργασίας και αντοχής του συγχρωτισμού μεταξύ της ρωσικής αρκούδας, του κινέζικου δράκου, του ιρανικού λέοντα και της ινδικής τίγρης, παρόλα αυτά όμως, στην παγκόσμια ζούγκλα, η κοινή παρουσία τους θέτει τις βάσεις για τον έλεγχο τριών ωκεανών: α) Του Αρκτικού Ωκεανού, με την πρόθεση για εκμετάλλευση από τη Ρωσία του βυθού του, αλλά και τον έλεγχο των θαλάσσιων δρόμων εμπορίου στην περιοχή που διευκολύνεται με το λιώσιμο των πάγων της Αρκτικής. β) Του Δυτικού Ειρηνικού Ωκεανού, με σύμπραξη Ρωσίας-Κίνας από τον Βερίγγειο Πορθμό ως την Πολυνησία, με κυριαρχία επί των θαλάσσιων δρόμων των ασιατικών αγορών. γ) Του Ινδικού Ωκεανού, από τα Στενά του Χορμούζ στον Περσικό Κόλπο (Ιράν), ως τη θάλασσα της Ινδοκίνας (Ινδία), που θεωρείται νευραλγικής σημασίας περιοχή, λόγω των μεγάλων θαλάσσιων οδών διαμετακομιστικού εμπορίου αλλά και μεταφοράς ενεργειακών πόρων της Μέσης Ανατολής στην Ασία. Με άλλα λόγια, δεν είναι παρακινδυνευμένο να πούμε ότι ο 21^{ος} αιώνας θα είναι ο αιώνας της Ασίας.

Κεφάλαιο 7: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ύστερα από την αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης και τη διατύπωση της προβλεπόμενης πορείας της Ρωσικής Ενεργειακής Στρατηγικής για την Ασία, προκύπτουν τα εξής:

1. Η ήπειρος της Ασίας, προβάλλει ως ο μεγαλύτερος παραγωγός και πάροχος Ενέργειας στον πλανήτη.
2. Η Ρωσία βγαίνει στο διεθνές προσκήνιο, ως ένας εκ των στυλοβατών διαμόρφωσης της Ασίας σε περιοχή διαθέτουσα πόλους παγκόσμιας επιρροής, με τη συνδρομή της Κίνας κυρίως, αλλά και την πρόσδεση του Ιράν, καθώς και τη συνεργασία της Ινδίας.
3. Οι ρωσικές εξαγωγές Ενέργειας στην Ασία, τονώνουν την βιομηχανική παραγωγή και αυξάνουν το βαθμό οικονομικής ανάπτυξης της Άπω Ανατολής και Νοτιοανατολικής Ασίας, όπου σε συνδυασμό και με την παροχή κατάλληλης τεχνογνωσίας σε αρκετούς τομείς επιχειρηματικής δραστηριότητας, είναι δυνατόν να δημιουργήσουν ένα ισχυρό αντίβαρο στην επιρροή και προσπάθεια απόλυτης κυριαρχίας της Δύσης.
4. Ο προσεταιρισμός και η βέλτιστη διαχείριση από τη Ρωσία των ενεργειακών πόρων και δρόμων μεταφοράς της Ενέργειας από τις χώρες της Κασπίας και

της Κεντρικής Ασίας, αποτελεί έναν εκ των στόχων πρώτης προτεραιότητας, αφού είναι το κλειδί που ανοίγει την πόρτα στην διακρατική, διαπολιτισμική, διαθρησκευτική, διαπολιτική αλληλόδραση του ασιατικού χώρου. Ενεργεί ενζυμικά σε μια πανασιατική ζύμωση από όπου θα προκύψει μια οντότητα πόλων επιρροής ικανή να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του μέλλοντος.

5. Η οντότητα των πόλων επιρροής μέσω της διαχείρισης: (α) της Υψηλής Τεχνολογίας και Άμυνας, (β) της Ενέργειας, θα επιτύχει να έχει συγκριτικό ανταγωνιστικό πλεονέκτημα πολυεπίπεδα, αλλά κυρίως στον τομέα της Οικονομίας, που σε συνδυασμό με (γ) τη διάθεση του τεράστιου - υποαμειβόμενου σε σύγκριση με τη Δύση - Ανθρώπινου Δυναμικού, παίρνει το σχήμα ισόπλευρου τριγώνου με κορυφές αντίστοιχα τα (α), (β), (γ), έχοντας όλες τις απαιτούμενες και ικανές συνθήκες-ιδιότητες ενός ισχυρού ηγεμονικού πλανητικού Οργανισμού.
6. Η συνετή και υπεύθυνη στάση της Ρωσίας στην Ενεργειακή της Στρατηγική απέναντι στις χώρες της Κασπίας και της Κεντρικής Ασίας υπό την προϋπόθεση της αυτόνομης οικονομικής τους ανάπτυξης, με την εγγύηση της ρωσικής στιβαρότητας ως προς την έννοια της ασφάλειας γενικώς, θα μετατρέψει τις χώρες αυτές σε μοχλό αποτροπής διείσδυσης της Δύσης στην περιοχή.
7. Η ανάπτυξη της ασιατικής Ρωσίας και ιδιαίτερα της ρωσικής Άπω Ανατολής κυρίως σε ενεργειακό επίπεδο, μέσω της έρευνας νέων και εκμετάλλευσης των ήδη γνωστών κοιτασμάτων πετρελαίου και φυσικού αερίου, θα συμβάλλει και στην περαιτέρω ανάπτυξη της ρωσικής αυτής γης δίδοντάς της «ασιατικό χρώμα», και με αυτό τον τρόπο διαμορφώνοντάς την ως αναπόσπαστο τμήμα της αναδυόμενης οικονομικά και για αυτό ενεργοβόρας Νοτιοανατολικής Ασίας και Άπω Ανατολής. Οι ενεργειακές συνεργασίες, θα φέρουν αναπόφευκτα και επενδύσεις, μικτές επιχειρήσεις, αξιοποίηση ανθρώπινου δυναμικού, συμβάλλοντας στην παραπέρα σύσφιξη των σχέσεων και δεσμών μεταξύ της Ρωσίας και των ασιατικών κρατών και άρα στη σταθεροποίηση αμυντικών και οικονομικών οργανισμών.
8. Η Ρωσία λόγω της γεωγραφικής της θέσης, είναι το μοναδικό κράτος στον πλανήτη που μπορεί να αναπτύξει και μέσω της Ενέργειας ταυτόχρονα πολιτική ευρωπαϊκού προσανατολισμού και ασιατικής ανάπτυξης. Με αυτή τη συλλογιστική, μπορεί να αντιμετωπίσει επιτυχώς την από αιώνων απειλή της περικύκλωσής της από τις ΗΠΑ και τη Μεγάλη Βρετανία.

9. Η ιδιαιτερότητα της Ρωσίας έγκειται²¹⁹ και στο γεγονός, ότι παρόλη την οικονομική ευημερία που προήλθε από το εμπόριο της Ενέργειας και οδήγησε πολλούς να περιγράψουν τη Ρωσία ως ένα petro-state (πετρο-κράτος, δηλ. ενεργειακό-κράτος) έχοντας δίκιο κατά μια έννοια αφού οι εξαγωγές Ενέργειας της Ρωσίας έχουν στοιχειωδώς αλλάξει την οικονομία της χώρας τα τελευταία οκτώ χρόνια, επιτρέποντας στη Μόσχα να συγκεντρώσει τα τρίτα μεγαλύτερα παγκοσμίως αποθέματα Κεντρικής Τράπεζας, να απολαύσει ποσοστό της τάξης του 7-8% ετήσιας ανάπτυξης, η Ρωσία διαφέρει από τους άλλους κύριους εξαγωγείς Ενέργειας κατά έναν σημαντικό τρόπο: Η ρωσική οικονομία δεν είναι αποκλειστικά εξαρτώμενη από την Ενέργεια. Από κάθε οπτική γωνία, μια σημαντική πλειοψηφία της ρωσικής οικονομίας είναι ξεκάθαρα εκτός του ενεργειακού τομέα. Το γεγονός αυτό, έχει δύο συνέπειες. Πρώτα, με ένα δυναμικό που συνεισφέρει σε ένα σοβαρό πρόβλημα πληθωρισμού, οι υψηλές τιμές της Ενέργειας δεν είναι με κανένα τρόπο επιθυμητές σε μια χώρα που έχει έναν μεγάλο και ενεργειακής έντασης βιομηχανικό τομέα. Δεύτερον, αν η Μόσχα έχει επιτύχει να αναπτύξει επιπλέον και άλλους τομείς της οικονομίας, τότε η Ρωσία έχει την ευκαιρία να είναι λιγότερο εξαρτημένη από τις τιμές της Ενέργειας σε σχέση με άλλους μεγάλους εξαγωγείς Ενέργειας. Ο βαθμός σύμφωνα με τον οποίο η χώρα απομακρύνεται από την ενεργειακή εξάρτηση εξαρτάται από το κατά πόσο η ανάπτυξη των μη-ενεργειακών τομέων της Ρωσικής Οικονομίας είναι αυτοσυντηρούμενη, κάτι που αποτελεί σημείο έντονης διαμάχης μεταξύ των οικονομολόγων.
10. Η πολιτική της Ρωσίας για καλλιέργεια και ανάπτυξη των σχέσεών της με το ισλαμικό στοιχείο στην Κεντρική Ασία και στο Ιράν, υπόσχεται πολλαπλά οφέλη όπως: ανάσχεση του τουρκικού τόξου στην Κεντρική Ασία, περαιτέρω σύσφιξη των σινορωσικών σχέσεων στη βάση συνεργασίας για την αποτροπή αποσχιστικών τάσεων περιοχών με μουσουλμανικό στοιχείο, δίοδο των ενεργειακών εξαγωγών της Κασπίας στην ανοικτή θάλασσα (Περσικός Κόλπος) και αποθάρρυνση εφαρμογής κάθε σχεδίου έντασης και αποσταθεροποίησης στην Κεντρική Ασία και Ιράν που βασίζεται σε θρησκευτικούς διαχωρισμούς.

---

²¹⁹ Paul J. Saunders. Introduction: "Eastern Promises – Russian Energy for Asia". Russian Energy Policy and Strategy. The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis, Vol. 19, N°2, July 2008. Σελ.6.
<http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

Κεφάλαιο 8: ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το «άνοιγμα» του Δεύτερου Κόσμου (ή αλλιώς του Ανατολικού Κόσμου) στη Διεθνή Σκηνή, και το «φιλτράρισμα» του Μαρξισμού σε πιο συμβατές με την ελεύθερη αγορά μορφές (η περίπτωση της Κίνας), ομογενοποίησε τον πλανήτη, με μόνη θλιβερή εξαίρεση αυτή της Αφρικανικής Ηπείρου που η μόνη της ελπίδα, ίσως είναι έπειτα από μερικές δεκαετίες να «ξαναανακαλυφθεί» αναλαμβάνοντας έναν ρόλο παρόμοιο με αυτόν της σημερινής απαστράπτουσας αναπτυσσιακής Ασίας.

Σε έναν ομογενοποιημένο θεσμικά, και όχι παγκοσμιοποιημένο πολιτικά πλανήτη, την ορχήστρα διευθύνει ο έχων και διαθέτων ενεργειακούς πόρους καθώς και κατέχων επίπεδο τεχνολογίας αιχμής σε όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας.

Ο ομογενοποιημένος θεσμικά κόσμος, μπορεί να προσομοιωθεί με ένα επίπεδο πάνω στο οποίο ορίζονται διακριτές ομάδες σφαιρών με κριτήρια: α) ίσου όγκου, (ίσες ακτίνες) και β) ίσης μάζας, μεταξύ των μελών της κάθε ομάδας. Έτσι, η ισόχωρη διαβάθμιση, δεν είναι η μόνη ικανή συνθήκη για κυριαρχία στην «μεγάλη» κατηγορία, αφού καταλυτικό ρόλο στις μεταξύ τους «κρούσεις» (αλληλεπιδράσεις αντίθετων στρατηγικών συμφερόντων), παίζει και η μάζα της κάθε σφαίρας. Είναι εύκολο να γίνει αντιληπτή η έκβαση της κρούσης μιας σφαίρας από χάλυβα, με μια ίσων χωρικών διαστάσεων σφαίρα από ξύλο, ελαστικό, φελλό ή γυαλί. Καταλήγουμε έτσι, να ορίσουμε ως ορόσημο ισχύος της κάθε σφαίρας, όχι μόνο τον όγκο (εκτόπισμα) που καταλαμβάνει αλλά και τη μάζα που διαθέτει. Ως γνωστόν, η Φυσική συνδέει τη μάζα με τον όγκο ενός υλικού, με την έννοια του ειδικού βάρους, η οποία για την ακρίβεια είναι ο λόγος της μάζας του υλικού προς τον όγκο που αυτό καταλαμβάνει.

Με βάση τα παραπάνω, αν επιχειρηθούν οι εξής συμβολισμοί: α) ως «σφαίρα» απεικονίσουμε τα κράτη-δρώντες στο παγκόσμιο επίπεδο, β) με τον όρο «όγκος» οριστεί η γεωγραφική διάσταση ενός κράτους, που ως προς την Ενέργεια έχει διττή υπόσταση και συνίσταται αφενός από το στρατηγικό χαρακτήρα της αναφερόμενο στη θέση και στο εύρος της εδαφικής του έκτασης, και αφετέρου στην πυκνότητα ύπαρξης ενεργειακών πηγών στην επικράτεια δικαιοδοσίας του, γ) με τον όρο «μάζα» συνδεθεί το ποιόν του κάθε κράτους, δηλαδή η κοινωνικοπολιτική συνοχή, η ποιότητα και η αντοχή των θεσμικών δομών, η σταθερότητα των υποδομών, η εύκολη και ταχεία προσαρμογή του σε καινοτομίες και η αξιοπιστία του οικονομικού του συστήματος,

όπου με τη διαβάθμιση «μεγάλο» αντιστοιχίζεται η μεγέθυνση των προαναφερομένων ιδιοτήτων, και με «μικρό» αντιστοιχίζεται η συρρίκνωσή τους, τότε προκύπτουν τέσσερις συνδυασμοί κρατών με βάση τα κριτήρια «μάζας» και «όγκου»: 1) Σφαίρες-Κράτη με μεγάλη μάζα και μεγάλο όγκο, 2) Σφαίρες-Κράτη με μεγάλη μάζα και μικρό όγκο, 3) Σφαίρες-Κράτη με μικρή μάζα και μικρό όγκο, 4) Σφαίρες-Κράτη με μικρή μάζα και μεγάλο όγκο.

Γίνεται φανερό έτσι, ότι μεγάλο «ενεργειακό ειδικό βάρος» έχουν κράτη με μεγάλη «μάζα». Μεταξύ των κρατών που διαθέτουν μεγάλη «μάζα», ο διαχωρισμός τους με το κριτήριο του «όγκου», διαμορφώνει και την καίρια διαφορά τους: Τα κράτη που έχουν και μεγάλο «όγκο» (εδαφική υπεροχή σε παγκόσμια κλίμακα και μεγάλο εκτόπισμα γεωπολιτικά και γεωστρατηγικά), είναι τα κράτη που χαρακτηρίζονται ως παγκόσμιοι ενεργειακά έχοντες και κατέχοντες, οικουμενικοί δρώντες και που ενίοτε εξελίσσονται σε αυτοκρατορίες και υπερδυνάμεις, ενώ αυτά με μικρό «όγκο» παραμένουν ισχυροί δρώντες σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Όσον αφορά τα κράτη με μικρή «μάζα» πρόκειται για κράτη με εγγενείς αδυναμίες που αν έχουν και μικρό «όγκο» περιορίζονται σε δορυφορικό ρόλο, ενώ αν διαθέτουν μεγάλο «όγκο» απολαμβάνουν οικονομική ευμάρεια λόγω των ενεργειακών πόρων τους, η οποία όμως ελέγχεται και εγγυάται από ισχυρούς προστάτες.

Βλέπουμε λοιπόν, ότι η Ενέργεια προσδίδει καταλυτική ώθηση στην υπόθεση του «ειδικού βάρους» ενός κράτους στον κόσμο.

Αναστρέφοντας τους όρους τώρα, στην προσπάθειά μας να προσεγγίσουμε το «ειδικό βάρος» της Ενέργειας στον κόσμο, παρατηρούμε ότι η σημασία της είναι καταλυτική αφού είναι ένας από τους παράγοντες που καθορίζουν την Διεθνή Πολιτική, ήταν και είναι πάντα το μεγάλο στοίχημα και το μήλο της έριδος, με αποτέλεσμα πολλούς πολέμους και αντιπαραθέσεις σε παγκόσμια κλίμακα. Η εξασφάλιση των πηγών Ενέργειας, ο έλεγχος της μεταφοράς της και η ενεργειακή επάρκεια, είναι στρατηγικοί στόχοι στο διηνεκές. Σε κάθε περίπτωση, η Ενέργεια χαρακτηρίζεται ως στρατηγικό αγαθό. Μια άλλη παράμετρος της σημαντικότητας της Ενέργειας, είναι ότι παίζει τέτοιο ρόλο στην οικονομική ανάπτυξη του κόσμου ώστε, επαξίως μπορεί να θεωρηθεί ως το «Αίμα της Οικονομίας». Οι «ενεργειακές ροές» εμπλουτίζουν κάθε βιομηχανική δραστηριότητα, δίνουν ώθηση σε κάθε μορφής μεταφορική επιχειρηματικότητα, δυναμώνοντας το εμπόριο και δημιουργώντας πρόσφορες συνθήκες νέων επενδύσεων, με άμεση συνέπεια την αξιοποίηση του ανθρώπινου δυναμικού σε παγκόσμιο επίπεδο. Είναι εύκολο να γίνει αντιληπτό για τους παραπάνω λόγους, ότι το κέντρο βάρους του Διεθνούς Γίγνεσθαι, θα μετατοπιστεί από την

Οικονομία στην Ενεργειακή Οικονομία, από την οποία άλλωστε ελέγχεται και εξαρτάται, δείχνοντας την αρμόζουσα ευαισθησία στην αποτροπή ή εξάλειψη των περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Η διαμορφούμενη κατάσταση παγκοσμίως στην Ενέργεια, δεν μπορεί παρά να επηρεάσει έναν από τους μεγαλύτερους ενεργειακούς παραγωγούς στον κόσμο όπως τη Ρωσία, η οποία καλείται κάτω από τις προκλήσεις των καιρών, να διαβλέψει στο ενεργειακό «εργαλείο» ιδιότητες και χαρακτηριστικά, όχι αποκλειστικά ως μέσου επιβολής κυριαρχίας και επιρροής αλλά, κυρίως ως γέφυρας σύσφιξης των σχέσεων με τα γειτονικά και άλλα κράτη ως προς την οικονομική και κοινωνικοπολιτική ανάπτυξη, ιδιαίτερα στην πολλά υποσχόμενη περιοχή της Ασίας και Άπω Ανατολής, καθώς επίσης ως συνεκτικού μέσου για την αυτοβελτίωσή της.

Ο κ. Κάρολος Παπούλιας, Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, προλογίζοντας το βιβλίο της Lindsey Hughes «Η Ρωσία την εποχή του Μεγάλου Πέτρου» αναφέρει²²⁰ ότι: «Ένας φωτισμένος ηγέτης που προσφεύγει στη δύναμη ενός ισχυρού κράτους μπορεί να κάνει θαύματα – αλλά μια κοινωνία που λύνει έτσι τα προβλήματά της όχι μόνο δεν αφομοιώνει πλήρως την πρόοδό της, αλλά και κινδυνεύει να παραμείνει πολύ εύθραυστη. Τα απολυταρχικά συστήματα είναι τελικά περισσότερο εύθραυστα, σημείωνε με οξυδέρκεια πριν από ενάμιση αιώνα ο Αλεξίς ντε Τοκβίλ. Ιστορικά αναγκαίο κατά περιόδους, το ισχυρό κράτος μπορεί να οδηγήσει σε αδύνατη κοινωνία, κάτι που ιστορικά δεν έχει αποδειχθεί μικρότερη απειλή από την αποσύνθεση και τη διάλυση του κράτους. Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες που εμπλέκουν μεγάλες κοινωνικές δυνάμεις είναι τελικά αυτές που έχουν τα μονιμότερα αποτελέσματα». Σε άλλο σημείο του προλόγου του, τονίζει ότι: «Σε αντίθεση με την εποχή του Μεγάλου Πέτρου, σε αντίθεση και με την εποχή της Επανάστασης, η Ρωσία είναι σήμερα μια χώρα πολύ μορφωμένων ανθρώπων, με ένα εκπαιδευτικό, πολιτιστικό δυναμικό που της επιτρέπει να αναζητήσει πιο περίτεχνες και πιο (ουσιαστικά και όχι κατ' όνομα) ορθές λύσεις στα προβλήματά της από ότι στο παρελθόν. Διαθέτει ένα εκπληκτικό επιστημονικό και τεχνολογικό δυναμικό. Η πρόκληση σήμερα για τη Ρωσία είναι να χρησιμοποιήσει πιο «ισορροπημένες» μεθόδους για την ανάκαμψή της, από ότι αναγκάστηκε να κάνει στο παρελθόν».

Οι ισορροπημένες αυτές μέθοδοι, διασφαλίζονται με την ανάδυση στην ρωσική κοινωνία ιδιοτήτων όπως κοινωνική δικαιοσύνη, οικονομική ευημερία, ισόρροπη

²²⁰ Lindsey Hughes, «Η Ρωσία την εποχή του Μεγάλου Πέτρου», Πρόλογος στην ελληνική έκδοση: Κάρολος Παπούλιας, Εκδόσεις: Α. Α. Λιβάνη, Αθήνα 2007. Σελ.10,11.

ανάπτυξη, θεμελίωση διακρατικών σχέσεων εμπιστοσύνης βασισμένες στην αμοιβαία συνεργασία και τέλος, αλληλοσεβασμός των ιδιαιτεροτήτων τόσο στο εσωτερικό, όσο και στο εξωτερικό της Ρωσίας. Αυτά έχουν ιδιαίτερη σημασία στην Ασιατική Ρωσία και κατ' επέκταση στη ρωσική πολιτική στην εν λόγω περιοχή. Οι ενεργειακοί της πόροι, είναι τέτοιοι που δεν επιτρέπουν περιθώριο ολιγωρίας, πόσο δε μάλλον όταν το «Αίμα της Σιβηρίας» μπορεί να μετατρέψει την Ασία σε «Εργοστάσιο του πλανήτη».

Υπάρχει διάχυτη η πίστη και αντίληψη,²²¹ ότι ο κόσμος εισέρχεται στον αιώνα της Ασίας στον οποίο η αναδυόμενη Κίνα θα φτάσει και ενδεχομένως να ξεπεράσει τις ΗΠΑ. Σε αυτή την υπό διαμόρφωση κατάσταση που αναφέρεται παραπάνω, τα για πολύ καιρό στάσιμα ύδατα της ρωσικής εξωτερικής πολιτικής, δηλαδή η Ασία-Ειρηνικός, τείνουν να αποκτήσουν σημαντική επιρροή στην ανέλιξη της Ρωσίας ως μοντέρνου μετα-βιομηχανικού έθνους.

Οι αχανείς περιοχές της Ασιατικής Ρωσίας που γειτνιάζουν με την Κεντρική Ασία, Άπω Ανατολή και έχουν ακτές στον Ειρηνικό, από χρυσές εφεδρείες που τις θεωρεί η ρωσική Ενεργειακή Πολιτική σε σχέση με το ενεργειακό γεωπολιτικό της παιχνίδι στην Ευρώπη, θα πρέπει να αναρθούν σε κεντρικό πυλώνα άσκησης ενεργειακής πολιτικής στην Ασία και στον Ειρηνικό, αναδεικνύοντας τη Ρωσία ως παγκόσμιο παίκτη και δύναμη επιρροής οικουμενικού χαρακτήρα σε έναν πολυπολικό κόσμο που φαίνεται ότι βρίσκεται υπό διαμόρφωση.

Το Εθνικό Συμβούλιο Πληροφοριών των ΗΠΑ (National Intelligence Council, NIC), το οποίο και καταγράφει τις παγκόσμιες τάσεις κάθε τέσσερα χρόνια, στην έκθεσή του τον Νοέμβριο 2008 αναφέρει²²² μεταξύ άλλων ότι το διεθνές σύστημα το οποίο οικοδομήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο θα είναι μη αναγνωρίσιμο ως το 2025 εξαιτίας: της ανάδυσης ανερχόμενων δυνάμεων, της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, μιας ιστορικής εναλλαγής του σχετιζόμενου πλούτου και οικονομικής ισχύος από τη Δύση στην Ανατολή και της αυξανόμενης επιρροής των μη κρατικών δρώντων. Ως το 2025, το διεθνές σύστημα θα είναι πλανητικά πολυπολικό, με κενά σε επίπεδο εθνικής ισχύος, συνεχίζοντας να περιορίζεται μεταξύ αναπτυσσόμενων και αναπτυσσόμενων χωρών.

---

²²¹ Bobo Lo, Andy Rothman: "Pacific Russia and Asia". CLSA, Asian Geopolitics, Special Report September 2005. www.clsa.com. Σελ.33.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/6609_pacificrussia.pdf

²²² "Global Trends 2025: A Transformed World". National Intelligence Council (NIC), November 2008. Executive Summary. Σελ.vi.

http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf

Συνεχίζοντας δε, σημειώνει²²³ ότι με όρους μεγέθους, ταχύτητας και κατευθυνόμενης ροής, η μεταφορά του παγκόσμιου πλούτου και της οικονομικής ισχύος από τη Δύση προς την Ανατολή είναι χωρίς προηγούμενο στη σύγχρονη ιστορία. Αυτή η εξέλιξη προκύπτει από δύο πηγές: Αφενός, από την αύξηση των τιμών του πετρελαίου που επέφεραν τεράστια κέρδη στα κράτη του Κόλπου και τη Ρωσία. Αφετέρου, το χαμηλότερο κόστος σε συνδυασμό με κυβερνητικές πολιτικές μετακίνησαν το σημείο βιομηχανικής παραγωγής στην Ασία. Ειδικότερα για τη Ρωσία, εκτιμά²²⁴ ότι έχει το δυναμικό να γίνει πλουσιότερη, περισσότερο ισχυρή, καθώς και με περισσότερη αυτοπεποίθηση το 2025, εάν επενδύσει στο ανθρώπινο κεφάλαιο, επεκτείνει και διαφοροποιήσει την οικονομία της και ολοκληρωθεί με τις παγκόσμιες αγορές. Από την άλλη πλευρά η Ρωσία θα δοκιμάσει σημαντική πτώση αν αποτύχει σε αυτά τα βήματα, και οι τιμές του πετρελαίου και φυσικού αερίου παραμείνουν στα 50-70 \$ το βαρέλι.

Καμιά άλλη χώρα δεν προβλέπεται να έχει την άνοδο της Κίνας, της Ινδίας και της Ρωσίας, και καμιά δεν μπορεί να φθάσει το πλανητικό επίπεδο επιρροής τους. Κατά το μεγαλύτερο μέρος η Κίνα, Ινδία και Ρωσία δεν ακολουθούν το Δυτικό Φιλελεύθερο μοντέλο αυτοανάπτυξης αλλά απανταχού εφαρμόζουν ένα διαφορετικό μοντέλο: «Κρατικού Καπιταλισμού»²²⁵. Ο Κρατικός Καπιταλισμός είναι ένας χαλαρός όρος που χρησιμοποιείται για να περιγράψει ένα σύστημα οικονομικής διαχείρισης που δίνει κυρίαρχο ρόλο στο κράτος.

Σε ένα άλλο σημείο αναφέρεται²²⁶ ότι η πολλαπλότητα των δρώντων στη διεθνή σκηνή, μπορεί να προσδώσει δύναμη - με την έννοια πλήρωσης των κενών που άφησαν οι γηρασμένοι οργανισμοί μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο - ή περαιτέρω να θρυμματίσει το διεθνές σύστημα και να καταρρακώσει τη διεθνή συνεργασία.

Οι αναδύμενες δυνάμεις BRIC (Βραζιλία-Ρωσία-Ινδία-Κίνα, Brazil-Russia-India-China) θεωρείται²²⁷ απίθανο να προκαλέσουν το διεθνές σύστημα όπως έπραξαν η Γερμανία και η Ιαπωνία τον 19^ο και 20^ο αιώνα, αλλά εξαιτίας της αύξησης της γεωπολιτικής και οικονομικής επιρροής τους θα έχουν έναν υψηλό βαθμό ελευθερίας να προσαρμόζουν τις πολιτικές τους γενικότερα, αλλά και την οικονομική πολιτική τους, από το να υιοθετούν απόλυτα τα Δυτικά πρότυπα. Επιθυμούν επίσης να διατηρήσουν την ελευθερία πολιτικών ελιγμών επιτρέποντας σε άλλους να σηκώσουν το κύριο

²²³ National Intelligence Council (NIC), ό.π., σελ.vi.

²²⁴ National Intelligence Council (NIC), ό.π., σελ.vii.

²²⁵ National Intelligence Council (NIC), ό.π., σελ.vii.

²²⁶ National Intelligence Council (NIC), ό.π., σελ.x.

²²⁷ National Intelligence Council (NIC), ό.π., σελ.x.

φορτίο ενασχόλησης με θέματα όπως η τρομοκρατία, η κλιματική αλλαγή, η διάδοση των πυρηνικών όπλων και η ενεργειακή ασφάλεια.

Είναι σκόπιμο εδώ, να τονιστεί η εμπλεκόμενη ιδιότητα του ρόλου της Ενέργειας στην τρέχουσα εξωτερική πολιτική της Ρωσίας. Ως γενική πρόταση διατυπώνεται²²⁸ ότι η Στρατηγική της Ενέργειας, τόσο στην εξόρυξη-παραγωγή, όσο και στη μεταφορά, παίζει έναν ρόλο πολλαπλασιαστή και όχι αιτίου στη Διεθνή Πολιτική. Δηλαδή, αντί να προκαλεί συγκρούσεις ή συνεργασίες, ενισχύει την οποιαδήποτε τάση σημειώνεται σε μια σχέση ή σε επεκτεινόμενες απολήξεις σχέσεων. Συνεπώς, αν ο χαρακτήρας των σχέσεων της Ρωσίας με τις ΗΠΑ ή την Ευρώπη είναι ανταγωνιστικός, τότε η πολιτική της Ενέργειας θα προσδώσει ένταση επιπλέον. Αντίθετα, αν πρυτανεύει ένα πνεύμα συνεργασίας, παραδείγματος χάριν της Ρωσίας με την Κίνα, ή μεταξύ Ρωσίας-Κίνας-Ινδίας, τότε η πολιτική της Ενέργειας θα είναι λόγος περαιτέρω εμβάθυνσης αυτής της συνεργασίας. Πρόκειται δηλαδή για ένα εργαλείο που εντείνει τις υπάρχουσες σχέσεις.

Σε έναν πολυπολικό κόσμο, ένθερμος υποστηρικτής του οποίου είναι η Ρωσία, τέτοια «εργαλεία» με πολλαπλασιαστικές ιδιότητες όπως η Ενέργεια, είναι πολύτιμα όχι γιατί οδηγούν στην παγκόσμια ηγεμονία και μονοκρατορία, αφού αυτό φαντάζει ανέφικτο, αλλά γιατί δημιουργούν με τη δράση τους ισχυρές ισορροπίες αλλά και πολλά υποσχόμενες συνεργασίες, που εξασφαλίζουν προϋποθέσεις ασφαλούς παγκόσμιας συμβίωσης, αποτρέποντας από χιμαιρικές αναζητήσεις τρόπων επίτευξης παγκόσμιας κυριαρχίας.

Η σοφία των τσιγγάνων άλλωστε, το αποδίδει ανάγλυφα με μια παροιμία: «Να θέλεις έναν κόσμο, είναι φωτιά. Να τον αποκτάς, καπνός».

---

²²⁸ Robert Legvold: “Russia’s Strategic Vision and the Role of Energy”. The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis: Russian Energy Policy and Strategy. Vol. 19, N^o2, July 2008. Σελ.19.
<http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

Αλεξόπουλος Ηλίας Κ.: «Οι Πολιτικοστρατηγικές Επιπτώσεις από την Κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης στις τρεις ανεξάρτητες Δημοκρατίες του Καυκάσου: Αζερμπαϊτζάν, Αρμενίας, Γεωργίας». Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 2001.

Μαρκέτος Θρασύβουλος Ν., Διδακτορική Διατριβή: «Η γεωπολιτική πρακτική της Ρωσίας στη μετασοβιετική Κεντρική Ασία». Αθήνα 2008. Εκδόσεις: «Σύλλογος προς διάδοσιν ωφέλιμων βιβλίων».

Ντόκος Θ. – Τσάκωνας Π.: «Στρατηγική Εθνικής Ασφάλειας». Εκδόσεις: Παπαζήση, Αθήνα 2005.

Πρωτόπαπας Γιώργος Ξ.: «Ο Κόσμος του Επενδυτή» 25-26 Οκτωβρίου 2008. Έρευνα: «Ενεργειακός γίγαντας “made in Russia”».

Φίλης Κωνσταντίνος (Επικεφαλής Κέντρου Ρωσίας & Ευρασίας (www.cere.gr), Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων, Πάντειο Πανεπιστήμιο): «Τα ενεργειακά διλήμματα Ρωσίας-Δύσης». <http://www.cere.gr/upload/ARTHRO%20GIA%EFIMERIDA.doc>

Hughes Lindsey: «Η Ρωσία την εποχή του Μεγάλου Πέτρου». Πρόλογος στην ελληνική έκδοση: Κάρολος Παπούλιας. Εκδόσεις: Α. Α. Λιβάνη, Αθήνα 2007.

Paret Peter: «Οι δημιουργοί της σύγχρονης Στρατηγικής. Από τον Μακιαβέλι στη Πυρηνική εποχή». Εκδόσεις: Κωνσταντίνου Τουρίκη, 2004.

Ξενόγλωσση

Allison Roy: “Strategic reassertion in Russia’s Central Asia Policy”. *International Affairs* 80, 2 (2004) 277-293.

Bahgat Gawdat: “Prospects for energy cooperation in the Caspian Sea”. *Science Direct, Communist and Post-Communist Studies* 40 (2007), 157-168. www.elsevier.com/locate/postcomstud.

Baker Institute Study: “The Geopolitics of Natural Gas”. N°29, March 2005. http://www.rice.edu/energy/publications/PolicyReports/study_29.pdf

Cartwright Jan: “India and Russia: Old Friends, New Friends”, Center for Strategic and International Studies, Washington DC. CSIS South Asia Monitor, Number 104. March 1, 2007. www.csis.org. <http://www.csis.org/media/csis/pubs/sam104.pdf>

Chatham House, Seminar Summary: Transparency in Russia and Eurasia and Energy Security in Europe. June 5, 2008. www.chathamhouse.org.uk. http://www.chathamhouse.org.uk/files/11842_050608rep.pdf

Das Kundu Nivedita: "India and Russia Need to Deepen Economic Relations". Institute for Defence Studies & Analyses (IDSA), Strategic Comments. March 7, 2007. www.idsa.in.

<http://www.idsa.in/publications/stratcomments/NiveditaKundu070307.htm>

De Haas Marcel: "The Shanghai Cooperation Organization's Momentum towards a Mature Security Alliance". Netherlands Institute of International Relations, The Hague.

http://www.clingendael.nl/publications/2008/20080100_cscp_haas_art_sm.pdf

De Haas Marcel (Editor), Tibold Andrej, Cillessen Vincent: "Geo-strategy in the South Caucasus" Power Play and Energy Security of States and Organizations. November 2006. The Hague, Netherlands Institute of International Relations Clingendael. www.clingendael.nl.

http://www.clingendael.nl/publications/2006/20061100_cscp_haas.pdf

Energy Information Administration. (EIA): Country Analysis Briefs: "Azerbaijan".

November 2007. <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Azerbaijan/pdf.pdf>

Energy Information Administration. (EIA): Country Analysis Briefs: "Caspian Sea".

January 2007. <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Caspian/pdf.pdf>

Energy Information Administration. (EIA): Country Analysis Briefs: "Iran". October 2007.

<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Iran/pdf.pdf>

Energy Information Administration. (EIA): Country Analysis Briefs: "Russia". May 2008.

<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/pdf.pdf>

Engdahl F. William: "The Emerging Russian Giant Plays its Cards Strategically". October 7, 2006.

<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=3408>

Fedorov Yury E.: "'Boffins' and 'Buffoons': Different Strains of Thought in Russia's Strategic Thinking". Chatham House, March 2006. www.chathamhouse.org.uk.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/3316_bp0306russia.pdf

Fee Florence C.: "The Russian-Iranian Energy Relationship". Middle East Economic Survey. Vol. XLIX, No 11. March 12, 2007.

http://www.rusnet.nl/info/2007_03/13_01.shtml

Foster John: "A pipeline through a troubled land: Afghanistan, Canada, and the New Great Energy Game", Foreign Policy Series, CCPA, Vol. 3, N°1, June 19 2008.

http://www.policyalternatives.ca/documents/National_Office_Pubs/2008/A_Pipeline_Through_a_Troubled_Land.pdf

Fredholm Michael: "The Russian Energy Strategy & Energy Policy: Pipeline Diplomacy or Mutual Dependence?". Russian Series 05/41. Conflict Studies Research Centre. September 2005. ISBN 1-905058-37-3. Published By: Defence Academy of the United Kingdom. www.da.mod.uk/csrc.

[http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/russian/05\(41\)-MF.pdf/view](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/russian/05(41)-MF.pdf/view)

Furman Dmitry: "A Silent Cold War", Russia in Global Affairs, Vol. 4, N°2, April – June 2006. 68-74. http://eng.globalaffairs.ru/docs/2006_english2.pdf

Goldstein Lyle, Kozyrev Vitaly: "China, Japan and the Scramble for Siberia", Survival: Global Politics and Strategy. Vol. 48, No 1, Spring 2006, p.163-178.

Ilkhamov Alisher: "Russia Lures Uzbekistan as its Strategic Satellite in Central Asia". London. Russia and Central Asia. Russian Analytical Digest, N°29, 16 October 2007. www.res.ethz.ch.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=43854>

International Energy Agency: "Optimizing Russian Natural Gas". OECD / IEA, 2006.

<http://www.iea.org/textbase/nppdf/free/2006/russiagas2006.pdf>

Kortunov Andrei. Russia and the "Near Abroad": Looking for a Model Relationship.

[http://www.ndu.edu/inss/books/books%20-](http://www.ndu.edu/inss/books/books%20-%201999/US%20Russian%20Partnership%20July%201999/usrp7.html)

[%201999/US%20Russian%20Partnership%20July%201999/usrp7.html](http://www.ndu.edu/inss/books/books%20-%201999/US%20Russian%20Partnership%20July%201999/usrp7.html)

Krysiak Fenton Timothy: "Agreements from Another Era". Production Sharing Agreements in Putin's Russia, 2000-2007. Oxford Institute for Energy Studies, WP34, November 2007.

<http://www.oxfordenergy.org/pdfs/WPM34.pdf>

Legvold Robert: "Russia's Strategic Vision and the Role of Energy". The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis: Russian Energy Policy and Strategy. Vol. 19, N°2, July 2008.

<http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

Lévesque Jacques: "Russia and the Muslim World: The Chechnya Factor and Beyond". Montréal. Russian Analytical Digest, N°44: Russia and Islam. 2 July 2008. www.res.ethz.ch.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=56894>

Lo Bobo, Rothman Andy: "China and Russia: Common Interests, Contrasting Perceptions". CLSA, Asian Geopolitics – Special Report, May 2006. www.clsa.com.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/6619_russiachinamay06.pdf

Lo Bobo, Rothman Andy: "Pacific Russia and Asia". CLSA, Asian Geopolitics, Special Report September 2005. www.clsa.com.

http://www.chathamhouse.org.uk/files/6609_pacificrussia.pdf

Lohr Eric: "Russian Transformation in Historical Perspective", Johnson's Russia List (JRL). February 2, 2004.

<http://www.cdi.org/russia/johnson/8046-19.cfm>

Magomedov Arbakhan: "Russia's Policy Toward the Caspian Sea Region and Relations with Iran". Trends in Russian Energy Policy. Russia and Iran. Ulyanovsk. Russian Analytical Digest. N°6. 19 September 2006. www.res.ethz.ch.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=23103>

Malashenko Aleksei: "Russia and Turkmenistan". Russia and Central Asia.

Moscow. Russian Analytical Digest, N°29, 16 October 2007. www.res.ethz.ch.

<http://www.res.ethz.ch/analysis/rad/details.cfm?lng=en&id=43854>

Ministry of Energy of Russian Federation: "The Summary of the Energy Strategy of Russia for the period of up to 2020". Moscow 2003.

http://ec.europa.eu/energy/russia/events/doc/2003_strategy_2020_en.pdf

Myers Jaffe Amy, Wilson Wallace S. "Russia: Back to the Future?" Testimony before the United States Senate Committee on Foreign Relations. June 29, 2006
<http://www.bakerinstitute.org/publications/russia-back-to-the-future-testimony-before-the-united-states-senate-committee-on-foreign-relations>

National Intelligence Council (NIC), "Global Trends 2025: A Transformed World". November 2008.
http://www.dni.gov/nic/PDF_2025/2025_Global_Trends_Final_Report.pdf

Nazemroaya Darius Mahdi: "The Sino-Russian Alliance. Challenging America's Ambitions in Eurasia". www.globalresearch.ca.
<http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=6688>

Nuttal William J., Manz Devon L.: "A new energy security paradigm for the twenty-first century", Technological Forecasting & Social Change (2008).

Prants V.A.: "Geopolitics: its role and impact on the organizational development and employment of the RF Navy", Military Thought, 7-9/2004.
http://findarticles.com/p/articles/mi_m0JAP/is_/ai_n15627732?tag=artBody:col1

Saunders Paul J.: Introduction: "Eastern Promises – Russian Energy for Asia". Russian Energy Policy and Strategy. The National Bureau of Asian Research (NBR) Analysis, Vol. 19, N° 2, July 2008.
<http://www.nbr.org/publications/analysis/pdf/vol19no2.pdf>

Yishan Xia: "China – Russia Energy Cooperation: Impetuses, Prospects and Impacts". The James A. Baker III Institute for Public Policy of Rice University. May 2000.
http://www.rice.edu/energy/publications/docs/AsianEnergySecurity_ChinaRussiaEnergyCooperation.pdf

Young Stephen J., Instructor Class Description. Geopolitics. Class description. Winter Quarter 2009 University of Washington.
<http://www.washington.edu/students/icd/S/intl/375sjy2.html>

ΑΚΡΩΝΥΜΙΑ (ACRONYMS)

ACG	Azeri Chirag Guneshli	
ASEAN	Association of South Eastern Asia Nations	Ένωση Εθνών Νοτιοανατολικής Ασίας
BLACKSEAFOR	Black Sea Force	Δύναμη Μαύρης Θάλασσας
BRIC	Brazil Russia India China	Βραζιλία Ρωσία Ινδία Κίνα
BSEC	Black Sea Economic Cooperation	Οικονομική Συνεργασία για τη Μαύρη Θάλασσα
BTC	Baku–Tbilisi–Ceyhan (pipeline)	Αγωγός Μπακού- Τιφλίδας- Τσεϊχάν
BTE	Baku–Tbilisi- Erzerum (pipeline)	Αγωγός Μπακού-Τιφλίδας-Ερζερούμ
CASFOR	Caspian Sea Force	Δύναμη της Κασπίας Θάλασσας
CIS	Commonwealth of Independent States	Κοινοπολιτεία Ανεξαρτήτων Κρατών, ΚΑΚ
CNPC	China National Petroleum Corporation	Εθνική Εταιρία Πετρελαίου της Κίνας
CPC	Caspian Pipeline Consortium (pipeline)	Κοινοπραξία Αγωγού Κασπίας
CSTO	Collective Security Treaty Organization	Οργανισμός Συνθήκης Συλλογικής Ασφάλειας
EIA	Energy Information Administration	Διεύθυνση Πληροφοριών για την Ενέργεια
ESPO	Eastern Siberia Pacific Ocean Pipeline	Αγωγός Ανατολικής Σιβηρίας Ειρηνικού Ωκεανού
EU	European Union	Ευρωπαϊκή Ένωση, Ε.Ε.
EurAsEC	Eurasian Economic Community	Ευρασιατική Οικονομική Κοινότητα
G8	Group of eight	Ομάδα των Οκτώ (Ισχυρότερων Κρατών του Κόσμου)
GUAM	Regional organization of Georgia, Ukraine, Azerbaijan and Moldova	Συνεργασία μεταξύ Γεωργίας, Ουκρανίας, Αζερμπαϊτζάν και Μολδαβίας
IAEA	International Atomic Energy Agency	Διεθνής Υπηρεσία Ατομικής Ενέργειας
LNG	Liquefied Natural Gas	Υγροποιημένο Φυσικό Αέριο
MoU	Memorandum of Understanding	Μνημόνιο Κατανόησης
NATO	North Atlantic Treaty Organization	Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου
NIC	National Intelligence Council	Εθνικό Συμβούλιο Πληροφοριών (ΗΠΑ)
NIOC	National Iranian Oil Company	Εθνική Εταιρία Πετρελαίου του Ιράν

OPEC	Organization for Petroleum Exporting Countries	Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Κρατών
PSA	Producer Sharing Agreement	Συμφωνία Μερισμάτων Παραγωγής
R&D	Research and Development	Έρευνα και Ανάπτυξη
SCO	Shanghai Cooperation Organization	Οργανισμός Συνεργασίας της Σαγκάης
SCP	South Caucasus Pipeline	Αγωγός Νότιου Καυκάσου
SEIC	Sakhalin Energy Investment Company	Εταιρία Επενδύσεων Ενέργειας Σαχαλίνης
SOCAR	State Oil Company of Azerbaijan	Κρατική Εταιρία Πετρελαίου του Αζερμπαϊτζάν
SODECO	Sakhalin Oil and Gas Development Company	Εταιρία Ανάπτυξης Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου Σαχαλίνης
TAP	Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan (pipeline)	Αγωγός Τουρκμενιστάν-Αφγανιστάν- Πακιστάν

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Major Russian oil basins

Χάρτης 1: Τα κυριότερα πεδία ρωσικού πετρελαίου.

Πηγή: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/Maps.html>

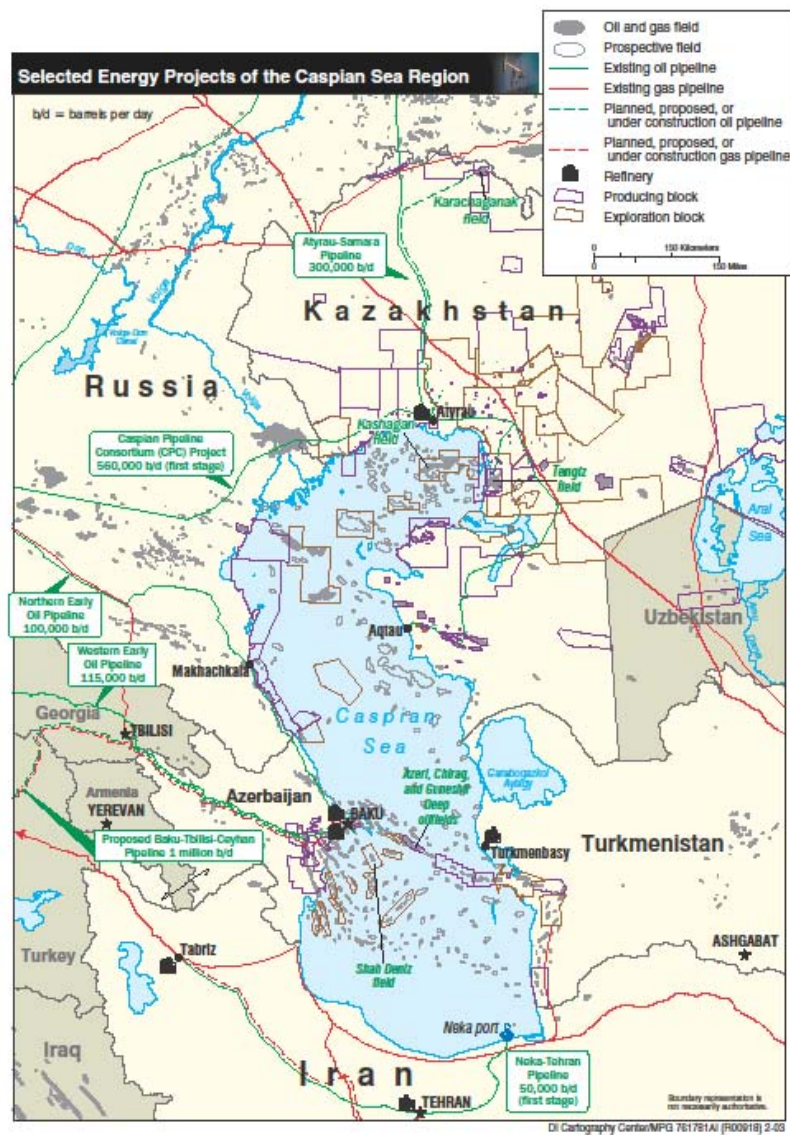
Major Russian gas basins

Χάρτης 2: Τα κυριότερα πεδία ρωσικού φυσικού αερίου.

Πηγή: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Russia/Maps.html>

Χάρτης 3: Το ενεργειακό προφίλ της Κασπίας.
 Πηγή: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Azerbaijan/MapsTable.html>

Χάρτης 4: Προτεινόμενος αγωγός φυσικού αερίου Ιράν-Πακιστάν-Ινδία, (IPI).
Πηγή: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Iran/pdf.pdf>

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ

<http://www.unipi.gr/pmsdes>